

ipſis iuſticie partib⁹. **S**ecūda d̄ virtus oppoſita. Et q̄ reſtitutio v̄ eē act⁹ cōmutatiue iuſticie. p̄ cōſiderandū ē de diſtinctiōe iuſticie cōmutatiue ⁊ diſtributiue. 2° de reſtitutiōe. **C**irca primū querūt quatuor. p̄ vrū ſint due ſpēs iuſticie. iuſticia diſtributiua ⁊ cōmutatiua. 2° vrū eodē mō i eis mediū accipiatur. 3° vrū ſit earū vniformis uel mlt̄plex mā. 4° vrū ſz aliquā earū ſpeciez iuſtū ſit idē qd̄ cōtrapoſitū.

Ad primū sic procedit.

Videſ q̄ cōueniēter ponent̄ due ſpēs iuſticie. iuſticia diſtributiua ⁊ cōmutatiua. **N**ō. n. pōt eē iuſticie ſpēs qd̄ mlt̄itudini nocet cū iuſticia ad bonū cōe ordinē. ſz diſtribuire bona cōia in multos nocet bono cōi multitudini: tū qz exauriūt opes cōes: tū ēt qz mores boiūm cōrūpūt. **D**ic. n. Tullii⁹ i l^o de officijs. **S**it deterior q̄ accipit: ⁊ ad idē ſp̄ expectādū paratiō. **G** diſtributio nō p̄tinet ad aliquā iuſticie ſpēm. **I**uſticie act⁹ ē reddere vniciūqz qd̄ ſuū ē ut ſ habitū ē: ſz i diſtributiōe n̄ reddid̄ alicui qd̄ ſuū erat: ſz de nouo appropriat̄ ſibi id qd̄ erat cōe. **G** ſz ad iuſticiā nō p̄tinet. **I**uſticia nō ſolū ē in principe ſz etiā i ſubiectis: ut ſ habitū ē ſz diſtribuire ſēp ad p̄ncipē p̄tinet. **G** diſtributiua nō p̄tinet ad iuſticiā. **I**uſticia diſtributiua nō ē bonorū cōium: ut d̄ i 5° ethicoz. ſz cōia p̄tinet ad iuſticiā legalē. **G** iuſticia diſtributiua nō ē ſpēs iuſticie particularis ſed iuſticie legalis. **I**uſticia nō v̄ ſificat̄ ſpēm virtutis. ſz iuſticia cōmutatiua cōſiſtit i hoc qd̄ aliqd̄ reddid̄ vni. iuſticia vero diſtributiua i hoc qd̄ aliqd̄ dat̄ multis. **G** nō ſūt diuerſe ſpēs iuſticie. **S**z 3 ē qd̄ p̄hs in 5° ethicoz. ponit duas p̄es iuſticie. ⁊ dic̄ qd̄ vna ē directiua i diſtributiōib⁹: alia i cōmutatiōib⁹. **R**ō d̄ qd̄ ſicut dictū ē: iuſticia particularis ordinat̄ ad aliquā puatā p̄ſonā q̄ cōpaf ad cōitatē ſicut p̄s ad totū. pōt at̄ ad aliquā p̄tē duplex ordo attēdi. vn⁹ qd̄ p̄tē ad p̄tē cui ſimil̄ ē ordo vni⁹ puatē p̄ſonē ad aliā ⁊ hūc ordinē dirigit cōmutatiua iuſticia q̄ cōſiſtit i his q̄ mutuo ſunt iter duas p̄ſonas ad iuicem. ali⁹ ordo attēdit̄ totius ad partes. ⁊ hūc ordinē aſſimilat̄ ordo eius qd̄ ē cōe ad ſingulas p̄ſonas: quē qd̄ ordinē dirigit iuſticia diſtributiua quē ē diſtributiua cōium ſm̄ p̄portionalitatē. ⁊ iō due ſūt iuſticie ſpe-

cies. ſ. diſtributiua ⁊ cōmutatiua. **A**d primū qd̄ qd̄ ſicut i largitiōib⁹ puatarū per ſonarū cōmēdat̄ moderatio. effuſio vero cōpaf ita ēt i diſtributiōe cōium bonoz ē moderatio ſuāda i q̄ dirigit iuſticia diſtributiua. **A**d ſecūdū d̄ qd̄ ſicut pars ⁊ totū qd̄ modo ſunt idē: ita id qd̄ ē totius qd̄ modo ē partis: ⁊ ita cū ex bonis cōib⁹ aliqd̄ i ſingulos diſtribuit̄ glibet aliquo mō recipit qd̄ ſuum ē. **A**d t̄tiū d̄ qd̄ act⁹ diſtributiōis qd̄ cōium bonoz p̄tinet ſolū ad p̄ſidētēz cōibus bonis: ſz n̄ iuſticia diſtributiua ē ⁊ i ſb̄ditis qd̄ diſtribuit̄ i q̄tū. ſ. ſunt contenti i ſta diſtributiōe: quib⁹ etiā diſtributio q̄z ſi at bonozum cōium: nō qd̄ ciuitati ſed vni familie. q̄rū diſtributio fieri pōt auctoritate alicui⁹ puatē p̄ſonē. **A**d q̄rtū d̄ qd̄ mō accipiūt ſpēm a termino ad quē. ⁊ ideo ad iuſticiā legalē p̄tinet ordinare ea q̄ ſūt puatata rū perſonarū i bonū cōe. ſz ordinare ecōuerſo bonū cōe ad perſonas particulares per diſtributiōē ē iuſticie p̄ticularis. **A**ntūz d̄ qd̄ iuſticia diſtributiua ⁊ cōmutatiua nō ſolū diſtinguit̄ ſm̄ vnū ⁊ multa: ſz ſz diuerſam debiti rōnē. alio. n. mō debet̄ alicui id qd̄ ē cōe: alio⁹ id qd̄ ē p̄tū.

Ad ſecundū sic procedit.

Videſ qd̄ mediū eodē mō accipiat̄. iuſticia diſtributiua ⁊ cōmutatiua. **V**trāqz. n. ſub iuſticia p̄ticulari cōtinet̄ vt dictū ē: ſed i oib⁹ rēperant̄ie vel fortitudinis p̄tib⁹ accipitur vnō mediū. **G** ēt eodē mō mediū ē accipiendū i iuſticia diſtributiua ⁊ cōmutatiua. **F**orma virtutis moralis in medio cōſiſtit qd̄ ſm̄ rōnē determinat̄. cū q̄ vni⁹ virtutis ſit vna forma. videſ qd̄ in vtrāqz ſit eodē mō mediū accipiendū. **I**n iuſticia diſtributiua accipit̄ mediū attendēdo d̄ſam dignitatē p̄ſonarū. ſz dignitas p̄ſonarū at̄tēdit̄ ēt i cōmutatiua iuſticia ſic i p̄titionib⁹. plus .n. punit̄ q̄ p̄cutit p̄ncipē q̄z q̄ p̄cutit puatāz p̄ſonā. **G** eodē modo accipit̄ mediū i vtrāqz iuſticia. **S**z 3 ē qd̄ p̄hs dicit̄ in 5° ethicoz qd̄ i iuſticia diſtributiua accipit̄ mediū ſz geometricā p̄portionalitatē: i cōmutatiua at̄ ſm̄ arithmetica. **R**ō d̄ qd̄ ſicut dictū ē: i diſtributiua iuſticia dat̄ aliqd̄ alicui puatē p̄ſonē i q̄tū id qd̄ ē totū ē debitū parti qd̄ qd̄ tanto mai⁹ ē quanto ipſa pars maiorē p̄ncipalitātē hz in toto. ⁊ iō i diſtributiua

iusiicia tanto plus alicui de bonis cōtib⁹ da
 tur quāto illa psona maiorē hz pncipalita
 tē in cōitate: q̄ gde pncipalitas in aristocra
 tia cōitate attēdit f̄m virtutes: in olycratia
 scōm diuitias. in democratia f̄m libertatē.
 et in alyis aliis. et iō i iusticia distributua si ac
 cipit mediū f̄z eq̄litate rei ad rē. s̄z f̄m ppor
 tionē rerū ad psonas: ut. sicut vna psoa ex
 cedit aliā: ita etiam res q̄ dat vni persone ex
 cedit rē q̄ dat aly. et iō dicit p̄hs q̄ tale medi
 um ē f̄m geometricā pproportionalitatē i q̄
 attēdit eq̄le nō f̄m q̄ntitatē s̄z f̄m pporōdes
 sicut si dicam⁹ q̄ sic se hnt sex ad quatuor: ita
 se hnt tria ad duo: q̄ utrobiz ē sexaltera
 pportio i q̄ mai⁹ hz totū min⁹ et mediā ptez
 ei⁹. nō at ē eq̄lis excessus f̄m q̄ntitates: quia
 sex excedit quatuor i duob⁹. tria vero excedit
 duo i vno. s̄z i cōmutatōib⁹ reddi⁹ aliqd ali
 cui singulari persone. pp̄t rē ei⁹ q̄ accepta ē:
 vt maxime p̄z i ēptione et venditione i q̄bul
 p̄ iuenit rō cōmutationis. et iō ōz adēq̄re rē
 rei: ut q̄nto iste plus hz q̄ suū sit de eo q̄d est
 alteri⁹ tātūde restituat ei cui⁹ ē. et sic fit eq̄li
 tas f̄m arismetria mediētatē q̄ attēdit f̄m
 parē quātūtatē excessū: sic q̄ncq̄ est mediū
 iter sex et quatuor: i vnitatē. n. excedit et excedi
 tur. si ḡ a pncipio vterq̄z hēbat q̄ncq̄ et vn⁹
 eozū accepit vnū de eo q̄d ē alteri⁹. vnus sci
 licet accipiens habebit sex. et aly relinquent
 quatuor. erit ḡ iusticia si vterq̄z reducat ad me
 diū vt accipiat vnū ab eo q̄ hz sex et def⁹ ei q̄
 hz quatuor sic. n. vterq̄z habebit q̄ncq̄ q̄d est
 mediū. ¶ Ad p̄mū ḡ dō q̄ i alyis vtutib⁹ mō
 ralib⁹ accipit mediū f̄m rōnē et nō f̄m rē. s̄z
 i iusticia accipit mediū rei. et iō f̄z diuersita
 tē rez d̄f̄smode mediū accipit. ¶ Ad secun
 dū dō q̄ generalis forma iusticie est equali
 tas i qua cōuenit iusticia distributua cū cōmu
 tatiua. i vna t̄n iuenit equalitas f̄m pporō
 nalitatē geometricā: in alia f̄m arismetria
 ¶ Ad t̄tū dō q̄ i actionib⁹ et passionib⁹ cō
 ditio psonē facit ad quātūtatē rei. maior. n. ē
 iniuria si pcutiat p̄nceps q̄z si percutiatur
 puata persona. et ita cōditio psonē i distribu
 tiua iusticia attēdit f̄m se. i cōmutatiua at
 f̄m q̄ p̄ h diuersificat res.

Ad tertium sic proce
 cedis. ¶ Uides q̄ mā vtriusq̄z iusticie nō sit di
 uersa. ¶ Difitas. n. māe facit d̄f̄sitate et v̄tutis vt
 p̄z i tēperantia et fortitudine. si ḡ distributue

iusiicie et cōmutatiue sit d̄f̄sa mā. vides q̄
 nō cōtineatur s̄b vna vtute. s̄. sub iusticia.
 ¶ Distributio q̄ p̄tinet ad iusticiā distribu
 tiua ē pecunie vel honoris v̄l alioz q̄cūq̄z d̄i
 sp̄tiri p̄nt iter eos qui cōitate cōicāt ut d̄r i
 5° ethicoz. q̄rū ē cōmutatio int̄ psonas ad i
 uicē q̄ p̄tinet ad cōmutatiua iusticiā. ḡ nō ē
 d̄f̄sa mā distributue et cōmutatiue iusticie.
 ¶ Si sit alia mā distributue iusticie et
 alia mā cōmutatiue pp̄t h q̄ differūt specie
 vbi nō erit differētia speciei: nō debet esse
 māe diuersitas. s̄z p̄hs ponit vna speciez cō
 mutatiue iusticie q̄ t̄n hz multiplicē māiaz
 nō ḡ vides eē multiplex mā hāz sp̄rū. ¶ In
 cōtrariū ē q̄d d̄r in 5° ethicoz. q̄ vna sp̄s iu
 sticie est directiua i distributionib⁹: alia i cō
 mutationibus. ¶ 8° dicendū q̄ sicut s̄ dic
 tū ē iusticia ē circa quasdā opatōes extero
 res. s. distributionē et cōmutatōem: q̄ ḡdez
 sūt vsus q̄rūdam exteroz vel rerū vel p̄soaz
 vel ēt opez. rez q̄dē h̄c cū aliqs v̄l aufert vel
 restituit alteri suā rē: p̄soarū at h̄c cū aliqs i
 ipsā personā hoīs iuriā fac̄: puta pcutiēdo
 vel cōiutiādo aut etiā cū irreuerentiā exhi
 bet. operū at h̄c cū aliqs iuste ab alio erigit:
 vel alteri reddit aliqd op⁹. si ḡ accipiam⁹ vt
 mān vtriusq̄z iusticie ea q̄rū operationes s̄t
 vsus eadez ē materia distributue et cōmu
 tatiue iusticie. nam et res distribui possūt a
 cōi i singulos et cōmutari d̄ vno i aliū: et ēt
 ē q̄dam distributio laboriozoz operū et cō
 pensatio. si aut accipiam⁹ vt māz vtriusq̄z iu
 sticie actiones ipsas pncipales q̄bus vtur
 psonis reb⁹ et opib⁹: sic iuenit v̄trobiz alia
 mā. nā distributua iusticia est directiua di
 sributiōis. cōmutatiua vero iusticia ē dire
 ctiva cōmutationū q̄ attēdi pōt iter duas p
 sonas quarū q̄dā sūt iuolūtarie q̄dā v̄o volū
 tarie. iuolūtarie q̄dē q̄n aliqs v̄t̄ re alteri⁹ l
 psona vel ope eo iuito. q̄d ḡdē cōtingit q̄n̄z
 occulte p̄ fraudē: q̄n̄z quidē manifeste p̄ vio
 lētiā. utruq̄z at cōtingit aut i rē aut i psonā
 pp̄riā aut i psonā cōiuctā. i rē q̄dē si occulte
 vn⁹ rē alteri⁹ accipiat vocatur furtū. si at ma
 nifeste vocatur rapina: i psonā at pp̄riā l̄ q̄z
 tū ad ipsā cōsistētiā p̄soe: vel q̄tū ad digni
 tatē ip̄s⁹. si at q̄tū ad cōsistētiā p̄sone: sic le
 ditur aliqs occulte p̄ dolosā occisionē seu p
 cussionē et p̄ veneni exhibitionē. manifeste
 at p̄ manifestā occisionē aut per sear ceratō
 nē aut h̄beratōnez seu mēbz i mutilatōem.

q̄tū at ad dignitatē persone ledit aliqs. oc-
culte qdē per falsa testimonia seu detractio-
nes q̄b^o alicui aufert famā suā ⁊ p alia b^o mo-
di. manifeste at p accusationē i iudicio seu p
iurij illatōez. q̄tū at ad psonā cōiūctā ledit
tur aliqs i vxore vt i plibis occulte p adul-
teriū. i suo aut cū aliqs suū seducit ut a do-
mino discedat. ⁊ h^o etiā manifeste fieri p̄t̄.
⁊ eadē rō ē de alijs psonis cōiūctis i q̄s etiā
p̄t̄ oib^o modis iurie cōmitti sicut ⁊ i p̄das
principalē. s; adulteriū ⁊ sui seductio sūt p-
prie iurie circa has p̄das: tñ qz sū ē posses-
sio qdā dñi h^o refert ad furtū. volūtariē at cō-
mutationes dicūt qñ aliqs volūtariē trās-
fert rē suā i alterū. ⁊ si qdē simpliciter i alterū
trāsferat rē suā absq; debito sicut i donatōe
nō ē act^o iusticie s; liberalitatis. itātū at ad
iusticiā volūtariā translatio p̄tinet i q̄tū est
ibi aliqd de rōne debiti: qd qdē cōtingit mlti-
pliciter. vno^o qñ qz transfert simpliciter rē suā
am i alterū p recōpensationē alterius rei. si
cut accidit i veditōe ⁊ ēptiōe. alio^o qñ aliqs
tradit rē suā alteri cōcedēs ei vsū rei cū obi-
to recuperandi rē. ⁊ si qdē gratis cōcedit vsū
rei vocat^o vsufruct^o i reb^o q aliqd fructificat
vel simpliciter mutuū seu accōmodatū i reb^o
q nō fructificant: sicut sūt denary vasa ⁊ b^o
mōi. si vero nec ipse vsus gratis cōcedit^o vo-
cat^o locatio ⁊ cōductio. 3° mō aliqs tradit rē
suā vt recuperandā nō rōne vsus s; vel rōe cō-
seruatōis sicut i deposito: nel rōne obligatō-
nis sicut cū qz rē suā pignori obligat: seu cū
aliqs p alio fideiuber. i oib^o at b^o mōi actō-
nib^o siue volūtarijs siue iuolūtarijs est eadē
rō accipiendi mediū fm eq̄litate recōpensa-
tionis. ⁊ iō oēs iste actiōes ad vnā spēs iusti-
cie p̄tinet. s. ad cōmutatiuā. Et p h^o p̄z r̄sio
qd oba.

Ad quartum sic pro-
cedit. Videt^o q iustū sit simpliciter idē qd cō-
trapassū. Iudiciū. n. dñū ē simpliciter iustū.
s; bec ē forma diuini iudicij vt fm q aliqs
fecit patiat^o: s; illud Marb. 7°. In q iudicio
iudicaueritis iudicabim^o. ⁊ i q mensura mē-
si fueritis remetiet^o vobis. g iustū ē simpliciter
idē qd spassū. ¶ In vtracq; iusticie specie
datur aliqd alicui fm quādā equalitatē. i re-
spectu qdē ad dignitatē p̄sone i iusticia di-
stributiua: q gdez p̄sone dignitas maxie vi-
det^o attendi fm opa qb^o aliq cōitati seruūt

i respectu at ad rē i q̄ qz dānificat^o est i iusti-
cia cōmutatiua. scōz at vtracq; equalitatem
aliqs cōtrapatis scōz q fecit. g videt^o q iustū
simpliciter sit idē qd spassū. ¶ **M**axime
videt^o q nō o; aliqū cōtrapati scōz q fecit
pp̄t differentiā volūtarij ⁊ iuolūtarij. q. n. i
uolūtariē fecit iurys min^o punit: sed volun-
tariū ⁊ iuolūtariū q accipit^o ex pte nra nō
diuersificat mediū iusticie qd ē mediū rei ⁊
nō quo ad nos. g iustū simpliciter videt^o eē idē
qd cōtrapassū. ¶ **S**z ē q p̄hs i 5° et biconi
pbat nō qdlibet iustū eē cōtrapassū. ¶ **B**
vō q b^o qd dicit^o cōtrapassū importat equa-
lem recōpensationē passiōis ad actionē p̄ce-
dentē. qd qdē pp̄yissimē of i passionibus i
iuriosis qb^o aliqs psonā pximi ledit: puta si
p̄cutit qz rep̄cutiat. ⁊ h^o quidē iustū delmā-
tur i lege Exo. 21°. Reddet aiaz p aia. oculū
p oculo ⁊c. ⁊ qz etiā auferre re alteri^o ē qd
dā iustū facere. iō secūdario ē i his dicitur
cōtrapassū prout. s. aliquis qui dānum in-
tulit in re sua etiā ipse dānificet. ⁊ h^o etiā iu-
stū dānū cōtinet i lege Exo. 22°. Si quis fu-
rat^o fuerit bouē aut ouē ⁊ occiderit vel ven-
diderit: quinq; boues p vno boue restituet:
et quatuor oues p vna oue. 3° hō transferi
nomē cōtrapassū ad volūtarias cōmutatio-
nes i quib^o vtriusq; ē actio et passio: s; volū-
tariū diminuit de rōe passiōis ut dictū ē. i. oī-
b^o at his v; fieri scōz rōnē iusticie cōmutati-
ue recōpensationis scōz equalitatē. ut. s. passio r̄
cōp̄sata sit equal actiōi. n. at sp eēt equalis
si idē spē aliquis pateret qd fec. nā p̄io qui
dē cū aliquis iuriose ledat alteri^o psonā ma-
iorē maior ē actio. qz passio eiusdē spēi quā
ipse pateret. et iō ille q p̄cutit p̄ncipē nō solum
rep̄cutit s; multo graui^o punit: sicut etiā cum
qz aliqū iuolūtariū i re sua dānificat ma-
ior ē actio qz eēt passio si sibi sola res illa au-
ferret: qz ipse qui dānificauit aliam in re sua
nihil dānificaret. et iō punitur i hoc q mlti-
plici^o i s̄tuitur: qz ēt nō solum dānificauit p̄s-
onā priuatā sed rē publicā ei^o tutele securita-
tē s̄ringendo. sicut etiā nec i cōmutatiōibus
volūtarijs eēt sp equal^o passio sigs daret rez
suā accipiens rē alteri^o: qz forte res alteri^o est
multo maior qz sua. et iō o; scōz quādā pro-
portioatā cōmesuratōez ad equare passionē
actiōi i cōmutatiōib^o. ad qd iuēta sunt nū-
mismata. et sic cōtrapassū est cōmutatiū iu-
stū. i distributiue at iusticia locū nō habz. qz

III

... ad quatuor oues p vna oue. 3° hō transferi nomē cōtrapassū ad volūtarias cōmutatiōnes i quib^o vtriusq; ē actio et passio: s; volūtariū diminuit de rōe passiōis ut dictū ē. i. oīb^o at his v; fieri scōz rōnē iusticie cōmutatiue recōpensationis scōz equalitatē. ut. s. passio r̄ cōp̄sata sit equal actiōi. n. at sp eēt equalis si idē spē aliquis pateret qd fec. nā p̄io qui dē cū aliquis iuriose ledat alteri^o psonā maiorē maior ē actio. qz passio eiusdē spēi quā ipse pateret. et iō ille q p̄cutit p̄ncipē nō solum rep̄cutit s; multo graui^o punit: sicut etiā cum qz aliqū iuolūtariū i re sua dānificat maior ē actio qz eēt passio si sibi sola res illa auferret: qz ipse qui dānificauit aliam in re sua nihil dānificaret. et iō punitur i hoc q mltiplici^o i s̄tuitur: qz ēt nō solum dānificauit p̄sonā priuatā sed rē publicā ei^o tutele securitatē s̄ringendo. sicut etiā nec i cōmutatiōibus volūtarijs eēt sp equal^o passio sigs daret rez suā accipiens rē alteri^o: qz forte res alteri^o est multo maior qz sua. et iō o; scōz quādā proportioatā cōmesuratōez ad equare passionē actiōi i cōmutatiōib^o. ad qd iuēta sunt nūmismata. et sic cōtrapassū est cōmutatiū iustū. i distributiue at iusticia locū nō habz. qz

in distributiva iusticia nõ attendit equitas
 fm pportione rei ad re vlt passiois ad actõ
 nõ. vii of cõtrapassiu: s; fm pportionalitatez
 rez ad psoas vt s̄ dictũ e. ¶ Ad p̄mũ ḡ dicẽ
 dũ q̄ illa forma diuini iudicij attẽdit s; rõ
 nõ cõmutatiue iusticie: put. s. f. cõmpensat p̄
 mia meritis z supplicia pctis. ¶ Ad scõdũ dõ
 q̄ si alicui q̄ cõitatu fuiuisset retribuereur
 aliqd p seruitio ipeso: nõ esset b̄ distributue
 iusticie: s; cõmutatiue. i distributiuã. n. iusti
 cia nõ attẽdit equitas ei: qd̄ qd̄ accipit ad id
 qd̄ ipse ipendit: s; ad id qd̄ alius accipit fm
 modũ vtriusq; persone. ¶ Ad t̄tũ dicendũ
 q̄ qñ actio iniuriosa e volũtaria excedit iuri
 am. z sic accipit vt maior res. vii of maiores
 penã ei recõpensari nõ fm differẽtiã quo ad
 nos: s; fm differẽtiã rei.

Quinde cõside
 randũ e de restitutiõẽ. ¶ Et
 circa h̄ q̄rũ octo. p̄ cuius
 actus sit. 2º vtz necesse sit
 ad salutẽ oẽ ablatũ f̄stitui
 3º vtrũ oporteat illud multiplicatũ restituẽ
 4º vtz oporteat restitui quod quis non
 abstulit. 5º vtrũ oporteat restitui ei a quo
 acceptũ e. 6º vtrũ oporteat restituere eũ q
 accepit. 7º vtrũ aliquẽ aliũ. 8º vtrũ sit sta
 tim restituendũ.

Ad primũ sic proce
 ditur. ¶ Videlz q̄ restitutiõ nõ sit actº iusticie
 cõmutatiue. Iusticia. n. respicit rõnẽ debiti
 s; sicut donatiõ põt eẽ ei: qd̄ nõ debet: ita eẽ
 z restitutiõ. ḡ restitutiõ nõ e actº alicui: p̄t
 iusticie. ¶ P̄. Illud qd̄ iã trãsyit z nõ e resti
 tuti nõ põt. s; iusticia z iniusticia sunt circa q̄i
 dã actiones z passioẽs q̄ nõ manẽt s; trãseũt
 ḡ restitutiõ nõ videt eẽ actº alicui: p̄tis iu
 sticie. ¶ P̄. Restitutiõ e qdã recõpensatiõ
 ei: qd̄ subtractũ e: s; aliqd põt hõi subtrahi
 nõ solũ i cõmutatiõẽ s; eẽ i distributiõẽ: puta
 cũ aliq; distribuẽs minº dat alicui q̄ deat
 h̄re. ḡ restitutiõ nõ magis e actº cõmutatiue
 iusticie q̄ distributiue. ¶ S; 3. Restitutiõ
 ablatõi opponit. s; ablatiõ rei aliene e actº
 iniusticie circa cõmutationes. ḡ restitutiõ ei
 e actº iusticie q̄ e i cõmutationibº directiua
 ¶ R̄. dõ q̄ restituere nihil aliud esse v̄ q̄
 iterato aliquẽ statuere i possessiõẽ v̄ do
 minũ rei sue. z ita i restitutiõẽ attẽdit eq̄

litas iusticie fm recõpensatiõẽ rei ad re qd̄ p
 tinet ad iusticiã cõmutatiuã. z iõ restitutiõ
 e actº cõmutatiue iusticie: qñ. s. res vniº ab
 alio h̄et uel p volũtatẽ ei: sicut i mutuo vel
 deposito vel dõ volũtatẽ ei: sicut i rapia l fur
 to. ¶ Ad primũ ḡ dõ q̄ illud qd̄ alteri non
 debet nõ e pprie loquẽdo ei: z si aliqñ eius
 fuerit z iõ magis v̄ eẽ noua donatiõ q̄ f̄sti
 tutiõ cũ qd̄ alteri reddit qd̄ ei non debet. h; z
 tñ aliqũã similitudinẽ restitutiõis: q; res m̄liẽ
 eadẽ e: nõ tñ est eadẽ fm formalẽ rõnẽ quã
 respicit iusticia qd̄ e eẽ suũ alicui: vñ nec p
 prie restitutiõ v̄. ¶ Ad secundũ dicendũ
 q̄ nom restitutiõis i q̄tũ impositat iteratiõnẽ
 quãdã suppõit rei idẽptitatẽ. z iõ fm p̄maz
 ipositionẽ nois restitutiõ videt locũ h̄re p̄
 cipue in rebus exterioribº: q̄ manẽtes eadez
 z fm substantiã z s; ius diũ ab vno p̄nt ad
 aliũ deuenire. s; sicut ab hº mõi rebus nomẽ
 cõmutatiõis trãslatũ e ad actiões v̄ passioẽs
 q̄ p̄tinet ad reuerẽtiã vel iniuriã alicuius pso
 ne seu nocumẽtũ ul pfectũ: ita eẽ nomẽ re
 stitutiõis ad b̄ deriuat: que h; realiter n̄ ma
 neãt tñ manẽt i effectu vel corpali: puta cuz
 ex pcussioẽ ledit corpº. vel q̄ e i opinione ho
 minũ: sicut cũ aliq; verbo opprobioso rema
 net infamat: vel etiã minoratus i suo honõr
 ¶ Ad t̄tũ dõ q̄ recõpensatiõ quã fac̄ distri
 buens ei cui dedit minus q̄ debuit sit per cõ
 paratiõnẽ rei ad re: ut si quanto minus ha
 buit q̄ debuit tanto plus ei des. z ideo iã p̄ti
 net ad iusticiã cõmutatiuã.

Ad secundũ sic pro
 cedit. ¶ Videlz q̄ n̄ sit neciũ ad salutẽ q̄ fiat
 restitutiõ eius qd̄ ablatũ e. ¶ Dõ. n. e impossibi
 le nõ e de necessitate salutis: s; aliqñ impossibi
 le e restitui id qd̄ e ablatũ: puta cũ aliq; ab
 stulit alicui mẽbrũ vel vitã. ḡ nõ v̄ eẽ de ne
 cessitate salutis q̄ aliq; restituat qd̄ alicui ab
 stulit. ¶ P̄. Cõmittere aliqd pctũ nõ e dõ ne
 cessitate salutis: q; sic hõ eẽt pplexus. s; qñz
 illud qd̄ auferẽ nõ põt restitui sine pctõ: pu
 ta cũ aliq; alicui famã abstulit v̄z dicendo
 ḡ restituere ablatũ nõ e de necessitate salutis
 ¶ P̄. Qd̄ factũ e nõ põt fieri ut factũ nõ fue
 rit. s; aliqñ alicui auferẽ honõr sue p̄sone ex
 h̄ ipo q̄ passus e ab aliq; iniuste vitupate eũ.
 ḡ n̄ põt sibi f̄stitui qd̄ ablatũ est. z ita nõ e dõ
 necessitate salutis f̄stituiẽ ablatũ. ¶ Ille q
 ipedit aliqũ ab aliq; bono cõsequẽdo videt

unde et pmiserat: ecce dimisi bonorum meorum pro pauperibus. Ad tertium dicitur quod iudex dedit namo iuste potest accipere aliquid amplius loco emende quod tamen antequam dederet non debebat.

Ad quartum sic procedit.

Vides quod aliquis debeat restituere quod non abstulit. Ille enim qui dandum offert alicui tenet dandum remouere sed quicquid aliquis dānificat aliquem ultra id quod accepit: puta cum aliquis effodit semina dānificat eis quod seminauit in tota messe futura. et sic videtur quod teneat ad eius restitutionem. et si aliquis tenet ad restitutionem eius quod non abstulit. **¶** Ille qui detinet pecuniam creditorum ultra terminum prefixum videtur eum dānificare in toto eo quod lucrari de pecunia possit: quod tamen ipse non aufert. et videtur quod aliquis teneat restituere quod non abstulit. **¶** Iusticia humana dicitur a iusticia divina. sed deo dicitur aliquis restituere plus quam accepit ab eo: sicut illud **Matth. 25.** **¶** Sci ebas quod meto ubi non semino. et cetero ubi non sparsum. et iustum est ut etiam restituat homini aliquid quod non accepit. **¶** **Sed** est quod recipere ad iusticiam pertinet iustum equitatem facit. sed si aliquis restitueret quod non accepit non esset equale. et talis restitutio non est iustum quod fiat. **¶** **R.** dicitur quod quicquid dānificat aliquem videtur ei aufere id in quo ipse dānificat. dānum enim dicitur ex eo quod aliquis minus habet quam habere secundum philosophum in 8° ethicorum. et ideo homo tenet ad restitutionem eius in quo aliquid dānificauit: sed aliquis dānificat dupliciter. vno modo quod aufert ei id quod actu habet. et tale dānum est si restituendum secundum recipere eam equalem: puta si aliquis dānificet aliquem diruens domum eius tenet ad tantum quantum valet domus. alio modo dānificat aliquis aliquem impediendo ne adipiscatur quod erat in via habendi. et tale dānum non dicitur recipere. et equale: quod minus habet quam habere aliquid virtute quam habere actu. et tunc est in via adipiscendi aliquid habet illud solum sed virtute vel potentia. et ideo si redderet ei ut haberet in actu restituere ei quod est ablatum non simpliciter sed multiplicatum: quod non est de necessitate restitutio nisi ut dictum est. tenet tamen aliquam recipere satisfactionem facere secundum additionem personarum et negociorum. **¶** Et per hoc patet responsio ad primum et secundum. nam ille qui semine sparsum in agro nodum habet messis in actu sed solum in virtute. et sicut ille qui habet pecuniam nodum habet lucrum in actu sed solum in virtute. et utriusque potest multipliciter impediri. **¶** Ad tertium dicitur quod deus nihil requirit ab homine nisi bonum quod ipse in nobis seminauit. et ideo videtur illud vel intelligi secundum prauas ex-

stimationem sui pigri qui existimant se ab alio non accepisse: vel intelligit quantum ad hoc quod deus requirit a nobis fructus donorum qui sunt ab eo et a nobis: quous ipsa dona a deo sunt sine nobis.

Ad quintum sic procedit.

Vides quod non oportet si restituere facere ei a quo acceptum est aliquid. Nulli enim debemus nocere. sed aliquis esset in nocendum hominis si redderet quod ab eo acceptum est vel esset in nocendum aliorum. puta si aliquis redderet gladium depositum furioso. et non si restituendum ei a quo acceptum est. **¶** Ille qui illicite aliquid dedit non meretur illud recipere: sed quicquid aliquis illicite dat quod aliter etiam illicite accipit: sicut apparet in dante et recipiente aliquid simoniacum. et non si restituendum ei a quo acceptum est. **¶** Nullus tenet ad impossibile. sed quicquid est impossibile restituere ei a quo acceptum est: vel quia est mortuus: vel quia nimis distat: vel quia est ignotus. et non si facienda est restitutio ei a quo acceptum est. **¶** Magis dicitur homo recipere pensare ei a quo maius beneficium accepit. sed ab alio personis homo potest accipere beneficium quam ab illo qui mutauit vel deposuit sicut a peccatoribus. et magis subueniendum est quicquid alicui persone alteri quam restituendum ei a quo acceptum est. **¶** Vanum est restituere illud quod ad manus restituentis per restitutionem peruenit. sed si placet iuste aliquid ecclesie subtraxit et ei restituat ad manus eius dicitur ueniet: quia ipse est rex ecclesie consuator. et non debet restituere ecclesie quod abstulit. et sic non si restituendum ei a quo est ablatum. **¶** **Sed** est quod dicitur **R. o. 13.** **¶** Reddite omnibus debita: cui tributum tributum cui vectigal vectigal. **¶** **R.** dicitur quod per restitutionem fit reductio ad equitatem commutative iustitie que consistit in rebus adequatone sicut dicitur **h. mo** autem rerum adequatio fieri non potest nisi ei qui minus habet quam quod suum est supplet quod deest. et ad hanc suppletionem faciendam necesse est ut ei fiat restitutio a quo acceptum est. **¶** Ad primum dicitur quod quoniam res restituenda appetit esse gratia nociva ei cui restitutio facienda est vel aliter non est dicitur tunc restitui: quia restitutio ordinatur ad utilitatem eius cui restituitur. **¶** **o. f. a. n. q.** possidet sub ratione utilis cadit: nec tamen debet ille qui detinet rem alienam sibi appropriare sed vel restituere ut congruo tempore restituat: vel etiam alibi tradere tunc conservandam. **¶** Ad secundum dicitur quod aliquis dupliciter aliquid dat illicite. vno modo quia ipsa datio est illicita et dicitur legem: sicut patet in eo qui simoniacum aliquid dedit. et talis meretur amittere quod

alij nō tenet ei vlteri⁹ restituē. s; magl' refusi onē facere ei q; restituit. qd̄ tamen pōt cōdo nare.

Ad septimum sic pro

cedit. Uidef q; illi q; nō acceperūt nō teneā tur restituere. Restitutō. n. qdā pena ē acci pientis. s; nullus d; puniri nisi q; peccauit. g; nullus d; restituere nisi q; accepit. **S.** Iusti cia nō obligat aliquē ad B q; rē alteri⁹ auge at. s; si ad restitutionē teneat nō solū ille qui accepit s; etiā illi q; q̄licēti⁹ coopāf. augere tur ex h' res illi⁹ cui ē aliqd subtractū: tū q; sibi mltiōiēs restitutio fieret: tū ē q; q̄z ali q; opā dāt ad B q; aliq; res alicui auferat que tū ei nō auferf. g; nō tenent alij ad restitutō nē. **S.** Nullus tenet se piculo exponet ad B q; rē alteri⁹ saluet. s; aliqū manifestado la tronē vel ei resistēdo aliq; piculo mortis se exponeret. nō g; tenet aliq; ad restitutionēz pp̄t B q; non manifestat latronē v' n̄ ei re silit. **S; d; ē qd̄ dī** R. o. p. Digni sunt mor te nō solū q; faciunt s; ēt q; cōsentiūt facienti bus. g; pari rōe etiā cōsentiētes debēt restitu ere. **R.** d; sicut dicitū ē: ad restitutionēz te net aliq; nō solū rōne rei aliene quas acce pit s; etiā rōne iniuriose acceptōis. z iō quicū q; est cā iniuste acceptōis tenet ad restitutō nē. qd̄ qdē cōtingit dupliciē. directe. s. z idīr cte. Directe qdē qn̄ iducit aliq; aliuz ad ac cipiendū. z h' qdē tripliciē. p̄ qdē modo mo uendo ad ipsā acceptionē. qd̄ quidē fit acci piēdo cōsulēdo. cōsentiendo expresse z lau dando aliqū qn̄ strenuū de hoc q; aliēa ac cipit. alio⁹ ex pte ipsi⁹ accipiētī: qz. s. eū recep tat l' q̄licēti⁹ ei auxiliū fert. 3.⁹ mō ex pte rei accepte: qz. s. p̄iceps ē furti vel rapie vel q̄si soci⁹ malefici. Indirecte vō qn̄ aliq; n̄ ipe dit cui possit z debeat impedire: vel qz subtra hit p̄ceptū siue cōsiliū ipediens furtū vel rapi nā: vel qz subtrahit suū auxiliū q; possit obfi stere: vel qz occultat p̄ factū. q; his versibus cōprehendūf. Iustio cōsiliū cōsensus palpo re cursus. Participās mut' nō obstans nō ma nifestāf. Sciēdū tū q; qnq; p̄missoz sp̄ obli gāt ad restitutionē. p̄ iussio: qz ille q; iubet ē principalit' mouēs. vñ ipse principalit' tenet ad restitutōdū. 2.⁹ cōfēl' i eo sine q; rapina fieri nō pōt. 3.⁹ recursus qn̄. s. aliq; ē receptor la tronū z eis p̄ociniū p̄stat. 4.⁹ participatio qn̄ .s. aliq; participat i crimine latrocinij z in

p̄da. 5.⁹ tenet ille q; nō obstat cū obstat tene atur: sicut p̄ncipes q; tenent' custodire iusti ciā i tra si p̄ eozū defectū latrones icrescunt ad restitutionē tenet: qz reddit' q; dñt sunt q; stipēdia ad hoc istituta vt iusticiā cōseruet i tra. i alyz at casib' enumeratis n̄ sp̄ obligat aliq; ad restituēdū. nō. n. sp̄ consiliū vel adu latio v' aliqd h' mōi est efficac' cā rapine. vñ tūc solū tenet cōsiliator aut palpo. i. adulator ad restitutionē qn̄ p̄babilis estimari pōt q; ex h' mōi causis fuerit iusta acceptio suble cuta. **A**d primū g; dō q; nō solū peccat il le q; p̄cti exequit: s; ēt qui quociq; modo p̄cti ē cā: siue cōsiliādo siue p̄cipiendo siue q; uis alio mō. **A**d secūdū vō q; principalit' tenetur restituere ille qui est p̄ncipalis i fa cto. p̄ncipalit' qdē p̄cipiēs: secundario vō exe quens. z cōsequēt alij p̄ordinē. vno tū resti tuente illi q; passus ē dānū: ali⁹ eidē restitue re nō tenet. s; illi q; sūt p̄ncipales i facto et ad q; res puenit tenet' alyz restituet' q; f̄sti tuerūt. qn̄ at aliquis p̄cipit iniustā acceptōez q; nō s;sequit. n̄ ē restitutio faciēda cū resti tutio p̄ncipalit' ordiet ad reitegrādā rē ei⁹ q; iniuste ē dānificat'. **A**d tūc dō q; non sp̄ ille q; nō manifestat latronē tenet ad restituēdēz aut qui n̄ obstat: vel q; nō rep̄bēdit. sed soluz qn̄ icūbit alicui ex officio: sicut p̄ncipibus terre quib' ex hoc n̄ multū iminet piculum pp̄t hoc. n. p̄tate publica potiūf vt sint iusti cie costodes.

Ad octauum sic pro

cedit. Uidef q; n̄ teneat aliq; restituere sta tim. s; poti⁹ licite possit restitutōnē differre **P**recepta. n. affirmatiua nō obligāt ad sp̄. s; necitas restituēdi iminet ex p̄cepto affirma tiuo. g; nō obligāt hō ad statū restituēdū. **S.** Null' tenet ad ip̄ossible. s; qn̄ aliq; n̄ pōt statū restituere. g; null' tenet ad statū restitu endū. **S.** Restitutio ē qdā act' virtutis. s. iusticie. tps at ē vna de circūstātys q; requi runt ad act' virtutū. cū q; alie circūstātie non sint dēmiāte in actib' virtutū. s; dēmiābilet fm rōnē prudētie. vñ q; nec i restitutiōe fit tps dēmiātū: ut. s. aliq; teneatur ad statim restituendū. **S**ed d; ē q; eadē rō eē videf i oibus q; sunt restituēda. sed ille q; cōducit opa mercēnary n̄ pōt differre restitutionē. ut p; p̄ illud qd̄ hēt Leuit. 19. Non morabi tur op' mercēnary tui apud te vsq; mane

datur alicui quod ei non debet. et talis est collatio
muneris gratie per quam peccatores assumunt a deo. et si
hac donatione non habet locum personarum acceptio
quod quilibet absque iniusticia potest de suo dare
quantum vult et cui vult: secundum illud Math. 20.
Aut non licet mihi quod volo facere. tolle quod
tuum est et vade.

Ad secundum sic pro

cedit. Videtur quod in dispensatione spiritualium locum
non habeat personarum acceptio. Conferre. n. di
gnitatem ecclesiasticam seu beneficium alicui propter
consanguinitatem videtur ad acceptioem pro
narum pertinere: quod consanguinitas non est causa faci
ens bonis dignum ecclesiastico beneficio. sed non videtur
esse peccatum: cum per consuetudinem prelati ecclesie faci
ant. sed peccatum personarum acceptioem non videtur locum
habere in dispensatione spiritualium. **P**roferre
diuitie pauperi videtur ad acceptioem personarum per
tinere: ut patet Jaco. 2. sed facilius dispensatur cum
diuitibus et potentibus quam in gradu prohibito obstat
mirimonium quod cum aliis. sed peccatum personarum acce
ptionis non videtur locum habere circa dispensationem
spiritualium. **S**ecundum iura sufficit eligere bo
num. non autem requiritur quod aliquis eligat meliorem. sed
eligat minimum bonum ad aliquid altius videtur ad acce
ptionem personarum pertinere. sed personarum acceptio non
est peccatum in spiritualibus. **S**ecundum statuta eccle
sie eligendus est aliquis de gremio ecclesie. sed hoc
videtur ad acceptioem personarum pertinere: quod quibus suf
ficientiores alibi iuvenirentur. sed personarum accep
tio non est peccatum in spiritualibus. **S**ed dicitur Jaco.
2. Nolite in personarum acceptioem habere fidei domini
nostri iesu christi: ubi dicitur glo. Aug. Quis ferat si
quis diuitie eligat ad sedem honoris ecclesie contra
pro paupe instructione et sanctorum. **R**espondeo
quod sicut dictum est: acceptio personarum est
peccatum in quantum contra iustitiam: quanto autem in maiori
bus aliquis iniustitiam transgreditur: tanto grauius
peccat. unde cum spiritualia sint temporalibus potiora:
grauius peccatum est personas accipere in dispensatione
spiritualium quam in dispensatione temporalium. et quod personarum
acceptio est contra aliquid persone attribuit propter pro
portionem dignitatis ipsi. considerare oportet quod di
gnitas alicuius persone potest attendi dupliciter. vno
simpliciter et secundum se. et sic maioris dignitatis est
ille qui magis abundat in spiritualibus gratie deus. alio
modo per comparationem ad bonum commode. contingit. n. quibus quod
ille qui est minimum factus et minimum sciens potest magis
conferre ad bonum commode propter potentiam vel industriam
am seculari vel propter aliquid boni motu: et quod disp

ersiones spiritualium principalius ordinantur ad utili
tatem commode: secundum illud. i. ad Cor. 12. Unicuique
datur manifestatio spiritus ad utilitatem. id est quibus
absque acceptioem personarum in dispensatione spiritualium
illi qui sunt simpliciter minimum boni melioribus preferuntur
sicut etiam et deus gratias gratis datur quibus commode
cedit minimum bonis. **A**d primum ergo dicitur quod circa
consanguineos prelati distinguendum est: quod
quibus sunt minimum digni et simplicitate et respectum
ad bonum commode. et sic si dignioribus preferantur est peccatum
personarum acceptioem in dispensatione spiritualium
quibus prelati ecclesiasticis non est deus ut possit ea dare
pro libito. sed dispensator: secundum illud. i. ad Cor. 4.
Sic nos existit homo ut mistros christi. et dispen
satores ministeriorum dei. quibus vobis consanguinei
prelati ecclesiastici sunt equi digni ut alij: et sic li
cite potest absque personarum acceptioem consanguineos
suos preferre: quod saltem magis in hoc preminet quod
ipsis magis confidere potest ut unanimiter fecerit ne
gocia ecclesie tractet. eest tamen hoc propter scadalum di
mittendum si ex hoc aliquid exemplum sumeretur etiam
propter dignitatem bona ecclesie consanguineis da
di. **A**d secundum dicitur quod dispensatio mirimonij com
trahendi principalius fieri consuevit propter sedus
paciis firmandum: quod quidem magis est necessarium
commodi utilitati circa personas excellentes. et id cum
eis facilius dispensatur absque peccato acceptioem
personarum. **A**d tertium dicitur quod quantum ad hoc quod elec
tio impugnari non possit in foro iudicali sufficit
eligere bonum: nec oportet eligere meliorem: quod sic
omnis electio possit habere calumnia. sed quantum ad con
scientiam eligentis necesse est eligere meliorem. ut
simpliciter vel in comparatione ad bonum commode: quod si
potest habere aliquis magis idoneus erga aliquam di
gnitatem et alij preferat. oportet hoc sit propter aliquam
causam quam quidem si pertineat ad negocium: quantum ad hoc
erit ille qui eligitur magis idoneus. si vero non perti
neat ad negocium id quod considerat vel causa. erit
manifeste acceptio persone. **A**d quantum dicitur dicitur
quod ille qui de gremio ecclesie assumitur ut in pluri
bus consuevit esse utilior quantum ad bonum commode: quod
magis diligit ecclesia in qua est nutritus. et propter
hoc est mandatum Deuter. 17. Non poteris alterius
gentis homines facere regem qui non sit frater tuus.

Ad tertium sic proce

dit. Videtur quod in exhibitione honoris et reue
rentie non habeat locum peccatum acceptioem personarum.
Honor. n. nihil aliud esse videtur quam reuerentia
quodammodo alicui exhibita in testimonium virtutis: ut patet
per philosophum in per ethicozum. sed prelati et principes sunt

comutationes. ¶ 2° de pctis q̄ committit̄ cir
ca comutationes voluntarias. committit̄ aut̄
pctā circa inuoluntarias comutationes p̄ h̄ q̄ ali
qd̄ nocumētū pximo isert̄ s̄ eius volūtate.
qd̄ qd̄ pōt fieri dupl̄r. s̄ factō z v̄bo. factō q̄
dē cū pxim^o ledit̄ uel i p̄sona p̄p̄ia uel i p̄so
na cōiuncta uel in p̄p̄ys reb^o. de his q̄ p̄ ordi
nē cōsiderādū ē. ¶ Et p̄ d̄ homicidio p̄ qd̄ ma
xime nocet pximo. ¶ Et circa h̄ q̄rū octo
p̄ vtrū occidere aīalia bruta uel ēt plantas
sit pctm̄. 2° vtrū occidere pctōrē sit licitū.
3° vtrū h̄ liceat p̄uate p̄sona uel solū publice.
4° vtrū h̄ liceat clerico. ¶ 5° vtrū liceat ali
cui occidere seipsū. ¶ 6° vtrū liceat occidef
hoīez iustū. 7° vtrū liceat alicui occidef ho
minē seipsū defēdēdo. 8° vtrū homicidiuz
casuale sit pctm̄ mortale.

Ad primuz sic proce

dit̄. ¶ Videt̄ q̄ occidere q̄cūq̄ viuētia sit illi
citu. ¶ Dic. n. Ap̄ls ad Rō. 13°. Qui ordinatōi
dei resistit̄ ipsi sibi d̄anationē acgrunt. s̄ p̄
ordinatōne d̄ine puidētē oīa viuētia con
seruat̄. s̄ illud ps. Qui p̄duc̄ i mōtib^o semū
z dat̄ iun̄tis escā ip̄soz. q̄ mortificare q̄cūq̄
viuētia videt̄ eē illicitū. ¶ Homicidiū ē
pctm̄ ex eo q̄ h̄ p̄uat̄ vita. s̄ vita cōis ē oī
b^o aīalib^o z plāt̄. q̄ eadē rōe v̄r eē pctm̄ occidē
re bruta aīalia et plātas. ¶ In lege d̄ina n̄
determinat̄ sp̄alis pena nisi p̄ pctō. sed occidē
ti bouē uel ouē alteri^o statuit̄ pena de termi
nata i lege d̄ina: ut p̄z Exo. 22°. q̄ occisio bru
torū aīaliū ē pctm̄. ¶ H̄z ē qd̄ Aug^o dic̄ in
p̄ de ciui. dei. Cum audim^o. nō occides: non
accipimus h̄ dictū eē d̄ fructectis: q̄ nullus
eis ē sensus: nec de irrōnabilibus aīalib^o: q̄
nulla nobis rōe sociat̄. restat̄ q̄ ut itelligam^o
de hoīe qd̄ dictū ē: nō occides. ¶ R^o dicen
dū q̄ nullus peccat ex h̄ q̄ v̄t̄ re aliq̄ ad h̄
ad qd̄ ē. i. rez at̄ ordine ip̄fectiora sūt. p̄p̄ p̄fe
ctiora: sic ēt i gnātōis via nā ab ip̄fectis ad p̄
fecta p̄cedit̄. et inde ē q̄ sic i gnātōne hoīis
pius est viuū. deinde aīal: vltimo autē h̄o.
ita etiā ea q̄ tm̄ viuūt ut plāte sūt cōiter pro
pter aīalia. oīa at̄ aīalia sūt. p̄p̄ h̄oem. et iō si
h̄o v̄tat̄ plāt̄ ad vtilitatē aīaliū. et aīalib^o ad
vtilitatē hoīs nō ē illicitū: ut p̄z p̄ phum in p̄
positi. inē alios at̄ vsus maxime necessariū
eē videt̄ ut aīalia plantis v̄tāt̄ in cibum.
et hoīs aīalib^o: qd̄ sine mortificatione eozū
fieri nō pōt. et iō licitū ē et plātas mortifica

re in vsū aīaliū et aīalia i vsū hoīum ex ipsa
ordinatōe d̄ina. d̄r. n. Gen. p̄. Ecce dedi vob̄
oēs herbā z v̄niuersa ligna ut sint vob̄ i escā
et cunctis aīantibus fr̄e. et Gen. 9°. d̄r. Q̄ ē qd̄
mouet̄ et viuūt erit vob̄ in cibū. ¶ Ad p̄mū q̄
dicendū q̄ ex ordinatōne d̄ina cōseruat̄ vita
aīaliū et plantaz nō p̄p̄ seipsā s̄ p̄p̄ homi
nē. v̄n ut Aug^o dic̄ i p̄ d̄ ciui. dei. Iustissima
ordinatione creatoris vita et mors eozūz no
stris vsibus subdit̄. ¶ Ad secundū d̄ q̄ aīa
lia bruta et plāte nō h̄nt vitā rōalē per quaz
a seipsis agant̄. s̄ sp̄ agunt̄ q̄si ab alio nālī q̄
dā ipulsu. et h̄ ē signū q̄ sunt nālīē seruata z
alioz vsibus accommodata. ¶ Ad t̄tiū dicendū
q̄ ille q̄ occidit bouē alteri^o peccat quidem
nō q̄ occidit bouē: s̄ q̄ d̄anificat hoīem in
re sua. v̄n nō continet̄ sub pctō homicidiuz s̄
sub pctō furti uel rapie.

Ad secunduz sic pro

cedit̄. ¶ Videt̄ q̄ nō sit licitū occidere hoīs
pctōres. D̄ns. n. Math. 13° i parabola phibu
it extirpare zizaniā q̄ sūt filij nequā ut ibidē
d̄r. s̄ oē qd̄ ē. phibitū a deo ē pctm̄. q̄ occide
re pctōrē ē pctm̄. ¶ P̄. Iusticia humana cō
format̄ iusticie d̄ine. s̄ fm̄ d̄inā iusticiā pec
catores ad p̄niaz reseruāt̄: fm̄ illud Ezech.
18°. Nolo mortē pctōris: s̄ ut cōuertat̄ z ui
uat. q̄ videt̄ oīo eē iniustū q̄ pctōres occidā
tur. ¶ P̄. Illud qd̄ est fm̄ se malū nullo bo
no fieri licet: ut p̄z p̄ Aug^o. in l^o contra men
daciū. z p̄ phm̄ in 2° eibicorū. s̄ occidef ho
minē scd̄z se malū ē: q̄ ad oēs homīes tene
mur caritatē h̄re. amicos at̄ uolum^o viuere
et eē: ut d̄r in 9° ethicoz. q̄ nullo mō s̄ hoīem
pctōrē occidef. ¶ H̄z ē qd̄ d̄r Exo. 22°. Ma
leficos nō patieris viuere. et i ps. In matuti
no iterficiēbā oēs pctōres fr̄e. ¶ R^o dicendū
q̄ sicut viciū ē: licitū ē occidef aīalia bruta
in q̄stū ordināē nālīter ad hominū vsū sicut
ip̄fectū ordiat̄ ad p̄fectū. oīs at̄ ps ordiat̄
ad totū ut ip̄fectū ad p̄fectū. z iō oīs ps nālī
ter ē p̄pter totū. et p̄p̄ h̄ videm^o q̄ si salutū
totū corpis hūani expediat̄ p̄scisio alic^o mē
brū: puta cū ē putridū uel corruptiū alioz
mēbrozū: laudabilē et salubriē abscidit̄. que
libet at̄ p̄sona singularis cōparat̄ ad totam
ditatē sicut ps ad totū. et iō si aliqs h̄o sit p̄
culosus cōitati et corruptiū ip̄sius propter
aliq̄ pctm̄ laudabilē et salubriē occidit̄ ut
bonū cōe cōseruet̄. modicus. n. fermentum

¶ Et de
videt̄
fiderm̄

rotā massā corūpit ut dicitur i. ad Cor. 5. Ad
p̄mū ḡ dicendū q̄ dñs abstinēduz mādauit
ab eradicatione zizaniorū ut tritico parcere
i. bonis: qd̄ qd̄ fit qñ n̄ p̄nt occidī mali qñ
simul occidant̄ r̄ boni: uel qz latēt inf̄ bonos
uel qz h̄nt multos seq̄ces ita qz sine bonoz
piculo īterfici nō p̄nt: ut Aug⁹ dicit 3. Perme
nianū. vñ dñs docet magis eē finēdū malos
vivere r̄ vltionē refuādā vsz ad extremū iudiciū
q̄ boni siml̄ occidāf. qñ vero ex oc
cissione maloz nō iminer piculū bonis s̄z ma
gī turela r̄ sal⁹. tē licite p̄nt mali occidī. Ad
secūdū dicendū qz de⁹ fm̄ ordinez sue sapie
qñqz statim pctōres occidit ad liberatōnez
bonozū. qñqz at̄ eis penitēdi t̄pus cōcedit
fm̄ qz ipse nouit suis electis expedire. r̄ h̄t
hūana iusticia imitat⁹ p̄ posse. illos. n. qz sūt
pnitiosi ī alios: occidit. eos vero qz peccant:
alys ḡuif nō nocētēs ad penitētiā reseruat
Ad t̄tū dō qz hō peccādo ab ordine rōis
recedit. r̄ iō decidit a dignitate hūana. put
s. hō ē nālīter liber r̄ p̄t seipsū existēs r̄ iudic
dit quodāmod̄ ī seruiturē bestiaz: ut. s. de ipō
ordinez s̄z qz est vtile alys: fm̄ illud ps. Dō
cū ī honore esset nō ītellexit. cōparatus ē ī
mentis īspiciētib⁹ r̄ sitis fact⁹ ē ill. r̄. p̄. xi.
dñ. Qui stult⁹ ē fuit sapiētī. r̄ iō qñqz hōiez
ī sua dignitate manētē occidē sit s̄z se malū
tñ hōiez pctōrē occidē p̄t eē bonū sicut oc
cidē bestia. pctōr. n. ē mal⁹. hō q̄ bestia r̄ pl⁹
nocer ut p̄hs dicit ī p̄ polit. r̄ ī 7. et hicoz.

Ad tertiu⁹ sic proce
dit. Videt qz occidē hōiez pctōrē liceat p̄ua
te p̄de. In lege. n. dīna nihil illicitū māda
f̄z Exodi. 32. p̄cepit Moyses. Occidat vn⁹
quisqz fratrē suū r̄ amicū et p̄ximū suū p̄
pctō vituli cōstatilis. ḡ etiā puatis p̄sonis s̄z
pctōrē occidēf. ¶ S. Dō p̄pter pctm̄ cōpaf
bestys ut dicitū ē s̄z occidere bestia siluestrē
maxīe nocētē cuilibz p̄riuate p̄sone licet. ḡ et
pari rōne occidē hōiez pctōrē. ¶ S. Lauda
bile ē qz hō etiā si sit puata p̄sona opet qd̄ ē
vtilē bono cōi. s̄z occasio maleficoz ē vtilē bo
no cō ut dicitū ē. ḡ laudabile ē fieriā p̄uate
p̄sone malefactoz occidant. ¶ S. 3. ē qd̄
Aug⁹ dicit ī p̄ de ciui. dei. Qui sine aliq̄ publi
ca admīstratōe maleficū occiderit velut ho
micida iudicabit. et tāto āpli⁹ q̄ro sibi pote
states a deo nō cōcessā vsurpare nō timuit
¶ B. dicitū qz sicut dicitū ē: occidere male

factorē licitū ē iq̄tū ordinat⁹ ad salutē tot⁹
cōicatis. et iō ad illū solū p̄tinet cui cōmittit
cura cōitatis r̄ seruāde: sic ad medicū p̄tinet
p̄cidē mēbz putridū qñ ei cōmissa fuerit cu
ra salutis tot⁹ corpis. cura at̄ cōis boni cō
missa ē p̄ncipib⁹ h̄ntib⁹ publicā auctoritatē
et iō eis solū licet malefactoz occidē. nō at̄
puatis p̄sois. ¶ Ad p̄mū ḡ dō qz ille aliquid
facit cui⁹ auctoritate sit: ut p̄z p̄ Dyo. 12. ca.
cel. ierar. et iō ut Aug⁹ dicit ī p̄ de ciui. dei. n̄
ipse occidit qz misterīū debet iubenti: sicut
admiculū gladys v̄tenti. vnde illi qz occide
rūt p̄rios et amicos ex mādato vñ nō h̄ se
cisse ipsi vidēt. s̄z pot⁹ ille cui⁹ auctoritate se
cerūt: sicut et miles īterficit hostē auctori
te p̄ncipis. et mister latronez auctoritate iu
dicis. ¶ Ad secūdū dō qz bestia nālī ē vi
ficta ab hōie. vñ sup̄ h̄ nō regit aliq̄ iudi
ciū an sit occidenda si sit siluestris. si vero sit
domestica r̄ ḡrēf iudiciū n̄ p̄t ipsa s̄z p̄t
dānū dñi. s̄z hō pctōr nō ē nālī distict⁹ ab
hoib⁹ iustis. et iō idiget iudicio publico ut
discernat an sit occidendus p̄t salutē cōez
¶ Ad t̄tū dō qz facere aliq̄ ad vtilitatem
cōem qd̄ nulli nocet h̄ ē licitū cuilibz p̄ua
te p̄sone. s̄z si sit cū nocum̄to alci⁹ h̄ nō d̄y si
eri nisi fm̄ iudiciū ei⁹ ad quē p̄tinet existiat
qd̄ sit subtrahēdū p̄tib⁹ p̄ salute tot⁹.

Ad quartum sic pro
cedit. Videt qz occidē malefactoz licet
clericis. Clerici. n. p̄cipue d̄bet̄ iplē qd̄ ap̄s
dicit i. ad Cor. 4. Imitatores mei estote sic
et ego xp̄i: p̄ qd̄ nobis īdicit⁹ ut deū et scōs
ei⁹ imitemur. s̄z ipse de⁹ quē colim⁹ occidit
malefactoz: fm̄ illud ps. Qui percussit egyp
tū cū p̄genitis eoz. Moyses etiā a leuiti se
cit īterfici viginti milia hoīuz p̄t adora
tōez viili vt h̄t Exo. 32. Et phinees facēdos
īnfecit īsrabelitē coeuitē cū madiāni de ut
h̄t. Nūeri. 25. Samuel etiā īnfecit Agag
regē amelech. et Helias sacerdotē Baal. et
Matathias eū qz ad sacrificiū accesserat.
et ī nouo testam̄to Petri Ananiā r̄ Saphy
rā. ḡ videt qz ē clericis liceat occidē male
factoz. ¶ S. P̄tās sp̄ualis ē maior q̄ t̄pa
lis et deo v̄ictior. s̄z p̄tās t̄pal licite malefa
ctoz occidit tāq̄ d̄ mister: ut d̄ Ro. 13.
ḡ m̄tro maḡ clēci qz s̄t dei m̄stri sp̄ualē p̄ta
tē h̄ntes licite p̄nt malefactoz occidē. ¶ S.
Quicūqz licite suscipit aliq̄ officium: licite

pōt ea que ad officiū illud prinēt exercere
 sed officiū pncipis terre ē malefactores oc-
 cidere: vt dictū ē. q̄ c̄lici q̄ sūt fratū pncipes
 licite possūt occidē malefactores. ¶ S̄z ē
 qd̄ d̄r. i. ad Thimo. 3. Op̄z ep̄m sine crimine
 esse: non vinolentum: nō p̄cussores. ¶ R̄. di-
 cendū q̄ nō licet c̄licis occidē duplici rōe
 p̄ qd̄e q̄a sc̄ electi ad altaris misterii i q̄ rep-
 sentat passio xp̄i occisi: q̄ cū p̄cuteret nō rep-
 cutiebat: vt d̄r. i. Petri. 2. z iō nō cōpetit vt
 c̄lici sint p̄cussores aut occisores. debēt. n.
 mistri suū dñz imitari: s̄z illd̄ Eccl. io. Sc̄d̄z
 indicē p̄p̄i sic z mistri ei. alia rō ē q̄a c̄lici
 cōmittit misterii noue legis i q̄ nō defina-
 tur pena occisionis l̄ mutilatōis corporalis. z
 iō vt sint idonei mistri noui testam̄ti debēt
 a talib̄ abstinere. ¶ Ad p̄mu z q̄ d̄s v̄r
 i oib̄ op̄at q̄ recta sūt. in vno q̄z tñ fm̄ ei. cō-
 gruētā. z iō vnu q̄z d̄z deū imitari in b̄ q̄
 sibi sp̄alr̄ cōgruit. vñ l̄z d̄s corp̄alr̄ malefacto-
 res occidat: nō tñ o z q̄ oēs in b̄ eū imitent̄.
 Petr̄ at nō p̄p̄a auctoritate v̄l manu Ana-
 niā z saphirā i f̄ec̄: s̄z maḡl̄ dinā s̄nias d̄ eoz
 morte pmulgaui. sacerdotes at̄ vel leuite
 veteri testam̄ti erāt mistri veteri legi s̄z quā
 pene corporales i fligebant̄. z iō ēt eis occidē
 p̄p̄a manu cōgruebat. ¶ Ad secundū d̄ q̄
 misterii clicoz ē in meliorib̄ ordiatū q̄ sint
 corporales occisiones. s. i bis q̄ p̄tinent ad
 sp̄ualē salutē. z iō nō cōgruit eis q̄ miorib̄
 se ingerāt. ¶ Ad tertiū d̄ q̄ plati eccliarū
 accipiūt officia pncipū t̄re nō vt ipsi iudiciū
 sanguis exerceāt p̄ seip̄os: s̄z q̄ eoz auctori-
 tate p̄ alios exerceāt.

Ad quintum sic pro

cedit. Videt̄ q̄ alicui liceat seip̄sū occidere
 homicidiū. n. ē p̄ctm̄ in q̄ntū iusticie d̄riat̄ :
 s̄z nullus pōt sibi ip̄sū iniusticiā facē: vt p̄bat̄
 in. 5. et̄bi. q̄ nullus peccat occidēdo seip̄m.
 ¶ S̄. Occidē malefactores licet h̄nti publi-
 cā pr̄atē: s̄z q̄nq̄z ille q̄ hēt publicā pr̄atē est
 malefactor. q̄ licet et occidē seip̄m. ¶ S̄. Licē-
 tū ē q̄ aliq̄s spontanee min̄ piculū subeat :
 vt maius piculū vitet: sic licitū ē q̄ aliq̄s ēt
 sibi ip̄sū aputet mēbrū putridū vt totū corpus
 saluet. s̄z q̄nq̄z aliq̄s p̄ occisionē sibi ip̄sū vitat
 mai⁹ malū v̄l miserā vitā v̄l turpitudinē ali-
 cu⁹ p̄cti. q̄ licet alicui occidere seip̄m. ¶ S̄.
 Samson seip̄sū interfecit : vt h̄r̄ Judicū. io.
 q̄ tñ cōnumerat̄ in̄ sc̄d̄os. vt p̄z heb. xi. q̄ licē-
 tū ē alicui occidē seip̄sū. ¶ S̄. 2. Nachab.

..i.4. d̄r q̄ Razias qd̄a seip̄m interfecit eligēt
 nobiliter mori pot̄ q̄ subdit̄ fieri p̄ctōrib̄.
 z s̄ natales suos iniurijs agi: s̄z nihil q̄ nobi-
 lit̄ sit z fortit̄ ē illicitū. q̄ occidē seip̄sū nō ē il-
 licitū. ¶ S̄z ē qd̄ Auḡ dicit in p̄ de ciui.
 dei. Restat vt de ho iē intelligam̄ illud qd̄
 dictū est: non occides nec alter. q̄ nec te. n̄z
 .n. aliud q̄ ho iem occidit q̄ seip̄m occidit.
 ¶ R̄. dicendū q̄ seip̄m occidē ē oīo illicitū
 triplici rōne. p̄ qd̄em q̄z nālr̄ quelibet res
 seip̄am amat: z ad b̄ p̄tinet q̄ qlibet res cō-
 fuat se in eē z corūpentib̄ resistit q̄ntū p̄t.
 z iō q̄ aliq̄s seip̄m occidat ē s̄ inclinātōem
 nālem: z s̄ caritatē q̄ qlibet o z seip̄sū dilige
 z iō sibi ip̄sū occisio sp̄ ē p̄ctm̄ mortale: vt po-
 te s̄ nāle legē z s̄ caritatē existēs. 2. q̄a qlī-
 bet ps id qd̄ ē ē toti⁹: qlibet at̄ hō est ps cōi-
 tatis: z ita id qd̄ ē ē cōitatis. vñ i b̄ q̄ seip̄s in
 terit̄ iniuriā cōitatis facē: vt p̄z p̄ ph̄z i. 5. et̄bi.
 3. q̄z vita ē qd̄a donū d̄ni hōi attributus:
 z ei⁹ p̄tati subiectū q̄ occidit z viuē facit. z
 iō q̄ seip̄sū vita p̄uat in deū peccat: sic q̄ alie-
 nū suū interficit peccat in d̄m̄ e⁹ ē suus. z si
 cut peccat ille q̄ vsurpat sibi iudiciū de re si-
 bi nō cōmissa. ad solū. n. deū p̄tinet iudiciū
 mortis z vite fm̄ illud Deut. 32. Ego occi-
 dam z ego viuere faciā. ¶ Ad primū q̄ d̄cē-
 dū q̄ homicidiū ē p̄ctm̄ n̄ solū q̄a d̄riat̄ iusti-
 cie: s̄z ēt q̄a d̄riat̄ caritati quā h̄re o z aliq̄s ad
 seip̄sū. z ex hac pte occisio sibi ip̄sū ē p̄ctm̄
 p̄ op̄atōem ad seip̄m. p̄ op̄atōem aut̄ ad cōi-
 tate z ad deū h̄z rōem p̄cti ēt p̄ oppositōez
 ad iusticiā. ¶ Ad secundū d̄cēdū q̄ ille q̄
 h̄z publicā pr̄atē p̄t licite malefactorē occi-
 dere p̄ b̄ q̄ p̄t de ip̄o iudicare. nullus at̄ est
 iudex sibi ip̄sū. vñ n̄ licet h̄nti publicā pr̄atē se
 ip̄s occidē p̄t qd̄cūq̄ p̄ctm̄: licet tñ ei se cō-
 mittē iudicio alioz. ¶ Ad tertiū dicendū q̄
 hō cōstituit̄ oīs sibi ip̄sū p̄ libez arbitriū: z iō
 licite pōt hō de seip̄o disponere q̄ntū ad ea q̄
 prinēt ad hāc vitā q̄ hois libo arbitrio regit̄
 s̄z trāsit̄ d̄ hac vitā ad aliā feliciorē n̄ subiacz
 libo arbitrio hois: s̄z p̄tati d̄ine: z iō nō licet
 hōi seip̄m interficere vt ad feliciorē trāseat
 vitā. s̄z ēt nec vt q̄slibz miseras p̄ntis vite
 euadat: q̄z vltimū malozuz huius vite z ma-
 xime terribile ē mors: vt p̄z p̄ ph̄m in. 3. et̄bi.
 z iō inferre sibi mortē ad alias hui⁹ vite mi-
 serias euadēdas ē maius malū assumere ad
 minozis mali vitatōez. s̄z ēt nō licet seip̄m
 interficere p̄t aliq̄d p̄ctm̄ cōmissū: tū q̄z i b̄
 sibi maxime nocet q̄ sibi adimit necessariū

pnie tps: tū etiā qz malefactorē occidere nō
licet nisi p iudiciū publice ptātis. silt etiam
nec licet mulieri seipsā occidere ne ab alio
corumpat: qz nō d3 in se cōmittere crimen
maximū: qd ē sui ipsi occisio vt vitet min^o
crimē alienū. nō. n. ē crimē mulieris p violē
tiā violatē si ofensus non assit: qz nō ingna
tur corpus nisi de ofensu mētis vt Lucia oi
rit. constat aut minus eē pctm̄ fornicatōem
vl adulteriū q̄ homicidiū z p̄cipue sui ipsius
qd ē gratissimū: qa sibi ipsi nocz cui maximā
dilectōem d3. ē etiā piculossimū: qz nō re
stat tps vt per p̄ntam expiet. silt et nulli li
cet seipsū occidere ob timorē ne ofensiat in
pctm̄: qa non sūt faciēda mala vt veniāt bo
na: vl vt vitetur mala: p̄fertiz miora z min^o
certa. icertū. n. ē an aliqs i futuz ofensiat in
pctm̄. potēs ē. n. d3 hoiez q̄cūqz tēratione su
pveniētē libare a pctō. **A**d quartuz dō q
sicut Aug^o dicit in p̄ de ciui. dei. nō. **S**āson
excusat alr qz seipm̄ cū hostib^o ruina dom^o
oppressit: nisi qz latēter spūs scūs h̄ iusserat
qz p̄ illū miracula faciebat. z eādē rōem assi
gnat de qbusdā sanctis feminis q̄ tpe p̄secu
tōis seipsas occiderūt q̄z memoria i eccl̄a ce
lebrat. **A**d qntū dō qz ad fortitudinē per
tinet qz aliqs ab alio mortē pati nō refugiat
pp̄ bonū v̄tutis: z vt vitet pctm̄: s3 qz aliqs
sibi ipsi inferat mortē vt vitet mala penalia:
hēt qdē quādā spēm fortitudis: pp̄ qdē qui
dā seipsos infecerūt estimātes se fortit agē
de quoz numero **R**azias fuit: nō tñ ē vā for
titudō: s3 magis qdā mollicies aī nō valētis
mala penalia sustinere: vt p3 p̄ h̄m i 3° erbi.
z p̄ Aug^o in p̄ de ciui. dei.

Ad sextum sic proce

dit. **V**t qz liceat in aliq̄ casu inficere inocē
tē. Dintis. n. timor nō manifestat p pctm̄ qn
magis timor dñi expellit pctm̄: vt dī **E**ccl. p̄
s3 **A**brabā cōm̄datus ē qz timuit dñm: qa vo
luit inficere filiū suū inocētē. q̄ p̄t aliqs in
nocētē inficere sine pctō. **P**. In genere
pctōz q̄ 3 proximū cōmittunt. tāto mai^o vide
tur aliq̄d eē pctm̄: q̄to mai^o nocumētū infer
tur ei i quē peccat: s3 occisio plus nocet pec
catorī q̄ inocētī qz de miseria h^o vite ad cele
stē glam trāsit p mortē. cū ḡ liceat i aliq̄ casu
peccatorē occidē: multo magis licet occidē
inocētē vel iustū. **P**. Illud qd fit fm̄ ordi
nē iusticie nō ē pctm̄. s3 qn̄qz cogit aliqs s3
ordinē iusticie occidere inocētē: puta cū iu

der qz fm̄ allegata iudicare dēminat ad
mortē eū quē scit inocētē p falsos testes cō
uictū. z silt m̄ster qz iniuste dēnatū occidit
obediēs iudici. q̄ absqz pctō p̄t aliqs occi
dere inocētē. **S**ed 5 ē qd dī **E**xo. 23°. An
fontē z iustū nō occides. **R**. dō qz aliqs
hō dupl̄ cōsiderari p̄t. vno^o fm̄ se. alio^o p
oparatōem ad aliud. fm̄ se qdē cōsiderādō
boiēm nullū occidere licet: qa i q̄libet etiā p
pctōre debem^o amare nām quā d̄s fecit qz p
occisionē corrupit. s3 sicut s̄ dicitū ē occisio
peccatoris sit licita p oparatōem ad bonum
cōe qd p pctm̄ corrupit. vita aut iustoz ē cō
seruatiua z p̄motiua boni cōis: qz ipsi sūt p̄
cipali or ps mltitudinis: z iō nullo mō licet
occidere inocētē. **A**d p̄mum ḡ dō qz de^o
bz dñm̄ mortis z vite. eius. n. ordinatione
moziūē z pctōres z iusti: z iō ille qz manda
to dei occidit inocētē talis nō peccat sic nec
d̄s cui^o ē executor: z onid̄ deū timere ei mā
datis obediēs. **A**d secūdū dō qz in p̄san
da gratuitate pcti magis ē cōsiderādū id qd
ē p se q̄ id qd ē p accūs. vñ ille qz occidit iu
stū graui^o peccat q̄ ille qz occidit pctōrē. p qz
dem qa nocet ei quē plus d3 diligē: z ita ma
gis 3 caritate agit. 2° qa iniuriā infert ei qz
min^o dignus: z magi 3 iusticiā agit. 3° qa pri
uat cōitarē maiori bono. 4° qa magis deū
orēnit s3 illd̄ Luc. 10. Qui vos spernit in sp̄
nit. qz at iust^o occisus ad glam p̄ducit a dō
p accūs se bz ad occisionē. **A**d tertiu^o dō qz
iudex si scit aliquē inocētē eē qz falsi testib^o
quincif d3 diligētius examinare testes vt in
ueniat occasiōē liberādi inozium: sic **D**a
niel fecit. si autē h̄ nō p̄t. d3 eū supiozi relin
quere iudicādū. si at h̄ nō p̄t: nō peccat s3
allegata sniam ferēs: qa ip̄e nō occidit inno
cētē s3 illi qz eū asserūt nocētē. m̄ster aut iu
dicis dēnat̄is inocētē si snia intolerabilez
errozē orineat: nō d3 obedire: als excusarēf
carnifices qz martyres occiderūt. si vō nō or
ineat manifestā iniusticiā: nō peccat p̄ceptū
exeq̄ndo: qa ip̄e nō bz discutere supiozis sē
tentiam: nec ip̄e occidit inocētē s3 iudex cui
ministeriū adhibet.

Ad septimum sic pro

cedit. **V**t qz nulli liceat occidere aliquem se
defēdēdo. **D**ic̄ n. Aug^o ad **P**ublicolā h̄ oc
cidēdis hoibus. **N**e ab his q̄s occidas nō
mibi placet cōsiliū nisi forte sit miles aut
publica functōe teneat ut non p se B̄ faciat

sz p alys accepta legitima ptate si eius agru
 ar pnone. sz ille q se defededo occidit aliqē
 ad h eni occidit ne ipe ab eo occidat. g b vř
 ee illicitu. ¶ In p de libe. arbi. of. Quo
 apud diuinā puidetiā a pctō liberi sūt q p
 his reb qd tēni opz būana cede polluti sē.
 ea de aut res dicit ee tēnēdas qd hō les iui
 ti amittere pnt: vt ex pmissis pz: hoz aut ē vi
 ta corpalis. g p oferuāda vita corpali nulli
 licitū ē hōiem occidē. ¶ Nicholaus pa
 pa dicit: vt hř in decre. di. 50. De clicis qbus
 cōsulūstis. f. qui se defededo paganiū occi
 derūt si postea ppniāz pnt ad pstinū statū re
 dire: aut ad altiozē ascēdē: scito nos nullam
 occasione dare: nec vllā tribuē licētiā eis
 quilibz hoiez qlibz mō occidedi: sz ad pce/
 pta moralia fuāda tenēf cōit clici z laici. g
 ēr laicis nō ē licitū occidere aliqē se defen
 dedo. ¶ Homicidiū ē qm pnti qd sim
 plex fornicatio vř adulteriū. sz nulli licet cō
 mittere simplicē fornicatōez vř adulteriū vel
 qd cūmz aliō pctiū mortale p ofuatoē pprie
 vite: q: vita spūalis pferēda ē corpali. g nul
 li licet defededo seipm aliū occidē vt ppriā
 vitā ofuēt. ¶ Si arbor ē mala z fructus
 vt hř Math. 7. sz ista defesio sui vř ee illiciti
 ta: fm illud Ro. 12. Nō vos defendētes ca
 rissimi. g z occisio hois exinde pcedēs ē illi
 cita. ¶ Sz ē qd Exo. 22. of. Si effringens
 fur domū siue suffodiēs iuent fuerit z acce
 pro vlnerē mortuus fuerit: pcessor nō erit
 reus sāguis: sz mltō magis licitū ē defedere
 ppriā vitā qd ppriā domū. g ēr si aliqs occi
 dat aliqē p defesione vite sue nō erit re ho
 micidy. ¶ B: dicendū q nihil phibet vni
 act' ee dnos effect' qd alē solū sit i intētiōe.
 ali' do sit pter itētiōez. morales at act' recipi
 unt spēm fm id qd itēdit: nō aut ab eo qd ē
 pter intētiōem cū sit p accūs: vt ex s dicti pz.
 et actu g alicū seipm defedētis duplex effe
 ct' seg pot. vn' qdē ofuatio ppe vite: ali' at
 occisio inadētis. act' g huiusmōi ex h q itē
 dit oferuatio ppe vite nō hz rōez illiciti cū h
 sit cūlibz nāle q se ofuēt i esse qm pōt. p
 tū aliqs act' ex bona intētiōe pueniēs illiciti
 tus reddi si nō sit pportōat' fini. z iō si aliqs
 ad defendēdū ppriā vitā vř maiori violen
 tia qd oporteat erit illicitum. si vero modera
 te violentiā erit licita defensio: nam
 fm iura vim vi repellere licet cū moderamī
 ne iculpatē tutele. nec ē necessariū ad salu
 tē vt hunc actū moderate tutele ptermitat

ad euitādū occisionē alteri? qz plus tenetur
 hō vite sue puidere qz vite aliene: sz qz occi
 dere hōiem nō licet nisi publica auctoritate
 ppē bonū cōe: vt ex s dictis pz: illicitus ē q
 hō itendat occidē hōiem vt seipm defendat:
 nisi ei q hz publicā auctoritatē q intēdens
 hōiem occidere ad sui defensionē refert h
 ad publicū bonū: vt pz in milite pugnāte s
 hostes. z in mltro iudicis pugnante s latro
 nes: qzuis ēt z isti peccent si puata libidine
 moueāt. ¶ Ad pmutz g dō q auctoritas Au
 gu. intelligēda ē i eo casu quo qz intēdit
 occidere hōiem vt seipm a morte liberet: in
 quo ēt casu intelligit auctoritas inducta in
 li. de lib. ar. vñ signiter of. p his reb: i quo de
 signat intētiō. z p h pz mō ad secūdū. Ad
 tertiu dō q irregularitas ofeg' actū homici
 dy ēt si sit absq pctō: vt pz in iudice q iuste
 aliqē ofēnat ad mortē: z ppē h clic' ēt si
 se defendēdo inficiat aliqē irregularis ē:
 qzuis nō itēdat interficere: sz seipz defedere.
 ¶ Ad qrtū dō q actus fornicatōis vř adul
 tery nō ordinat ad oferuatoē ppe vite ex
 necessitate sicut act' ex q qnqz segtur homi
 cidū. ¶ Ad qntū dō q ibi phibet defensio
 q ē cū liuore vindicte. vnde glo. dicit. Non
 vos defendentes. i. non sitis referentes ad
 uersarios.

Ad octauum sic pro

cedit. ¶ Vř q aliqs cāualit' occidēs hoiez in
 currat homicidy reatū. Legit. n. Gen. 4. q
 Lamech credēs interficē bestia infecit ho
 minē: z reputatū ē ei ad homicidiū. g reatū
 homicidy icurrit q cāualiter hoiez occidit.
 ¶ Sz Exo. 21. of. Si qs pculserit mulierem
 pgnatē z a' ofū fecerit si mors ei fuerit sub
 secuta reddet aiām p aiā. sz h pōt esse absq
 intētiōe occisionis. g homicidiū casuale hēt
 homicidy reatū. ¶ In decre. di. 50. indu
 cunt ples canones qb' casualia homicidia
 puniūt: sz pene nō debēt nisi culpe. g ille q
 cāualit' hoiez occidit icurrit homicidy. fatū
 ¶ Sz ē qd Aug' dic ad Publico!ā. Absit
 ut ea q ppē bonū aut licitū facim'. si qdē pp
 hoc pter nřam volūtātē qdē mali acciderit
 nob impuret: sz ofingit qnqz vt ppē bonū ali
 qd faciētib' homicidiū ofeāt casuale. g nō
 iputat' faciēti ad culpā. ¶ B: dō q fm p h m
 in 2. physi. casus ē cā agens pter intētiōem
 z iō ea q casualia sūt simpl'r loquēdo non
 sunt intēta neqz volūtaria. z qz oē peccatū ē

voluntariū s; Aug. sequens ē q̄ casualia inq̄
tū huiusmodi nō sūt peccata. contingit tū id
q̄d nō ē actū z p se volitū v̄l intentū: eē p ac
cidēs volitū v̄l intentū: s; m q̄ cā p accūs d̄r
remouēs. phibēs. vñ ille q̄ n̄ remouet ea ex
q̄b̄ seq̄ homicidiū si debeat remouē erit q̄
dāmodo homicidiū voluntariū. h̄ aut̄ igit
dupl̄. vno q̄ n̄ dās operā reb̄ illicitis q̄s vi
tare debebat homicidiū incurrit. alio q̄ n̄
adhibet debitā sollicitudinē: z iō s; m iura si
aliqs det operā rei licite: debitā diligētā ad
hibēs: z et h̄ homicidiū seq̄: nō incurrit ho
miciū reatū: si v̄o det operā rei illicite: vel
ēt det operā rei licite nō adhibēs diligētā
debitā nō euadit homicidiū reatū si ex eius
ope mors hoīs seq̄. ¶ Ad primū q̄ dō q̄
Lamech nō adhibuit sufficiētē diligētā ad
homicidiū vitādū: z iō reatū homicidiū non
euasit. ¶ Ad secūdū dō q̄ ille qui pcutit
mulierē pgnātē dat operā rei illicite: z iō si
seq̄ mors mulieris v̄l pueri aīati nō effugi
et homicidiū crimē p̄cipue cū ex tali p̄cussio
ne in p̄d̄ptu sit q̄ mors seq̄. ¶ Ad tertium
dō q̄ s; m canones iponit̄ pena bis q̄ casualr
occidit dātes operā rei illicite vel nō adhi
bētes diligētā debitam.

Deinde **vide**
randū ē de p̄ctis aliaz iniu
riaz q̄ in p̄sonā omittunt̄.
Et circa h̄ querūt̄ quor. p̄
de mutilatōe mēbroz. 2°
de v̄beratōe. 3° de incarcerationē. 4° v̄z pec
catū huiusmodi iniuriarū aggrauet̄ ex h̄ q̄ cō
mittit̄ in p̄sonā coniunctā alijs.

Ad primum sic pro
cedit. ¶ q̄ mutilare aliquē mēbro suo in
nullo casu possit eē licitū. Damas. n. dicit i
2. li. q̄ p̄ctū omittit̄ p̄ h̄ q̄ recedit̄ ab eo q̄d
ē s; m nām in id q̄d ē s; nām. sed s; m nām a
deo institutū ē q̄ corp̄ hoīs sit integrū mē
bris. s; nām at̄ ē q̄ sit mēbris dimittit̄. q̄ mu
tilare aliquē mēbro s; v̄l eē p̄ctū. ¶ Si
cut se h̄z tota aīa ad totū corp̄: ita se h̄nt p̄tes
aīe ad p̄tes corporis: vt d̄r in 2° de aīa. sed n̄
licet aliquē puare aīa occidēdo ip̄m nisi pu
blica p̄tate. q̄ ē nō licet aliquē mutilare mē
bro nisi forte s; m publicā p̄tate. ¶ Salus
aīe p̄ferēda ē saluti corporali: s; non licet ali
quē mutilare se mēbro p̄p̄ salutē aīe. puni
unt. n. s; m statuta vetera Niceni cōsily q̄ se

castrauerūt p̄p̄ castitatē s; uādā. q̄ p̄p̄ nul
lā cām aliā licet aliquē mēbro mutilare.
¶ Sed 3° ē q̄d d̄r Exo. 21°. Oculū p̄ oculo:
dētē p̄ dētē: manū p̄ manū: pedem p̄ pede.
¶ R̄ dō q̄ cū mēbz aliq̄d sit p̄s toti h̄ūani
corpis: ē p̄p̄ totū sic ip̄fectū p̄p̄ p̄fectū. vñ
disponēdū ē de mēbro h̄ūani corporis s; m q̄
expedit toti. mēbz at̄ h̄ūani corporis p se q̄dē
vtilē ē ad bonū toti corporis: p accūs tū h̄ cō
tigē q̄ sit nociuū: puta cū mēbz putridū est
toti corporis corruptiuū. si q̄ mēbz sanū fūit
z in sua nālī dispositōe s; s; tēs nō p̄t̄ p̄scidi
absq̄ toti corporis detrimētō. s; q̄ ip̄e totus
hō ordinat̄ vt ad finē ad totā cōitatē eē p̄s:
vt s; dictū ē: p̄t̄ igit̄ q̄ abscissio mēbz est
v̄gat i detrimētū toti corporis: ordinat̄ tū ad
bonū cōitatis inq̄tū alicui inferi penā ad
cohibētōz p̄ctōz: z iō sicut p̄ publicā p̄tate
aliqs licite puat̄ totā vitā p̄p̄ aliqs ma
iores culpas: ita ē puat̄ mēbro p̄p̄ aliqs
culpas maiores. h̄ at̄ n̄ ē licitū alicui puare p̄
sone ēt volētē illo eē mēbz: q̄ p̄ h̄ sit iniu
ria cōitatis cui eē ip̄e hō z oēs p̄tes ei. si v̄o
mēbz p̄p̄ putredinē sit toti corporis corru
ptiuū: tūc licitū ē de voluntate eius eē mēbz
putridū mēbz p̄scidere p̄p̄ salutē toti cor
poris: q̄ vñ cuiq̄ cōmissa ē cura p̄p̄ salutē:
z eadē rō ē si fiat voluntate eius ad quē perti
net curare de salute ei q̄ h̄z mēbz corrupti
uū aliē aut̄ aliquē mēbro mutilare ē oīo illi
citū. ¶ Ad p̄mū q̄ dō q̄ nihil phibet id q̄d
ē s; p̄ricularē nām esse s; m nām vlem: sicut
mors z corruptio i reb̄ nālībus ē s; p̄ricularē
nām eius q̄d corrupit̄: cū tū sit s; m nās v̄lz
z s; m mutilare aliquā mēbro est sit s; nām
p̄ricularē corporis ei q̄ mutilat̄: ē tū s; m nālez
rōem i cōparatōe ad bonū cōe. ¶ Ad secū
dū dō q̄ totius hoīs vita nō ordinat̄ ad ali
qd p̄p̄ ip̄s hoīs: s; ad ipsam poti^o oīa
q̄ sūt hoīs ordinant̄. z iō puare aliquē vitā i
nullo casu p̄inet ad aliquē nisi ad publicas
p̄tate cui omittit̄ p̄curatio boni cōis: s; p̄ci
sio mēbz p̄t̄ ordinari ad propriā salutem
vni hoīs. z iō in aliquo casu p̄t̄ ad ip̄m p̄i
nere. ¶ Ad tertiu dō q̄ mēbz nō ē p̄scidē
dū p̄pter corp̄alē salutē toti nisi quādo ali
ter toti subueniri nō p̄t̄. salutē aut̄ sp̄uali s; p̄
p̄t̄ alr subueniri q̄s p̄ mēbz p̄sione: quia
p̄ctū subiacet voluntati: z iō in nullo casu li
cet mēbz p̄scidere p̄pter q̄d cūq̄ peccatū
vitandum. vnde Chyso^o exponēs illud Ma
th. 19°. Sūt eunuchi q̄ seip̄os castrauerunt

pp̄ regnū celoz. dicit. Nō p̄ mēbroz abscifio
nē: s; malaz cogitatōm iterptatōem. male
dictōi. n. ē obnoxi⁹ q̄ mēbrū abscidit. eteniz
homicide s; q̄ talia p̄sumūt: ⁊ postea subdit:
neq; occupātia māfuetoz ita fit s; molesti
oz. aliūde. n. h; fomitis sperma qd̄ in nobis ē
⁊ p̄cipue a p̄posito icōtinēti ⁊ mēte negligē
te: nec ita abscifio mēbri cōpimit tētatiōes
vt cogitatōis frenū.

Ad secundum sic pro

cedit. **U**t q̄ nō liceat p̄ribus vberare filios
aut dñis seruos. Dicit. n. **A**pl̄s ad Eph. 6. **U**os
p̄res nolite ad iracūdiā puocare filios vros
⁊. i. subdit. **E**t vos dñi eadē facite seruis re
mittētes minas: s; pp̄ vbera aliq̄ ad iracun
diā puocāt: sūt et minis ḡuioza. ḡ n; p̄res fi
lios: n; dñi seruos debēt vberare. **P**. **P**hs
dic̄ in. io. et hi. q̄ sermo p̄rius h; solū amo
nitōem nō aut coactōem: s; qdā coactio ē p̄
vbera. ḡ parētib⁹ nō licet filios vberare. **P**.
Unicuiq; licet alteri disciplinā ipendere. **P**.
n. p̄tinet ad el̄ynas sp̄uales: vt s̄ dictū ē. si ḡ
parētib⁹ licet pp̄ disciplinā filios vberare:
pari rōne cuilibet licebit quelibet vberare:
qd̄ p; eē falsū. ḡ ⁊ p̄mū. **S**ed 5 ē qd̄ dicit
puer. 15. **Q**ui p̄cit vge odit filiū suū. ⁊. i. 23.
Noli subtrahere a puero disciplinā. si. n. per
cussis eū vga non moriet: tu vga pcuties
eū: ⁊ aiām ei⁹ de inferno libabis. ⁊ **E**ccl. 33. dī.
Seruo maliuolo torzura ⁊ opedes. **R**n.
dō q̄ p̄ vberatōem nocumētū qdā isert̄ cor
pori eius q̄ vberat. a. r. tñ q̄ i mutilatōe. naz
mutilatio tollit corporis integritatē. vberatio
hō r̄mō afficit sensū dolore. vñ multo mi
nus nocumētū ē q̄ mutilatio mēbri. nocu
mētū at̄ inferre alicui nō licet nisi p̄ moduz
pene pp̄ iusticiā. nullus aut̄ iuste punit ali
quē nisi sit ei⁹ iurisdicōi subiect⁹. ⁊ iō vbera
re aliq̄ nō licet nisi hñti p̄tātē aliq̄ sup
illū q̄ vberat. ⁊ q; filius subdit̄ p̄tātē p̄ris ⁊
seru⁹ p̄tātē dñi licite pōt vberare p̄r filium ⁊
dñis seruū cā coactōis ⁊ discipline. **A**d
p̄mūz ḡ dō q̄ cū ira sit appetit⁹ vindicte: p̄ci
pue dicit̄ ira cū aliq; se r̄putat lesū iniuste
vt p; p̄hm in. 2. rhetorice. ⁊ iō p̄ h; q̄ p̄rib⁹
int̄dicif ne filios ad iracūdiā puocēt: nō phi
bet̄ qn filios vberēt cā discipline: s; q̄ non
imoderate eos aff ligāt vberib⁹: q̄ vō indici
tur dñis q̄ r̄mittāt seruis minas pōt dupl̄
intelligi. vno: vt remisse minis vtant: qd̄ p̄ri
net ad moderatōez discipline. alio: vt aliq;

n̄ sp̄ ipleat qd̄ dminat⁹ ē: qd̄ p̄tinet ad h; q̄ iu
diciū q̄ q; cōminat⁹ ē penā qñq; p̄ remissio
nis miam tēpere. **A**d secundū dicit̄ q̄
maior p̄tās maiorē d; h̄re coactōem: sic aut̄
ciuitas ē p̄fecta cōitas: ita p̄nceps ciuitatis
h; p̄fectā p̄tātē cohercēdi: ⁊ iō pōt infligere
penas irrecupabiles. s. occisionis v̄l mutila
tōis. p̄r at̄ ⁊ dñis q̄ p̄sunt familie domestice
q̄ ē ip̄fecta cōitas hñt ip̄fectā p̄tātē cohercē
di s̄m leuiorē penas q̄ nō inferūt irrecupa
bile nocumētū: ⁊ huiusmōdi ē vberatio. **A**d
tertū dō q̄ exhibere disciplinā volētī cui
bet licet. s; disciplinā nolētī adhibere ē solū
ei⁹ cui alteri⁹ cura dmittit. ⁊ ad h; p̄riet aliq̄
vberibus castigare.

Ad tertium sic proce

dit. **U**t q̄ nō liceat aliq̄ hoiem icarcerare
Act⁹. n. ē malus ex genere q̄ cadit supra ide
bitā mām: vt s̄ dictū ē: s; hō hñs nālē arbi
try libertatē ē idebita mā icarceratōis q̄ li
bertati repugnat. ḡ illicitū ē aliq̄ icarce
rare. **P**. **H**umana iusticia regulari d; ex
diuina. sed sic dī **E**ccl. 15. **D**e reliq; hoiēz i
māu cōsily sui. ḡ v̄ q̄ n̄ ē aliq; cohercēdus
v̄culis l̄ carcē. **P**. **N**ullus ē cohercēdus
nisi ab ope malo a q̄ glibz pōt aliū licite im
pedire. si ḡ icarcerare aliq̄ eēt licitū ad
h; q̄ cohiberet a malo: cuilibet eēt licitū ali
quē icarcerare: qd̄ p; eē falsū. ḡ ⁊ p̄mū.
S⁹ 5 ē q̄ **L**euir. 24. legif̄ quēdā misuz
fuisse in carcere pp̄ p̄ctm̄ blasphemie. **R**.
dō q̄ i bonis corpis tria p̄ ordinē cōsiderant̄
p̄ gdez itegritas corporalis substātie cui detri
metū affert̄ p̄ occisionē vel mutilationem.
2. delectatio v̄l qes sensus cui opponit̄ vbe
ratio v̄l qd̄libet sensuz dolore afficiēs. 3. mo
tus ⁊ vsus mēbroz q̄ ipedit̄ p̄ ligatōem v̄l in
carceratōem seu quacūq; detētōem. ⁊ iō in
carcerare aliq̄ v̄l q̄libet detinere ē illi
citū nisi fiat s; ordinē iusticie aut i penā aut
ad cautelā alicui⁹ malī vitandi. **A**d p̄mū ḡ
dō q̄ hō q̄ abutit̄ p̄tātē sibi data m̄ref eam
amittere: ⁊ iō hōi q̄ peccādo abusus ē libero
vsu suoz mēbroz cōueniens ē icarceratōis
mā. **A**d secundū dō q̄ d; qñq; s̄m ordi
nez sue sapientie p̄ctōez cohibet ne possint
peccatū iplere: s̄m illud **J**ob. 5. **Q**ui dissipat
cogitatōes malignoz ne possint iplere ma
nus eoz qd̄ ceperāt. qñq; vō eos p̄mittit qd̄
voluerint agere. ⁊ s̄l̄r s̄m humanā iusticiaz
nō p̄ q̄libet c̄lpa hoiēs icarcerat̄: s; p̄ aliq;

Ad tertium dicendum quod detinere homines ad horam ab aliquo opere illicito statim perpetrando cuilibet licet: sicut cum aliquis detinet aliquem ne se precipitet: vel ne alium feriat. sicut simpliciter aliquem includere vel ligare: ad eum solum pertinet quod habet disponere vel de actibus et vita alterius: quod per se in peccatis non solum a male faciendis: sed et a bonis agendis

Ad quartum sic procedit.

Ut quod peccatum non aggravatur ex hoc quod per dicitur iniurie inferuntur in personas aliis coniunctas. Huiusmodi. n. iniurie. habent rationem peccati. puta non cum eum alicui inferuntur et voluntate: sed magis est hoc bonis voluntate malum quod in propria persona inferuntur quod inferuntur in persona coniuncta. et iniuria illata in persona coniuncta est minor. **S**ed in sacra scriptura precipue reprehenduntur pupillis et viduis iniurias inferuntur. unde dicitur **Eccl. 35.** Non despiciet preces pupillae: nec viduam si effundat loquela gemitus: sed vidua et pupillus non sunt persone aliis coniuncte. **U**t ex hoc quod inferuntur iniuria personis coniunctis non aggravatur peccatum. **S**ed Persona coniuncta habet propria voluntate sic et principalis persona. potest. n. aliqd esse voluntarium quod est voluntate principalis persone: ut per adulterio quod placet uxori et displicet viro: sed huiusmodi iniurie habent rationem peccati. puta consistunt in voluntaria commutatione. **U**t huiusmodi iniurie minus habent de ratione peccati. **S**ed est quod dicitur: **Deut. 28.** ad quamdam exaggerationem dicitur. **S**ily tui et filie tue tradentur alteri populo videtur oculis tuis. **R**atione dicitur quod quodammodo aliqd iniuria in partes reducat ceteris paribus: tanto gravius est peccatum: et inde est quod gravius est peccatum si aliis peccat in principem quam personam privatam: quia reducat in iniuriam totius multitudinis: ut si dicitur est. cum autem inferuntur iniuria in aliquam personam coniunctam alteri quod illa iniuria pertinet ad duas personas et ideo ceteris paribus ex hoc ipso aggravatur peccatum. per tamen contingit quod secundum aliquas circumstantias sit gravius peccatum quod sit in persona nulli coniuncta: puta propter dignitatem persone: vel propter magnitudinem nocumetum. **A**d primum ergo dicitur quod iniuria illata in persona coniuncta: minus est nociva persone cui coniungitur quam si in ipsa immediate inferretur: et ex hac parte est minus peccatum. sed hoc totum quod pertinet ad iniuriam persone cui coniungitur superaddit peccatum quod aliis incurrit ex eo quod aliam personam se ledit. **A**d secundum dicitur quod iniurie illate in viduas et pupillos magis exaggerantur quia magis opponuntur misericordie: tamen quia hoc iniuria nocumetum personis in se ipsis est eis gravius: quia non habent relevantes. **A**d tertium dicitur quod per hoc quod uxores voluntarie consentit in adulterium minoratur quidem

peccatum et iniuria ex parte ipsius mulieris. gravius. n. est si adulter violenter eam opprimeret. si tamen propter hoc tollit iniuria ex parte viri: quia uxores non habent potestatem sui corporis: sed viri ut dicitur in **1. Cor. 7.** et eadem ratio est in filiabus. **D**e adulterio tamen quia non solum iniusticie: sed etiam castitatis opponitur: erit locus. i. agendi in tractu de continentia.

Deinde de fide

Orandum est de peccatis iniusticie operis positus per quod inferuntur nocumetum primo in rebus. scilicet de furto et rapina. **E**t circa hoc generaliter novem. per utrum naturalis sit hominis possessio exteriorum rerum. 2. utrum licitum sit quod aliquis possideat quod proprium. 3. utrum furtum sit occultum accessio rei aliene. 4. utrum rapina sit peccatum differens a furto. 5. utrum omne furtum sit peccatum. 6. utrum furtum sit peccatum mortale. 7. utrum liceat furari in necessitate. 8. utrum omnis rapina sit peccatum mortale. 9. utrum rapina sit gravius peccatum quam furtum.

Ad primum sic procedit.

Ut quod non sit naturalis hominis possessio exteriorum rerum. **N**ullus. n. dicitur sibi attribui quod dei est. sed omnium omnium creaturarum est proprie dei: sed illud habet. **D**omi est terra. et non est naturalis hominis rerum possessio exteriorum. **B**asilii exponens verbum divinitus dicitur **Luc. 12.** Congregabo omnia que nata sunt mihi et bona mea. dicitur. **D**ic mihi quod tua unde ea sumes in vita tulisti. sed illa quod homo possidet naturaliter potest aliis conveniret aliquid dicitur esse sua. **U**t homo non possidet naturaliter exteriora bona. **S**ed sic **Ambrosius** dicit in li. de trinitate. omnis nomen est potestatis: sed homo non habet potestatem super res exteriores. nihil. n. potest circa eam naturam immutare. **U**t possessio exteriorum rerum non est hominis naturalis. **S**ed est quod dicitur in **ps.** Omnia subiecisti sub pedibus eius. scilicet hominis. **U**t dicitur quod res exteriorum potest dupliciter considerari. uno modo quantum ad eam naturam quod non subiacet humani potestati: sed solum divine: cui omnia ad nutum obediunt. alio modo quantum ad usum ipsius rei. et sic habet homo naturale dominium exteriorum rerum: quia per rationem et voluntatem potest uti rebus exterioribus ad suam utilitatem quod propter se facti. scilicet. n. imperfectiora sunt perfectiora: ut si hitum est: et ex hac ratione philosophus probat in **politico.** quod possessio rerum exteriorum est hominis naturalis. hoc autem naturale dominium super ceteras creaturas quod competeat homini secundum rationem in qua imago dei consistit manifestat in ipsa hominis creatura. **S**ed in **ps.** ubi dicitur. **F**aciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram et prestat piscibus maris. et cetera. **A**d primum ergo dicitur

q̄bens h̄z p̄ncipale d̄n̄ium oīum rez: z ipe
fm suā puidētīā ordinavit quasdam res ad
corpale hoīs sustēratōez: z p̄p̄t h̄ hō hēt nā
le rez d̄n̄iuz q̄tū ad ptātē vtē dī ihs. ¶ Ad
secūduz dō q̄ dīues ille reb̄ē dīf ex h̄ q̄ pu
tabat exteriora bona eē p̄ncipalr sua q̄i nō
accepisset ea ab alio. s. a deo. Ad tertiu dō
q̄ illa rō p̄cedit de d̄n̄io exterior rez q̄trum
ad nās ipsaz: qd̄ qdē d̄n̄ium soli deo uenit
vt dictum est.

Ad secundum sic pro

cedit. ¶ q̄ nō liceat alicui rē aliquā q̄i p̄p̄
am possidere. De. n. qd̄ ē d̄ ius nāle ē illi
tū: s̄ fm ius nāle oīa sūt cōia: cui qd̄ cōita
ti d̄n̄iat p̄petas possessionū. ḡ illicitū ē cui
bet hōi approp̄are sibi aliquā rē exteriores.

¶ S. Basili^o dicit exponēs p̄dictū v̄bū diui
tis. Sic q̄ p̄ueniēs ad spectacula p̄hiberet
adueniēs approp̄ando sibi qd̄ ad cōez vsū
ordiat: s̄ illes s̄ diuites q̄ cōia q̄ p̄occupauē
rūt estimant sua eē. s̄ illicitū esset p̄cludere
viam alyz ad potiēdū cōib^o bonis. ḡ illicitū
ē approp̄are sibi aliquā rē cōem. ¶ Amb^o
dic. z h̄ i decre di. 4.7. c. Sic h̄. Proprium
nemo dicat qd̄ ē cōe. appellat aut cōes res
extiores: sicut p̄z ex his que p̄mittit. ḡ v̄ illi
cū ē q̄ aligs approp̄et sibi aliquā rē exti
orē. ¶ S̄z d̄ qd̄ Aug^o dicit i li. de heresibus.

¶ Apl^{ci} dicit q̄ se h̄ noīe arrogātissime voca
uerūt eo q̄ in suā cōionē nō acciperēt vten
tes iugibus z res p̄pas possidētes: q̄les h̄z
catholica ecclā z monachos z clericos pluri
mos. s̄z iō isti heretici sūt q̄ se ab ecclā sepa
rātē nullā sp̄e putāt eos h̄re q̄ vtū h̄is reb^o
q̄b^o ipsi carēt. ē q̄ erroneū dicere q̄ nō lice
at hōi p̄pa possidere. ¶ R^o dicit dū q̄ circa
rē extiore duo cōpetūt hōi q̄rū vnum est
ptās pcurādī z dispēsandi. z q̄tū ad h̄ licitū
ē q̄ hō p̄p̄ia possideat: z ē ēt necessariū ad
humanā vitā. p̄p̄t tria. p̄ qdē ga magis solli
cit^o ē vnusq̄sq̄ ad pcurādū aliqd̄ qd̄ sibi soli
cōpetit q̄ id qd̄ ē cōe oīum v̄l mltroz: quia
vnusq̄sq̄ laborē fugiēs relinqt alteri id qd̄
ptinet ad cōe: sicut accidit in mltitudine mi
nistroz. alio^o q̄ ordinati res h̄ane tractāt
si singulis imineat p̄ha cura alic^o rei pcuran
de. eēt at vsus si gliber id̄ distincte qliber p
curaret. p̄: q̄ p̄ hoc magl pacific^o stat^o hoīuz
confual oī vnusq̄sq̄ re sua cōtēt^o ē. v̄ vide
mus q̄ inf eos q̄ cōiter z ex id̄iuiso aliquid
possidēt frequēt^o iurgia oīiūf. aliud v̄o qd̄
cōpetit hōi circa res extiores ē vsus ip̄arus

z q̄tū ad hoc nō d̄z hō h̄ere res extiores vt
p̄p̄as: sed vt cōes: vt. s. de facili aliquis eas
coicet in necessitates alioz. v̄n apl^{us} dicit. h̄
ad Abimot^o. vlt. Diuitib^o hui^o sc̄i p̄cipe faci
le tribuere cōicare. ¶ Ad p̄mūz ḡ dō q̄ cōi
tas rez attribuit iuri nāli: non q̄ ius nāle dī
ctet oīa eē possidēda cōiter: z nihil eē q̄si p̄
p̄riū possidēdū: sed q̄ fm ius nāle nō ē dīstī
ctio possessionū s̄z magis fm humanū cōdi
ctū: qd̄ ptinet ad ius positiuū: vt s̄ dictū est.
v̄n p̄p̄ietas possessionū nō ē d̄ ius nāle: sed
iuri nāli supaddit p̄ adinuētōem rōis h̄ūa
ne. ¶ Ad secūduz dicit dū q̄ ille q̄ p̄ueniēs
ad spectacula si p̄pararet alyz viā nō illicite
agēt: s̄z ex hoc illicite agit q̄ alios p̄hibet. z
s̄ h̄r dīues nō illicite agit si p̄occupās posses
sionē rei q̄a p̄ncipio erat cōis alyz cōicat.
peccat aut si alyz ab vsu illi^o rei id̄ discrete p̄
hibeat. v̄n Basili^o ibidē dicit. Cur tu abūdas
ille v̄o mēdicat nisi vt tu bona dispensatōis
merita p̄sequaris: ille v̄o patiētīe p̄mys co
ronef. ¶ Ad tertiu dō q̄ cū dicit Amb^o ne
mo p̄p̄riū dicat qd̄ ē cōe: loq̄t de p̄p̄etate q̄
tū ad vsū. vnde subdit: plus q̄z sufficeret sum
p̄riū violētē obtētū ē.

Ad tertium sic procé

dif. ¶ q̄ nō sit de rōne furti occulte accipe
rē alienā. ¶ Illud. n. qd̄ dimiuit pctm nō v̄r
ad rōem pcti ptinere: s̄z in occulto peccare
ptinet ad dimiutōem pcti sicut econtrario
ad exaggerādū pctm quorūdā d̄r Jsa. 3°. Pec
catū suū q̄i Sodoma p̄dicauerūt nec abscode
runt. ḡ nō ē d̄ rōe furti occulta acceptio rei
aliene. ¶ S. Amb^o. dicit: z h̄ i decre. di. 4.7.
¶ Din^o ē crimis hēnti tollere q̄z cū possis z
abūdas indigētib^o denegare. ḡ sicut furtū cō
sistit in acceptōe rei aliene: ita z i detētione
ip̄ius. ¶ S. Dō pōt furtim ab alio accipe ēt
qd̄ suū ē: puta rē quā apud aliū deposuit: v̄l
que ē ab eo iniuste ablata. nō ē ḡ de rōe fur
ti q̄ sit occulta acceptio rei aliene. ¶ S̄z d̄
ē qd̄ Jfido^o dicit i li. ethimot^o. Sur a furuo dī
ctus ē. i. a fuscō. nā noctis vtū tpe. ¶ R^o dicit
dūz q̄ ad rōem furti tria occurrūt: q̄rū p̄mūz
duenit sibi s̄z qd̄ d̄n̄iat iusticie q̄ vniciq̄z tri
buit qd̄ suū ē. z ex h̄ cōpetit ei q̄ vsurpat alie
nū. sc̄dm v̄o ptinet ad rōem furti put dīstī
guif a pctis q̄ s̄ d̄ p̄sonā: sicut ab homicidio
z adulterio. z fm hoc cōpetit furto q̄ sit cir
ca rē possessā. sigs. n. accipiat id qd̄ ē alter^o
nō q̄i possessio s̄z q̄i ps: sicut si aputer mēbz
v̄l sicut p̄sona iuncta vt si auferat filiam vel

l3 sibi eas retineat. nō cōmittit furtū: al3 at cōmittit pctū furti. vñ Aug^o dicit in qdam omel. 2. h^o. 14. q. 5. Si qd inuenisti 7 nō red didisti rapuisti. Ad tertiu dicitur qd ille q furtim accipit rē suā apd aliū depositā gūat depositariū: qz tenet ad restituēdū eā l' ad oī dēdū se eē innoxii. vñ manifestū ē qz peccat 7 tenet ad relenādū gūamē depositarij. qui vō furtim accipit rem suā apud aliū iniuste detētā peccat qdem nō qz grauet eū q deti ner: 7 iō nō tenet ad restituēdū aliqd vl' ad recōpēsandū: sed peccat 5 cōem iusticiā dū ipse sibi v'sturpat sue rei iudiciū iuris ordine p'termisso: 7 iō tenet vō satisfacē 7 dare opā ut scādalu p'xiōz si ide exortū fuerit sedet.

Ad sextum sic proce

ditur. **U**t q furtū nō sit pctū mortale. D^r .n. puer. 6. Nō grādis ē culpe cū qs furatus fuerit: s3 oē pctū mortale ē grādis culpe. g furtū nō ē pctū mortale. **P**. Peccato mor tali mortis pena debet: s3 p furto nō infligi tur i lege pena mortis: s3 solū pena dāni: fm illud Exo. 22°. Sigs furat^o fuerit boues aut oues: qnq3 boues p vno boue restituet: 7 qtu or oues p vna oue. g furtū nō ē pctū morta le. **S**. Furtū pt cōmitti i pnis reb^o sic 7 i ma gnis: s3 icōueniēs v^o q p furto alie^o pue rei: puta vni^o ac^o vl' vni^o pēne aliqs puniat moz te etna. g furtū nō ē pctū mortale. **S**ed 5 ē q nullus dānat s3 dīnū iudiciū nisi p pctō mortali: dēnat at aliqs p furto: s3 illō Zach. 5°. Hec ē maledictio q egredit sup fa ciē oīs frē: qz oīs fur sic ibi scriptū ē iudica bis. g furtū ē pctū mortale. **P**. dicendū q sic s hūū ē: pctū mortale ē qd 3ia^o cari tati fm quā ē spūalis aie vita. caritas at cōs stit qdē pncipalr i dilectōe dei. sedario ho i dilectōe p'xiū ad quā p'inet vt p'xiō bonuz velim^o 7 opemur. p furtū aut hō isert nocu mētū p'xiō i suis reb^o. 7 si passz hoies sibi in uicē furarēf: p'iet hūana societas. vñ furtū tanq3 dūū caritati ē pctū mortale. **A**d p'xi muz g od q furtū nō d^r eē grādis culpe du plici rōe p qdē p'pē necitate iducētē ad fir randū q diminuit vl' totalr tollit clpā: vt. i. patebit. vñ subdit: furat^o. n. vt esuriētē i pleat aiam. alio^o d^r furtū nō eē grādis culpe p cō patōem ad reatū a dultery qd punif morte. vñ subdit d fure q dephētus reddet septu plū. g at aduiter ē: pdet aiaz suā. **A**d secū dum dicitur qz pene pntis vite magis sē me dicinales qz retributiue. retributio .n. reser

uat dīno iudicio: qd ē fm vītate i peccātes. 7 iō fm iudiciū pntis vite non p qlibet pctō mortali infligit pena mortis: s3 solū p illis q inferūt irrepabile nocumētū: vl' etiā p illis q hnt aliqū horribilē deformitatē: 7 ideo p furto qd irrepabile dānū infert nō infligit fm pntis iudiciū pena mortis nisi vl' furtū ag gūet p aliquā gūē circūstātiā: sic p3 de sacri legio qd ē furtū rei sacre: 7 de peculatu qd ē furtū rei cōis: vt p3 p Aug. sup Job. 7 de pla gio qd ē furtū hōis p quo qs morte punif: vt p3 Exo. 22°. **A**d tertiu dō q illud qd mo dicū ē rō apphendit qd nihil: 7 iō i his q mi nima sūt hō nō reputat sibi nocumētū infer ri: 7 ille q accipit pōt psumē hō nō eē 5 volū tatē ei^o cui^o ē res: 7 p'tāto figs furtiue huius modi res mīmas accipiat pōt excusari a pec cato mortali: si tñ h3 alium furādū 7 inferēdi nocumētū p'xiō ēt in talib^o mīmis pōt eē pec catū mortale: sic 7 in solo cogitatu p'pēsuz.

Ad septimum sic pro

cedit. **U**t q nō liceat alicui furari p'pē ne cessitate. **N**ō. n. iponif pnia nisi peccāti. sed eē d furtū d^r. Sigs p necitate famis aut n ditatis furat^o fuerit cibaria vestē vl' pec^o: pe niteat ebdomadas tres. g nō licet furari p'pē necitate. **P**. Phs dicit i. 2. etbi. q qdam dse stis noiata uoluta sūt cū malicia inf q po nit furtū. s3 illō qd ē fm se malū nō pōt p'pē aliqū bonū finē bonū fieri. g nō pōt aliqs licite furari vt necitati sue subueniat. **P**. hō d3 diligē p'xiū sic seipm. s3 nō licet fu rari ad h q aliqs p etynā p'xiō subueniat: vt Aug^o dicit in li. 5. mēdaciū. g nō licet fura ri ad subueniēdū p'pē necitati. **S**3 otra ē q in necitate sūt oia cōia: 7 ira nō v^o eē pec catū si aliqs rē alteri^o accipiat p'pē necitatez sibi factā cōem. **P**. dicitur q ea q sūt iu ris hūani nō pnt derogare iuri nālī vel iuri dīno. s3 at nālē ordinē ex dīna puidētia in stitūtū res iseriores sūt ordinate ad h q ex his subueniat hōiuz necitati: 7 iō p rez di uisionē 7 appropatōez ex iure hūano pcedē tē nō ipedit qn hōis necitati sit subuenien dū ex hūmāno reb^o: 7 iō res q3 aliq supabū dant hnt: ex nālī iure debēt paupez sustenta tōi. vñ Amb^o dicit: 7 h^o i decretū di. 4. 7. **F**uri entū panis ē quē tu detines: nudoz idumē tū ē qd tu recludis: miseroz redēptio 7 abso lutio ē pecunia quā tu i tra defodis. s3 quia ml' ti sūt necitate patietes 7 nō pōt ex eadē re omnibus subueniri: committitur arbitrio

io rapina e gratia pccm qd furtu. e r alia ro qz p rapina no solu inferat alicui danu i reb sed et vgt i quada persone ignominia siue iniuria: r h pponderat fraudi vel dolo q pri net ad furtu. vñ pz responsio ad pmu. Ad secundu dō q hoies sensibilibus inheretes magis gloriat d vtute exteriori q manifesta tur i rapina qz de vtute interiori q tollit per pccm. r io min vccudant de rapina qz d fur to. Ad tertiu dicendū q lz i plibus pos sit noceri p furtu qz p rapina: tñ qtuora no cumeta pnt inferri p rapina qz p furtu. vnde et ex b rapina e detestabilior.

Quinde cōside

rādū ē d vitys oppositis cō mutatiue iusticie q consistunt i vbis in qb ledit primus. Et p de his q pntet ad iudiciū. 2o de nocumētis vbor q sūt extra iudiciū. Circa pmū gnqz cōsiderāda occur rūt. p qdē de iusticia iudicis i iudicando. 2o de iniusticia accusatoris i accusādo. 3o de iniusticia ex pre rei i sua defēsiōe. 4o de iniusticia testis in testificādo. 5o de iu sticia aduocati i patrocinādo. Circa pmū qritur qtuor. p utz aliq possit iuste iudica re eū q nō ē sibi subdit. 2o utz liceat iudi ci iudicare v vitatē quā nouit ppe ea q sibi pponunt. 3o utz iudex possit aliquem iuste cōdēnare nō accusatū. 4o utz licite possit penā relaxare.

Ad primum sic pro

cedit. Videl q aliquis possit iuste iudicare eū q nō ē sibi subdit. Dr. n. Daniel. 13. q Da niel seniores de falso testimonio cōuictos suo iudicio cōdēnauit: sed illi seniores n̄ erāt subditi Daniel: gnūmo ipi erāt indices pple q aliq pōt licite iudicare sibi nō subdituz. Xps nō erat alic hois subdit: gnūmo ipe erat rex regū r dñs dñantiū. sz ipe exhi buit se iudicio hois. q vñ q aliq licite possit iudicare aliqē q nō ē subdit ei. Se cūdum iura qlibet sortit forz fm rōem deli cti: sz qñz ille q delinqt nō ē subdit eius ad quē pntet forz illius loci: puta cū ē alterius dioecsis vñ cū ē exēmp. q vñ q aliq possit iudicare eū q nō ē sibi subdit. Sz ē qd Grego dicit sup illud Deut. 23. Si intraueris segetē. rē. Falcē iudicij mittere nō pōt i eaz rē q vñ alteri eē cōmissa. Bm dō q snia iu dicis ē q̄i quedā p̄ticularis lex i aliq p̄ticulari

ri facto. r io sicut lex guālis d3 h̄re vim coa ctiua: vt pz p phm i. io. etbi. ita etiā r snia iu dicis d3 h̄re vim coactiuaz p quā cōstringat vtracqz pars ad seruādā sniam iudicis: alio gn iudiciū nō eēt efficax. ptātē aut coactiuā nō h3 licite in reb humanis nisi ille q fungi tur publica ptāte: r q ea sūgnit supiores re putant respectu eoz in quos sicut in subdi tos ptātē accipiūt siue hēant ordinarie siue p cōmissionē. r io māifestū ē q nullus p̄t iu dicare aliqē nisi sit aliq mō subdit ei vñ p cōmissionē vñ p ptātē ordiariā. Ad pmū g dō q Daniel accepit ptātē ad iudicādū il los seniores qñi cōmissā ex instinctu diuino qd sūgnit p b qd ibidē d̄r: q suscitauit dñs spm̄ pueri iunioris. Ad scōz dō q i reb hu manis aliq ppa spōte pnt se subycere alioz iudicio qñis nō sint eis supiores: sic pz i bis q cōpromittūt i aliqz arbitros. r inde est q necesse ē arbitriū pena uallari: qz arbitri q n̄ sūt supiores nō h̄nt de se plenā ptātē coher cēdi. sic g r xps ppa spōte h̄iano iudicio se subdidit. Ad tertium dō q eps i cuius dioecsi aliq delinqt efficit supior ei rōe de licitū ē si sit exēpt nisi forte delinqt i re aliq exēpta: puta i administratōe bonoz alic mo nasterij exēpti: sz si aliq exēpt cōmittat fur tū ul homicidiū ul aliqd huiusmodi: potest p ordinariū iuste cōdēnari.

Ad secunduz sic pro

cedit. Videl q iudici nō liceat iudicare v ueritatē quā nouit ppe ea q i cōtrarium ppo nūtur. Dr. n. Deut. 17. Venies ad sacerdo tes leuitici generis r ad iudicē q fuerit illo tē poze qresqz ab eis q iudicabūt tibi iudicij ue ritatē. sz qñqz aliq pponūt v vitatē: sicut cū aliq p falsos testes pbat. g nō licet iudici iudicare fm ea q pponunt r pbant v vitatē quā ipe nouit. Sz i iudicādo d3 diuī no iudicio cōformari: qz dei iudiciū ē: ut d̄r Deut. p. sed iudiciū dei ē fm vitatem: ut d̄r Ro. 2. r Isa. xi. pdicif de xpo. Nō fm iust onē oclor iudicabit: neqz fm auditū auriaz arguet: sed iudicabit i iusticia pauperes r ar guet i egtate p māsuetis t̄re. g iudex nō d3 fz ea q corā ipō pbant sniaz ferre v ea q ipe nouit. Sz d̄circo i iudicio pbatiōes reg runt ut fides fiat iudici de rei vitate. vñ in his q sūt notoria nō regrit iudicialis ordo fm illud. i. ad Thimo. 5. Quorūdā hoium pcta manifesta sūt pcedentia ad iudiciū.

si g̃ iudex per se cognoscit vitatē non d̃z attē
 dere ad ea q̃ pbāt: s̃z sniam ferre s̃z vitatem
 quā nouit. **P.** Nomē scie ipoztat applica
 tōez scie ad aliqd agibile: vt i p̃ bitū ē: s̃z face
 re d̃ sciaz ē pctm̃. g̃ iudex peccat si sniaz fe
 rat fm̃ allegata d̃ sciam vitatis quā habet.
Sed ē qd̃ Aug̃ dicit sup̃ psalteriū. Bo
 nus iudex nihil ex arbitrio suo fac̃: s̃z fm̃ le
 ges z iura pnūciat. sed h̃ ē iudicare fm̃ ea q̃
 in iudicio pponūt z pbant. g̃ iudex d̃z s̃z hu
 iusmōi iudicare z nō fm̃ p̃p̃iū arbitrium.
R. d̃d̃ q̃ sic dictū ē: iudicare p̃tinet ad iu
 dicē fm̃ q̃ fungit̃ publica ptate: z iō iforma
 ri d̃z in iudicādo nō fm̃ id qd̃ ip̃e nouit tāq̃
 puata p̃sona: s̃z fm̃ id qd̃ sibi inotescit tanq̃
 p̃sone publice. h̃ aut̃ inotescit sibi z in cōi z
 in p̃ticulari. in cōi qd̃ p̃ leges publicas vt
 diuinas vt hūanas d̃ q̃s nullas pbatōes ad
 mittere d̃z. i p̃ticulari at̃ negocio aliq̃ p̃ istra
 z testes z alia huiusmōi legitia documēta q̃
 d̃z seg̃ i iudicādo magis q̃ id qd̃ ip̃e nouit
 tanq̃ puata p̃sona. ex q̃ t̃ ad h̃ adiunari p̃t:
 vt districti d̃z discutiāt pbatōes inductas ut
 possit eaz defectū inuestigare. q̃ si eas non
 possit ex iure repellere d̃z sicut dictū ē eas i
 iudicādo seg̃. **Ad** p̃mū g̃ dicendū q̃ iō
 p̃mittit̃ in illis ṽbis de q̃ōne iudicib̃ facien
 da ut itelligat̃ q̃ iudicare debēt iudices vi
 tatē s̃z ea q̃ fuerūt sibi p̃posita. **Ad** secun
 dū d̃d̃ q̃ d̃z op̃etit iudicare fm̃ p̃p̃iā ptatē
 z iō i iudicādo iformat̃ fm̃ vitatē quaz ip̃e
 cognoscit nō s̃z h̃ q̃ ab alijs accipit: et eadē
 rō ē de x̃po q̃ ē vere d̃s et h̃o. alij at̃ iudices
 nō iudicat̃ fm̃ p̃p̃iā ptatē: et iō nō ē illis rō
Ad tertium d̃d̃ q̃ ap̃ls loq̃tur i casu q̃ñ ali
 quid nō solū ē māifestū iudici sibi et alijs
 ita q̃ re nullo mō crimē inficiari p̃t vt in
 notorijs s̃z statiz ex ipsa euidētia facti iudici
 tur: si at̃ sit māifestū iudici et nō alijs vt ali
 is et nō iudici: tūc est nccia iudici discussio.
Ad q̃rtū d̃d̃ q̃ h̃o i his q̃ ad p̃p̃iā p̃sonaz
 ptinēt d̃z iformare sciaz suā ex p̃p̃a scia sed
 in his q̃ pertinet̃ ad publicā ptatē d̃z infor
 mare sciam suā fm̃ ea q̃ i publico iudicio
 sciri possunt.

Ad tertium sic proce

dif. **Vide** q̃ iudex possit aliquē iudicare et
 si nō sit aliq̃s accusator. Humana. n. iusticia
 d̃rinat̃ a iusticia d̃ina: s̃z d̃s pctōres iudicat
 etiā si nullus sit accusator. g̃ ṽr q̃ h̃o possit i
 iudicio aliquē d̃d̃enare etiā si non adsit ac
 cusator. **P.** Accusator regit̃ i iudicio ad

h̃ q̃ d̃ferat crimē ad iudicē. s̃z q̃ñq̃ p̃t crimē
 ad iudicē deuenire alio mō q̃ p̃ accusatōez
 sicut p̃ denunciatōem vt p̃ infamiā. vel et si
 ip̃e iudex videat. g̃ iudex p̃t aliquē d̃d̃ena
 re absq̃ accusatore. **P.** Facta sanctorum
 i scripturis narrantur q̃i qd̃a exēplaria b̃ia
 ne vite: s̃z Daniel fil̃ fuit accusator et iudex d̃
 iniq̃s senes: vt p̃ Daniel. 13. g̃ nō ē d̃ iusticia
 si aliq̃s aliquē d̃d̃enet tāq̃ iudex: et ip̃emet
 sit accusator. **Sz** d̃ ē qd̃. i. ad Cor. 5. Am
 bro' exponēs sniaz apl̃i de fornicatore: dic̃
 q̃ iudici nō ē sine accusatore d̃anare: quia
 d̃ns iudā cū fuisset fur q̃ nō ē accusat' mini
 me abiicit. **R.** d̃icēdū q̃ iudex ē iterps̃ iu
 sticie. ṽn sicut p̃hs dicit i. 5. ethi. ad iudicem
 d̃fugiūt: sicut ad quādā iusticiā aiataz. iusti
 cia at̃ sicut s̃ dictū ē: nō ē ad seipm̃ s̃z ad alte
 rū. et iō d̃z q̃ iudex int̃ aliq̃s duos diiudicet
 qd̃ qd̃ sit cū ṽr ē actor et ali' ē reus. et iō in
 crimibus nō p̃t aliquē iudicio condēnare
 iudex nisi h̃eat accusatorē: fm̃ illud Act. 25.
Nō ē d̃fuetudo romanis d̃anare aliquem
 hoīem p̃usq̃ is q̃ accusat p̃ites h̃eat accusa
 tores: locūq̃ defendēdi accipiat ad abluen
 da crimia q̃ ei obyciūt. **Ad** p̃mū g̃ dicē
 dū q̃ d̃s in suo iudicio ṽtis scia peccātis q̃i
 accusatore: fm̃ illud Ro. 2. In se inuicez
 cogitādum accusatiū aut̃ et defēdētū: vel
 etiā euidētia facti q̃tū ad ip̃m: s̃z illō Ben.
 4. **Vox** sanguinis fr̃is tui Abel clamat ad
 me de terra. **Ad** scdm̃ d̃d̃ q̃ publica infa
 mia habet locum accusatoris. vnde sup̃ illō
 Ben. 4. **Vox** sanguinis fratris tui. r̃c. dicit
 glo. Euidētia p̃petrati sceleris accusatore n̄
 eger. in denūciatōe ho sicut s̃ dictū ē nō in
 tēdit̃ punitio peccātis sed emēdatio. et iō ni
 hil agit̃ d̃ eū p̃ctm̃ denūciat: s̃z p̃ eo: et iō ni
 ibi nō ē necessari' accusator. pena. n. in f̃erf
 p̃pter rebellionē ad eccliam: q̃ q̃ ē manife
 sta tenet locū accusatoris. ex eo aut̃ q̃ ip̃e
 iudex videt nō p̃t p̃cedere ad sniam feren
 dam nisi fm̃ ordinē publici iudicy: qd̃ tenet
 locū accusatoris. **Ad** tertū d̃d̃ q̃ deus i
 suo iudicio p̃cedit ex p̃p̃ia noticia vitatis.
 nō aut̃ homo vt s̃ dictum est. et iō h̃o non
 p̃t simul esse accusator et iudex et testis si
 cut deus. Daniel aut̃ accusator fuit simul et
 iudex q̃i diuini iudicy executor cuius instin
 ctu mouebat: vt dictū est.

Ad quartum sic pro

cedi. **Vr** q̃ iudex licite possit penā flaxare
 d̃r. n. Jac. 2. Iudiciū s̃ij mia ei q̃ non facit

Ad primū g dō q homo nō debet ad ac-
cusatōem procedere nisi de re oīo sibi certa
in qua ignorātia facti locū non habeat. nec
tñ g falsū crimē alicui iponit calūniat: s; so-
lū g ex malitia i falsā accusatōem pūpit. cō-
tingit. n. qñq; ex animi leuitate ad accusatio-
nē pcedere: q; s. aliqs nimis facilliter credit
quod audiuit. z b temeritatis ē. aliqn aut ex
iusto errore mouet aliqs ad accusandū: que
oīa s; m prudētia iudicis debēt discerni vt nō
pūpāt eū calūniatū fuisse g ex leuitate alē
ex iusto errore i falsam accusatōem pūpit.
Ad secundū dō q nō qcunq; abscondit
s; crimina puaricat. sed solū si fraudulēter
abscondit ea de qbus accusatōem pponit
colludēs cū reo p;as pbatōēs dissimulan-
do: z falsas accusatōēs admittendo. Ad
tertiū dō q tergiterfari ē ab accusatōe desi-
stere oīo animū accusādi deponēdo nō qli-
tercūq; sed inordinate. atigit aut aliquē ab
accusatōe desistere ordinate absq; vitio du-
plicif. vno: si in ipō accusatōis pcessu cogno-
uerit eē falsū id de quo accusauit: z sic pari
consensu se absoluit accusator z reus. alio
si pnceps ad quē ptinet cura boni cōis qd p
accusatōem itēdit accusatōem aboleuerit.

Ad quartum sic pro

cedit. Ut q accusator q in pbatōe defece-
rit non teneatur ad penā talionis. Cōtingit
.n. qñq; aliquē ex iusto errore ad accusatio-
nē pcedē: in q casu iudex accusatōem absol-
uit: vt dō. 2. q. 3. nō g accusator q in pbatōe
defecerit tenet ad penā talionis. Si pe-
na talionis ei g iniuste accusat fit iniūgēda
B erit ppē iniuriā i aliquē cōmissā: s; nō ppē
iniuriā cōmissā in psonā accusatī: q; sic pñ-
ceps nō posset hāc penā remittere: nec etiā
pppter iniuriā illatā i rēpublicā: q; sic accusa-
tus nō posset eū absoluerē. g pena talionis
nō debet ei q i accusatōe defecerit. Si
dem pctō nō debet duplex pena: s; illō Na-
um p. Nō iudicabit de bis i idipm. s; ille g
i pbatōe deficit icurrit penā ifamie quaz ēt
papa nō videt posse remittere s; illud Bela-
sy pape. Quāq; aias p pñiam saluare possit
mus: infamiam tamen abolere non possu-
mus. nō g tenet ad penā talionis. Si q; ē
qd Adrian papa dicit. Qui nō pbauerit qd ob-
iecit: penā quā intulit ipse patiat. Ben dō
q sicut d dicitū ē accusator in cā accusatōis
ostituit ps intēdēs ad penā accusatī. ad iud-
dicē at ptinet vt inf eos iusticie eq̄litate cō-

stituat. iusticie at eq̄litas hoc requirit vt nocu-
mētū qd quis alteri intētat ipse patiat: s; m il-
lud Exo. 21. Oculū p oculo: dētē p dente. z
iō iustū ē vt ille q p accusatōem aliquē i pi-
culū quis pene inducit: ipse ēt s; lem penam
patiat. Ad pñū g dō q sicut pbs dicit in 5°
ethi. iusticie nō sp̄ opetit 3 passū simplr: q;
multū differt an aliqs volūtariē an inuolun-
tariē aliū ledat. volūtario aut debet pena: s;
iuolūtario debet venia: z iō qñ iudex cogue-
rit aliquē de falso accusasse nō volūtate no-
cēdi: s; iuolūtariē ppē i grātā ex iusto erro-
re: nō iponit penā talionis. Ad secundū
dicendū q ille g male accusat peccat z 3 p
sonā accusatī z 3 rempub. vñ ppē vtrūq; pu-
nit. z h ē qd dicit Deut. 19. Cūq; diligētis
sime pscrutātes inuenerint falsū testē dixisse
3 fratrē suū mēdaciū reddēt ei sicut frī suo
facere cogitauit: qd ptinet ad iniuriā psonē.
z postea qstū ad iniuriā reipub. subdit: z
auferes malū de medio tui: vt audiētes cētī
timorē habeāt. z nequaq; talia audeāt facē
spālī tñ psonē accusatī facit iniuriā si de fal-
so accuset: z iō accusatus si inocēs fuerit pt
ei iniuriā suā remittē: maxime si nō calūnio
se accusauit: s; ex animi leuitate. si dō ab ac-
cusatōe inocētis desistat ppē aliquā collusi-
onē cū aduersario: facit iniuriā reipub. z B si
pōt ei rēmitti ab eo q accusat: s; pōt ei remit-
ti p pncipē q curā reipub. gerit. Ad tertū
dō q penā talionis meret accusator in recō-
pensatōem nocumētī qd primo inferre in-
tētat: s; pena ifamie ei debet ppē maliciam
ex qua calūniōse aliū accusat. z qñq; qdem
pnceps remittit penā z nō abolet infamiaz.
qñq; aut etiā infamā abolet. vñ z papa pōt
huiusmōi ifamā abolerē. Et qd dicit papa
Belasius ifamā abolerē non possum: intel-
ligēdū ē de ifamā facti: vel q; eam abolerē
aliquādo non expedit: vel ēt loquit de ifa-
mia irrogata p iudicem ciuilem sicut dicit
Gratianus.

Deinde de

randū ē de peccatis que sūt
otra iusticiā ex parte rei. Et
circa hoc querit̄ quatuor.
p vtz peccet aliquis morta-
liter vitatē negādo p quā odēnaref. 2° vtz
liceat alicui se calūniōse defendere. 3° vtrū
liceat alicui iudiciū subterfugere appellādo
4° vtz liceat alicui condemnato p violētā
se defendere si affit facultas.

Ad primum sic pro

cedit. **V**idef q̄ absq̄ pctō mortali possit ac-
cusat̄ vitatē negare p̄ quā dēnaref. **D**ic̄. n.
Chr̄s̄o. Nō tibi dico vt te p̄das ī publicuz
neq̄ apud aliū accuses. s̄z si vitatē cōfiterēf
nō ḡ tenef veritatē dicē: z ita n̄ peccat mor-
tali si in iudicio mētiat̄. **P̄. S**ic menda-
ciū officiosū ē q̄n aliq̄ mētiat̄ vt aliū a mor-
te liber: ita mēdaciū officiosū ē q̄n aliq̄s mē-
tis vt se liberet a morte: qz plus sibi tenef q̄
alteri. mēdaciū aut̄ officiosū nō ponit esse
pctm̄ mortale: s̄z veniale. ḡ si accusat̄ vitatē z
ī iudicio neget vt se a morte liber nō peccat
mortali. **P̄. D**e pctm̄ mortali ē d̄ carita-
tē: vt d̄ dictū ē. s̄z q̄ accusat̄ mētiat̄ excusan-
do se a peccato sibi iposito: nō h̄iat caritati
n̄z q̄ntū ad dilectōez dei: n̄z q̄ntū ad dilectōez
pximi. ḡ huiusmōi mēdaciū n̄ ē pctm̄ mor-
tale. **S̄z d̄. D**e q̄d ē d̄iū diuine gl̄ie ē pec-
catum mortale: qz ex p̄cepto tenemur oīa ī
gl̄iam dei facē: vt p̄z. i. ad Cor. io. s̄z q̄ reus
id q̄d s̄ se ē cōfiteat̄ p̄tinet ad gl̄iam dei: vt
p̄z p̄ illud q̄d Josue dixit ad Achā. **S**ili mi-
da gl̄iam d̄no dō isrl̄ z cōfiteri atq̄ idica mi-
hi qd feceris ne abscondas: vt h̄ Josue. 7. ḡ
mētiri ad excusandū pctm̄ ē pctm̄ mortale.
P̄. Dicenduz q̄ q̄cūq̄ facit d̄ debituz iu-
sticie mortali peccat: sicut d̄ dictū ē. p̄tinet
āt ad debitū iusticie q̄ aliq̄s obediāt suo su-
p̄iori ī his ad q̄ ius p̄latōis se extēdit. index
aut̄ vt d̄ dictū ē sup̄ior ē respectu eius q̄ iudi-
cat̄: z iō ex debito tenef accusat̄ iudici vitatē
exponere quā ab eo fm̄ formā iuris exigit
z iō si cōfiteri noluerit vitatē quā dicere tene-
tur: vt si eā mendaciē negauerit mortali pec-
cat. si vō index h̄ ex grat̄ q̄d nō pōt fm̄ ordi-
nē iuris: nō tenef ei accusat̄ r̄ndere s̄z pōt vt
p̄ appellatōem vt alr̄ licite subfugere: men-
daciū t̄n̄ dicē nō licet. **A**d primū ḡ dicen-
dū q̄ q̄n aliq̄s fm̄ ordinē iuris a iudice inf̄-
rogat̄ nō ip̄e se p̄dit s̄z ab alio p̄dit vō ei ne-
cessitas r̄ndēdi ip̄onit̄ p̄ eū cui obedire tene-
tur. **A**d secundū d̄ q̄ mētiri ad liberan-
dū aliquē a morte cū iniuria alii n̄ ē mēda-
ciū simplr̄ officiosū: sed h̄z aliqd̄ de p̄nitioso
admixtū. cū āt aliq̄s mētis in iudicio ad ex-
cusatōem sui iniuriā fac̄ ei cui obedire tene-
tur: vō sibi ē negat q̄d ei d̄z. s̄z cōfiteat̄ vitatē
Ad tertium d̄ q̄ ille q̄ mētis ī iudicio se
excusando fac̄ z d̄ dilectōez dei c̄ ē iudiciū
z d̄ dilectōez pximi: tū ex pte iudicii cui de

bitū negat: tū ex pte accusatoris q̄ punif̄ si in
p̄barōe deficiat. **V**ñ z in ps. d̄f. Ne declies
cor meū ī x̄ba malitie ad excusandas excusa-
tōes ī pctis. vbi d̄ic̄ glo. **N**ec ē cōsuetudo im-
pudētū vt dephēsi p̄ aliq̄ falsa se excusent. z
Sieḡ 22. moral. exponēs illud Job. 31. **S**i
abscondi q̄si hō pctm̄ meū: d̄ic̄. **V**sitatū hūani
geueris vitū ē z libido pctm̄ cōmittere: z cō-
missū negādo abscondere: z quictū defēde-
do multiplicare.

Ad secundum sic pro

ceid̄. **V**idef q̄ accusato liceat calūniose se
defendere. **Q**uia fm̄ iura ciuilia ī cā sangui-
nis licitū ē cuiilibz aduersariū suū corūperere:
s̄z h̄ maxime ē calūniose se defendere. ḡ non
peccat accusat̄ ī cā sanguinis si calūniose se
defēdat. **P̄. A**ccusat̄ d̄z cū accusato collu-
dēs penā recipit a legibz cōstitutā: vt h̄z. 2. q.
3. nō aut̄ ip̄onit̄ pena accusato p̄ h̄ q̄ cū ac-
cusatoze colludit. ḡ vt q̄ liceat accusato ca-
lūniose se defēde. **P̄. p**uer. i. 4. d̄f. **S**apiēs
timer z declinat a malo: stult̄ āt trāsilit z cō-
fidit: s̄z illud q̄d fit p̄ sapiētā nō ē pctm̄. ḡ si
aliq̄s q̄strucūq̄ se libet a malo n̄ peccat. **S̄z**
d̄ q̄ in cā criminali iuramētū de calūnia
ē p̄stādū: vt h̄z ex d̄ iuramēto calūnie. **I**nbe-
rētēs. q̄d nō eēt si calūniose se defēdere lice-
ret. ḡ nō ē licitū accusato calūniose se defen-
dere. **P̄. D**icendū q̄ aliud ē vitatē tacere
aliud ē falsitatē p̄ponē: quoz p̄mū ī aliq̄ casu
licet. nō. n. aliq̄s tenef oēm vitatē cōfiteri: s̄z
illā solū quā ab eo pōt z d̄z regrere index
fm̄ ordinē iuris: puta cū p̄cessit infamia sup̄
aliquo crimine: nisi aliq̄ exp̄ssa idicia apparu-
erit: vt eēt cū p̄cessit p̄batio semiplena: falsita-
tē t̄n̄ p̄ponē ī nullo casu licet alicui. ad id āt
q̄d licitū ē pōt aliq̄s p̄cedē vt p̄ vias licitas
z fini intēto accomodas: q̄d p̄tinet ad p̄u-
dentiā: vt p̄ aliq̄s vias illicitas z p̄posito fini
incōgruas: q̄d p̄tinet ad astutiā q̄ exercetur
p̄ fraudē z volū: vt ex d̄ dictis p̄z: q̄ p̄mū ē
laudabile: scdm̄ vō vitiosū. sic ḡ reo q̄ accusa-
tur licet se defēdere vitatē occultādo quaz
cōfiteri nō tenef: p̄ aliq̄s cōueniētes modos:
puta cū nō r̄ndeat ad q̄ r̄ndere n̄ tenef. h̄ āt
n̄ ē calūniose se defēde: s̄z maḡ prudent̄ eva-
dere. n̄ āt licet ei vt falsitatē dicē l̄ vitatē ta-
cere quā cōfiteri tenef: neq̄ etiā aliquē do-
lū vt fraudē adhibere: q̄a fraus z dolus vim
mēdacy h̄nt. z h̄ ē calūniose se defēde. **A**d
p̄mū ḡ dicēdū q̄ m̄ta fm̄ leges hūanas
ip̄unita reliquū q̄ fm̄ d̄nū iudiciū sūt pctā

sicut ps de simplici fornicatōe: qz lex hūana nō exigit ab hoīe oīmodā s̄tutē que paucorū ē. z nō pōt inueniri in tanta multitudīne populī q̄ta lex humana h̄z necesse sustinere q̄ aut aliqs non velit aliqd̄ pctm̄ cōmittere vt mortē corpalem euadat cui⁹ piculū in cā sanguinis iminet reo ē p̄fecte v̄tutē: qz oīuz terribiliū maxime terribile ē mors: vt dicit in 3° ethi. z iō. si reus in cā sanguis corūpat aduersariū suū: peccat qdē idēcedo eū ad illicitū. nō at̄ huic pctō lex civilis adhibet penā: z p̄ tanto licitū esse d̄r. ¶ Ad scdm̄ dō q̄ accusator si colludat cū reo q̄ noxius ē penā incurrit: ex q̄ patet q̄ peccat. vnde cū inducere aliq̄ ad peccādū sit pctm̄ v̄l q̄licē q̄ pcti participē eē: cū apl's dicat dignos morte eos q̄ peccātib⁹ cōsentiūt: manifestū ē q̄ ē reus peccat cū aduersario colludēdo: nō tñ fm̄ leges hūanas iponit sibi pena p̄p̄ rationē iam dictā. ¶ Ad tertiu⁹ dicendū q̄ sapiēs nō abscondit se calūniose s̄z prudēter.

Ad tertium sic pro

cedit. ¶ Vt q̄ reo nō liceat iudiciū declinare p̄ appellatōez. Dic. n. apl's Ro. 13°. Oīs aīa p̄tātib⁹ sublimiorib⁹ subdita sit: s̄z reus appellādo recusat subyci p̄tāti sup̄iori. s. iudici q̄ peccat. ¶ S. Maius ē vinculū ordinariē p̄tāti q̄ p̄p̄ie electōis: s̄z sicut legi. 2. q. 6. a iudicib⁹ q̄s cōis cōsensu elegerit n̄ liceat appellari. q̄ m̄lto min⁹ licet appellare a iudicibus ordinarijs. ¶ S. Illud qd̄ semel ē licitū semp̄ ē licitum: sed non ē licitum appellare post decimū diē. q̄ n̄z tertio sup̄ eodē. q̄ v̄t q̄ appellatio nō sit fm̄ se licita. ¶ S. Est qd̄ Paulus cesarē appellauit: vt h̄r Act. 25°. ¶ R̄ideo dō q̄ duplici de cā cōtigit aliq̄ appellare. Vno qdē inō cōfidentia iuste cāe qz videt: iniuste a iudice q̄uat: z sic licitū ē appellare: B. n. ē prudēter euadere. vñ. 2. q. 6. d̄r. Oīs opp̄ssus libe sacerdotū si voluēt appellat iudiciū z a nullo phibeat. Alio aliqs appellat cā afferēde more ne s̄ eum iusta snia p̄ferat: z B. ē calūniose se defendere: qd̄ ē illicitū: sicut dictū ē. facit. n. iniuriā z iudici cui⁹ officiū impedit. z aduersario suo cui⁹ iusticiā q̄tū pōt p̄turbat. z iō sicut d̄r. 2. q. 6. oī mō puniēdus ē cui⁹ appellatio iniusta p̄nunciat. ¶ Ad p̄m̄z q̄ dō q̄ p̄tāti inferiori intātū aliqs subyci d̄z: inq̄tūm ordinē sup̄ioris fuat: a quo si exorbitauerit ei subyci n̄ ops: puta, si aliud iusserit. p̄consul z aliō im

perator: vt p̄p̄ glo. Ro. 13°. cū aut̄ iudex aliq̄ne iniuste q̄uat q̄tūm ad B. relinquit ordi nē sup̄ioris p̄tāti fm̄ quā necessitas sibi iuste iudicādi ipōit: z iō licitū ē ei q̄ s̄ iusticiā q̄uat ad directōez sup̄ioris p̄tāti recurrē appellādo v̄l aī sniam v̄l post: z qz nō p̄sumit eē rectitudo: vbi v̄a fides nō ē: iō nō licet catholicō ad infidelē iudicē appellare fm̄ illō. 2. q. 6. Catholicus q̄ cām suā sine iustaz sine iniustā ad iudiciū alteri⁹ fidei iudicis p̄uocauit: excōicē. nā z apl's arguit eos q̄ iudicio cōtēnebāt apud infideles. ¶ Ad secundū dicendū q̄ ex p̄p̄io defectu v̄l negligētia p̄cedit q̄ aliqs sua sponte se alteri⁹ iudicio subyciat de cui⁹ iusticiā nō confidit. leuis ēt aī eē v̄t os nō p̄maneat in eo qd̄ semel approbavit. z iō rōabilē denegat subditiū appellatōis a iudicib⁹ arbitrarijs q̄ nō hēnt p̄tātē nisi ex cōsensu litigantiū. sed p̄tās iudicis ordinarij nō depēdet ex cōsensu illi⁹ q̄ ei⁹ iudicio subdit: sed ex auctoritate regis z p̄ncipis q̄ ei⁹ instituit. z iō s̄ eius iniustus q̄uamē lex tribuit appellatōis subsidii: ita q̄ ēt si sit fil' ordinari⁹ z arbitrari⁹ iudex pōt ab eo appellari: qz v̄t ordinariā p̄tās occasio fuisse q̄ arbitere eligeret: nec d̄z ad defectuz imputari eius q̄ cōsensit i eū sicut in arbitriū nō vt i eū quē p̄nceps iudicē ordinariū d̄dit. ¶ Ad tertiu⁹ dō q̄ eqtas iuris ita subuēit vni p̄ti q̄ altera nō grauet. z iō tempus decem dierum cōcessit ad appellandū: qd̄ sufficiēs estimatū ad deliberādū an expediat appellare. si v̄o nō esset: definitū t̄ps i quo appellare liceret semp̄ certitudo iudicij remaneret i suspēso: z ita ps alca d̄nificaret: iō at̄ nō ē cōcessū vt tertio aliqs appellet sup̄ eodē qz nō ē pbabile toties iudices a recto iudicio declinare.

Ad quartum sic pro

cedit. ¶ Vt q̄ liceat cōdēnato ad mortē se defendere si possit. Illud. n. ad qd̄ nā inclinat sp̄ ē licitū q̄si de iure nāli existēs: s̄z nāe inclinatio ē ad resistēdū corūpentib⁹ nō solū in hoīb⁹ z aīalib⁹: sed etiā i insensibilib⁹ rebus. q̄ licet reo cōdēnato resistere si pōt ne tradatur i mortē. ¶ S. Sicut aliqs sniam mortē se latā subēfugit resistēdo: ita ēt fugiēdo. s̄z licitū eē v̄t q̄ aliqs se a morte p̄ fugā libere: fm̄ illud Eccl. 9°. Lōge esto ab hoīe potestate h̄ite occidēdi z nō viuificādi. q̄ etiā licitū est reo resistere. ¶ S. puer. 24. dicit.

nam cum ad noticiam hois venerit homo ea manifestare tenet: puta si pertinet ad corruptioem multitudinis spiritualis vel corporalis: vel in graue damnum alicuius persone: vel si quod aliud est huiusmodi quod generaliter tenet: vel testificando: vel denunciando: et si debet obligari non potest per secretum committitur: quia in hoc frangeret fidem quam alteri debet quibus deo sunt talia que generaliter non tenent. unde potest obligari ex hoc quod sibi sub secreto committitur. et tunc nullo modo tenet ea perdere et ex hoc pro superioribus: quia fuare fidem est de iure naturali. nihil autem potest precipi homini id quod est de iure naturali.

Ad tertium dicitur quod operari et cooperari ad occasionem hominis non oportet ministris altaris: ut scriptum est. et id secundum iuris ordinem compelli non potest ad ferendum testimonium in causa sanguinis.

Ad secundum sic procedit. Quod non sufficiat duorum vel trium testimonium. Iudicium. n. certitudinem requirit: sed non habet certitudinem veritatis per dictum duorum testimonium. Legitur enim. Reg. 21. quod Naboth ad dictum duorum testimonium falso condemnatus est. et quod duorum vel trium testimonium non sufficit. Testimonium ad hoc quod sit credible dicitur esse concors. sed plerumque duorum vel trium testimonium si aliquid discordat. non est efficax ad veritatem in iudicio probanda. Item. 2. reg. 23. Presul non daret nisi septuaginta duobus testibus. presbyter autem cardinalis nisi quadraginta quatuor testibus non deponatur. diaconus cardinalis vrbis Rome nisi in viginti octo testibus non condemnabitur. subdiaconus: accollitus: exorcista: lector: ostiarius: nisi in septem testibus non condemnabitur sed magis est piculosum peccatum eius quam in maiori dignitate constituitur: et ita minus est tolerandum. quod nec in aliorum condemnatione sufficit duorum vel trium testimonium.

Sed est quod dicitur Deuter. 17. In ore duorum vel trium testimonium probabit qui interficitur. et in 19. In ore duorum vel trium testimonium stabit ovis. Item. 2. reg. 23. quod si per plures in preceptis certitudo non est sicut querenda in omnibus. in actibus humanis super quibus constituntur iudicia et exiguntur testimonia non potest haberi certitudo demonstratiua eo quod sunt circa contingentia et variabilia. et ideo sufficit probabilis certitudo que est in pleribus veritatem attingat etiam in paucioribus a veritate deficiat. est autem probabile quod magis veritatem contineat dictum multorum quam dictum unius. et ideo cum reus sit unus qui negat: sed multi testes asserunt idem cum actore: rationabiliter institutum est iure diuino et humano quod dicto testimonio stetur. omnis autem multitudo in tribus comprehenditur. scilicet in principio medio et fine. unde secundum plures in precepto de celo:

Omne et totum in tribus ponimus. ternarius quod est constitutus asserentium: cum duo testes conueniunt cum actore: et ideo requiritur binarius testimonium: vel ad maiorem certitudinem ut sit ternarius quod est multitudo perfecta in ipsis testibus. unde et Ecclesiastes 4. dicitur. Suniculus triplex difficile rupit. Augustinus autem super illud Iob. 8. Duorum hominum testimonium verum est. dicit quod in hoc est trinitas secundum mysterium commendata in qua est perpetua firmitas veritatis.

Ad primum ergo dicitur quod quatercumque multitudine testimonium determinet posset quicquid testimonium esse iniquum: cum scriptum sit Exo. 23. Non securis turbamur ad faciendum malum: nec tamen quod non potest in talibus infallibilis certitudo haberi: et negligi certitudo quam probabiliter haberi potest per duos vel tres testes: ut dictum est.

Ad secundum dicitur quod discordia testimonium in aliquibus principalibus circumstantiis que variat substantiam facti: puta in tempore vel in loco vel in personis de quibus principaliter agit auferat efficaciam testimonium: quod si discordat in talibus videtur singulares esse in suis testimoniis et non diuersis locis: puta si unus dicat hoc factum esse tali tempore vel loco: alio tempore vel loco: non videntur de eodem facto loqui: non tamen preiudicat testimonio si unus dicat se non recordari: et alius asserat determinatum tempus vel locum. et si in talibus omnino discordauerint testes actoris et rei si sint eque numero et pares dignitate: statim pro reo: quod facilius dicitur esse iudex ad absolvendum quam ad condemnandum: nisi forte in causis fauorabilibus: sicut est causa libertatis et huiusmodi. si vero testes eiusdem preiudicatis dissenserint: dicitur iudex ex motu sui a precipere cui preiudicatum vel ex numero testimonium: vel ex dignitate eorum: vel ex fauorabilitate cause: vel ex condicione negocii et dictionum. multo autem magis testimonium unius repellit si sibi ipsi aliquis dissidet at interrogat de visu et scia: non autem si dissidet at interrogat de opinione et fama: quod potest secundum diuersa visa et audita diuersimode motus esse ad ridedendum. Si vero sit discordia testimonium in aliquibus circumstantiis non pertinentibus ad substantiam facti: puta si tempus fuerit nubilosum vel serenum: vel si domus fuerit picta aut non: aut aliquid huiusmodi: talis discordia non preiudicat testimonio: quod homines non consueverunt circa talia mentium sollicitari. unde facile a memoria elabuntur: quoniam aliquis discordia in talibus facit testimonium credibilis ut Christo dicitur super Mattheum. quod si in omnibus concordaret et in minimis videretur ex dicto eiusdem sermonem proferre: quod tamen prudentie iudicis religiose discernendum.

Ad tertium dicitur quod illud locum habet scriptum in episcopis: presbyteris: diaconis: et clericis ecclesie romane propter eius dignitatem. et hoc triplici ratione.

p̄ gdeꝝ ga in ea tales institui debēt quoz fā
ctitati plus credat̄ q̄ multis testib⁹. 2° ga
hoīes q̄ hnt̄ de alijs iudicare sepe ppter iusti
ciā ml̄tos aduersarios hnt̄. vii nō ē. passim
credendū testib⁹. 3° eos nisi magna ml̄tudo
ueniat. 3° qz ex cōdēnatōe alic⁹ eoz deroga
retur in opinione hoīum dignitati illi^o eccle
z auctoritati: qd̄ ē piculof⁹ q̄ in ea tolerare
aliquē pctōre nisi sit valde publicū z mani
festū: de q̄ graue scādalu oziret̄.

Ad tertium sic pro

cedit̄. ¶ q̄ alic⁹ testimoniū nō sit repellen
dū nisi ppter culpā. Quibusdā. n. i. penā infligi
tur q̄ ad testimoniū nō admittat̄: sicut p̄ i
bis q̄ ifamia notant̄: sed pena nō ē inferēda
nisi p culpa. ¶ v̄ q̄ nullius testimoniū debe
at repelli nisi ppter culpā. ¶ De quolibet
p̄sumēdū ē bonū nisi appareat cōtrā: s̄ ad bo
nitatē hoīs p̄tinet q̄ v̄z testimoniū dicat.
cū ḡ nō possit cōstare de cōtrā nisi ppter aliquā
culpā: v̄ q̄ nulli⁹ testimoniū debeat repelli
nisi ppter culpā. ¶ Ad ea q̄ se de necessita
te salutis nullus reddidit̄ idone⁹ nisi ppter pec
catū: s̄ testificari v̄tatē ē de necessitate salu
tis: v̄ s̄ dictū ē. ḡ nullus d̄z excludi a testifi
cādo nisi ppter culpā. ¶ S̄z ē qd̄ Greg⁹ dicit
z h̄. 2. q. 1. Quia a suis suis accusat⁹ e epus:
sciēdū ē q̄ mime audiri debuerūt. ¶ S̄z d̄z
q̄ testimoniū sic d̄z ē n̄ h̄z fallibilē certitudi
nē s̄z pbabilē: z iō q̄cqd̄ ē qd̄ pbabilitatē au
ferat i cōtrā reddit testimoniū inefficax. reddidit̄
āt pbabile q̄ aliq̄ i v̄tate testificāda nō sit
firm⁹: q̄z gde ppter culpā: sic ifideles ifames
Itē illi q̄ publico crimine rei sūt q̄ nec accu
sare p̄nt. q̄z aut absq̄ culpa z h̄ ē v̄l ex de
fectu rōnis: sic p̄z in pueris amētib⁹ z mul
ierib⁹: v̄l ex affectu sicut p̄z de inimicis: z p
sonis cōiunctis z domesticis: vel ēt ex extiori
conditōe: sic sunt pauperes sui z illi q̄b⁹ im
perari pōt̄: de q̄bus pbabile est q̄ de facili
p̄nt iduci ad testimoniū ferēdū v̄ v̄tate. z sic
p̄z q̄ testimoniū alic⁹ repellit̄ z ppter culpāz et
absq̄ culpa. ¶ Ad p̄mū ḡ dicendū q̄ repel
lere aliquē a testimonio magis p̄tiet ad cau
telā falsi testimonij v̄tādū q̄ ad penā: v̄n rō
nō seq̄t̄. ¶ Ad scōz d̄z q̄ de ql̄bet p̄sumen
dū ē bonū nisi appareat cōtrā: dūmō nō v̄gat
in piculū alteri⁹: qz tūc ē adhibēda cautela:
v̄t n̄ de facili vnicuiq̄ credat̄: s̄z illd. i. Job.
4°. Nolite credere oī spūi. ¶ Ad tertium
d̄z q̄ testificari ē de necessitate salutis sup
posita testis idoneitate z ordine iuris. v̄nde

nihil p̄hibet aliq̄s excusari a testimonio ferē
do si nō reputet̄ idonei fm iura.

Ad quartum sic pro

cedit̄. ¶ q̄ falsū testimoniū nō sp̄ sit pctm̄
mortale. Cōtingit. n. aliquē falsū testimoniū
ferre ex ignorātia facti: s̄z talis igrātia excu
sat a pctō mortali. ḡ testimoniū falsū nō sp̄ ē
pctm̄ mortale. ¶ De daciū qd̄ alicui p
dest z nulli nocet ē officiosū: qd̄ nō ē pctm̄
mortale: sed q̄z in falso testimonio est tale
mēdaciū: puta cū aliquis falsū testimonij
p̄hibet: v̄t aliquē a morte liberet: v̄l ab iniu
sta snia que intētat̄ p̄ aliq̄s falsos testes: vel
p̄ iudicis p̄uersitatē. ḡ tale falsū testimonij
nō ē pctm̄ mortale. ¶ Juramētū a teste
regit̄ v̄t timeat peccare mortāl̄. deierādo
h̄ aut nō eēt necessariū si ipm̄ falsū testimo
niū esset pctm̄ mortale. ḡ falsū testimonij
nō sp̄ ē pctm̄ mortale. ¶ S̄z ē qd̄ d̄z puer.
. 12°. Falsus testis nō erit ipunit⁹. ¶ S̄z d̄z
q̄ falsum testimoniū h̄z triplicē deformita
tē. Uno^o ex piurio: qz testes nō admittunt̄
nisi iurati: z ex h̄ sp̄ ē pctm̄ mortale. Alio^o ex
violatione iusticie. z h̄ mō ē pctm̄ mortale i
suo genere: sic z ql̄bet iniusticia. z iō in p̄ce
pto decalogi sub hac forma infdicis falsum
testimoniū: cū d̄z Exo. 20. Nō loq̄ris cō
p̄mū tuū falsum testimoniū. nō. n. s̄ aliquē fa
cit q̄ eum ab iniuria faciēda ipedit: sed soluz
q̄ ei suā iusticiā tollit. 3° ex ipsa falsitate fm
q̄ oē mēdaciū ē pctm̄: z ex h̄ nō h̄z falsuz te
stimoniū q̄ sp̄ sit pctm̄ mortale. ¶ Ad p̄mū
ḡ d̄z q̄ i testimonio ferēdo non debet hō p
certo asserere q̄ si sciens id de quo certus nō
ē: sed dubium debet sub dubio p̄ferre: z id
de quo certus ē p̄ certo asserere. sed ga con
tingit ex labilitate humane memorie quod
reputat se homo q̄z certum esse de eo qd̄
falsum ē: si aliq̄ hoc cum debita sollicitudi
ne recogitās estimet se certū esse de eo qd̄
falsum ē non peccat mortāl̄ hoc asserens:
quia non dicit falsuz testimoniū per se z ex
intentōe: sed per accidens v̄ra id qd̄ inten
dit. ¶ Ad scōm d̄z q̄ iniustū iudicium non
ē iudicium: z ideo ex vi iudicij falsum testi
moniū iniustū iudicium platū ad iniusticiāz
impediēdā nō h̄z rōem peccati mortalis: s̄z
solū ex iuramento violato. ¶ Ad tertium d̄z q̄
hoies maxie abhorret̄ pctā q̄ s̄z v̄l q̄ gra
uissima: inē q̄ ē piuriū. n̄ at ita abhorret̄ pec
cata q̄ sūt cōprimū. z iō ad maiorē certitudi
nē testimoniū regit̄ testis iuramentū.

Quinde fide

andū ē de iniusticia q̄ fit i
riiudicio ex parte aduocato
rū. Et circa h̄ q̄run̄ qua
tuor. p̄ vtrū aduocatus te
neat p̄stare p̄rocinū cāe paupuz. 2° vtruz
alig debeant arceri ab officio aduocati. 3°
vtrū aduocat^o peccet iustā cām defēdēdo.
4° vtrū peccet pecuniā accipiēdo p̄ suo
p̄rocinio.

Ad primuz sic proce

ditur. Uidef q̄ aduocat^o teneat p̄stare p̄ro
cinū cāe pauperū. Dicif. n. Exo. 23. Si vide
ris asinū odientis te iacere sub onere: non p̄
transibis s̄z subleuabis cū eo. s̄z nō min^o pi
culū iminet paupi si ei^o cā s̄ iusticiam oppri
mat q̄ si ei^o asin^o iaceat sub onere. q̄ aduo
cat^o tenetur p̄stare p̄rocinū cause paupuz.
Hreg^o dicit i quadā omel. Habens itel
lectū curet oīo ne taceat. h̄is rerū affluētiā
a mīa nō torpescat. h̄is artē qua regit̄. vsuz
illi^o cū p̄rio partiā. h̄is loquēdi vsū. apud
diuitē p̄ paupib^o infcedat. talēti. n. noie cui
libet reputabif qd̄ vel minimū accepit. s̄z ta
lentū cōmissū nō abscondere s̄z fidelit̄ dispē
sare quilibet tenef. qd̄ p̄z ex pena sui abscō
dentis talentū. Math. 25. q̄ aduocat^o tenef
p̄ pauperib^o loq. Preceptū de mie ope
ribus adimplēdis cū sit affirmatiū obligat
p̄ loco t̄ tpe qd̄ ē maxie i necessitate. s̄z t̄pus
necessitatis v̄r eē q̄n̄ alicui^o paupis cā opp
mitur. q̄ i tali casu videt q̄ aduocat^o teneat
paupib^o patrociniū prestare. S̄z nō mi
nor necessitas ē idigentis cibo q̄ idigentis
aduocato. s̄z ille q̄ h̄z p̄tātē cibandi non sēp
tenef paupem cibare. q̄ nec aduocat^o sp̄te
nef cāe paupum patrociniū prestare. 2°
dō q̄ cū patrociniū cāe paupuz ad op^o mie
ptineat idē ē hic dicendū qd̄ s̄ s̄ alijs opi
bus mie dictū ē. nullus at̄ sufficit oib^o indig
entib^o mie op^o ipendere. Et iō sicut Aug^o
dic̄ i p̄ de doc. xpiana. Cū omnib^o p̄desse n̄
possis his potissime cōsulendū ē q̄ p̄ locozū
t̄ tēpoz vel q̄r̄libet rez opportunitatib^o cō
stricti tibi q̄n̄ qdā forte iūgūt. Dic̄ p̄ locoz
opportunitatib^o; qz nō tenef hō p̄ mundum
querere idigentes q̄b^o subueniat. s̄z suffic̄ si
eis q̄ sibi occurrūt misericordie opul̄ impen
dat. vñ d̄r Exo. 23. Si occurreris boni iūmi

ci tui aut asino erranti: reduc ad euz. Addit
at̄ t̄ tēpoz: qz nō tenef hō future necitati
alter^o p̄uidē. s̄z sufficit si p̄nti necessitati suc
currat. vñ d̄r. i. Jo. 3. Qui viderit frat̄e suuz
necessitatē h̄ntem t̄ clauserit viscera sua ab
eo t̄c. Subdit at̄: vel quarūlibz reruz: qz hō
sibi cōiunctis q̄cūqz necessitudine maxie d̄z
curā ipendere: s̄z illud. i. ad Thimoti. 5. Si
quis s̄r: ozū t̄ maxie domesticozū curā non
habet fidē negauit. Quib^o t̄n̄ cōcurrentib^o
siderādū restat. vtrū aliqs tātā necessitatez
patiat q̄ nō i p̄mptu appareat quō ei possit
aliē subueniri. t̄ in tali casu tenef ei op^o mi
sericordie ipendere. si at̄ i p̄mptu appareat
quō aliē ei subueniri possit: vel per seipsū: v̄
per aliā p̄sonā magis cōiunctā: aut maiorēz
facultatē h̄ntē. non tenef ex necitate idigēti
subuenire. ita q̄ nō faciēdo peccet: q̄uis si
subuenierit ex tali necitate laudabilif faciat
Un̄ aduocat^o nō tenef sp̄ cāe paupuz p̄roci
niū p̄stare. s̄z solū cōcurrentib^o additiōib^o p̄di
ctis: aliogn oporteret eū oīa alia negocia p̄
termittē t̄ solis cāis paupū iuuādis itendē
Et idē dō ē d̄ medico q̄ntū ad curatōez pau
perū. Ad primū q̄ dō q̄n̄ asin^o iacet nisi
onere nō pōt ei aliē subueniri i casu isto nisi
p̄ aduenientes subueniat. t̄ iō tenef iuuare.
nō iāt tenerent si posset aliūde remedium af
ferri. Ad scōm dō q̄ hō talentū sibi tradi
tum tenef vtiliter dispensare seruata oppo
tunitate locoz t̄ t̄pm̄ t̄ aliarū rez ut dictū ē
Ad tertiū dō q̄ nō q̄libet necitas causat
debitū subueniēdi. s̄z solū illa q̄ ē dicta.

Ad secunduz sic pro

dit. Uidef q̄ icōuenient̄ aliq̄ fm̄ iura arce
ant̄ ab officio aduocādi. ab operib^o. n. mise
ricordie nullus d̄z arceri: s̄z p̄rocinū p̄stare
i cāis ad opa mie ptinet vt dictū ē. q̄ nullus
debz ab hoc officio arceri. 2° Contraria
rū cārū nō videt eē idē effectus. s̄z eē d̄bitū
rebus diuinis. t̄ esse debituz pctis: est cōtra
riū. inconuenienter q̄ excludūt ab officio
aduocati qdā pp̄ religionē ut monachi et
clerici: qdā aut̄ p̄pter culpā vt ifames t̄ h̄ri
ci. 3° Dō debet diligere p̄ximū suuz sic se
ipsū. s̄z ad officiū dilectōis ptinet q̄ aliquis
aduocat^o cāe aliē p̄rocinē. iconuenienter
q̄ aliq̄ qbus cōcedit̄ p̄ seipsis auctoritas ad
uocatois phibentur patrocinari causis alio
rū. S̄z ē q̄. 3. q. 7. multe p̄sone arcentur

ab officio postulandi. **R**o dō q aliquis i
peditur ab aliquo actu duplici rōe. **U**no p
pter ipotentia. **A**lio pp̄t idecentia. **S**z ipo
tētia simplr excludit aliq̄e ab actu. **I**decē
tia at̄ n̄ excludit oīo: qz necitas **I**decētia tol
lē pōt. sic q̄ ab officio aduocatoz p̄hibēt q
dā prop̄t ipotentia eo q̄ deficiūt sensu: vel i
teriozi sicut furiosi z ipuberes: vel exteriori
sic furdi z muti. **A**lt. n. nccia aduocato z in
terioz peritia qua possit cōuenientē iusticiā
assump̄tē cāe ostendere. z iterū loq̄la cū au
ditū ut possit p̄nūciare z audire qd̄ ei d̄r. vñ
q̄ i his defectū patiūt oīo p̄hibēt ne sint ad
uocati nec p se nec p alijs. **D**ecentia autē
hui⁹ officij exercendi tollit duplici. **U**no ex
b q̄ alijs ē reb⁹ maiorib⁹ obligat⁹. vñ mo
nachos z p̄byteros nō decet in q̄cunqz cau
sa aduocatos eē neqz clericos i iudicio secla
ri: qz b⁹ mōi p̄sone sunt in reb⁹ d̄inis astricti.
Alio pp̄t p̄sone defectū: uel corporalē ut p̄z
de cecis q̄ uenienter iudici astare n̄ possēt
vel sp̄ialē. nō. n. decet ut alteri⁹ iusticie p̄o
nus existat q̄ i seipso iusticiā cōtēp̄t. z iō i
fames ifideles z dānari de grauib⁹ crimib⁹
non decēt sūt aduocati: tñ b⁹ inōi idecētie
nccitas p̄fert. z pp̄t b⁹ mōi p̄sone p̄nt pro
seip̄s vel p̄ p̄sonis sibi cōiunctis vti officio
aduocati. vñ z clerici pro ecclesijs suis p̄nt
esse aduocati: z monachi pro cā monasterij
sui si abbas p̄cepit. **A**d primū q̄ dō q̄ ab
opib⁹ mie iterdū prop̄t idecentia ipediūtur
alig z alig prop̄t ipotentia. nō. n. oīa opa mi
sericordie oēs decēt: sicut stultos nō decet
filiū dare. neqz ignorātes docē. **A**d secun
dū dō q̄ sicut virtus corūp̄t p̄ superabun
dantia z defectū: ita alijs fit idecēs z p̄ ma
ius z p̄ min⁹. z pp̄t b⁹ qdā arcenā p̄ocinio
p̄stādo i causis: qz sūt maiores tali officio sic
religiosi z clerici. qdā vero qz sunt minores
q̄z vt eis **P**officiū cōpetat sicut ifames z in
fideles. **A**d t̄tiū dō q̄ non ita iminet hōi
nccitas p̄ocinari causis alioz sic prop̄rys:
qz aly p̄nt sibi aliē subuenire. vñ de nō ē simi
lis rō.

Ad tertium sic proce
ditur. **V**ideēt q̄ aduocat⁹ nō peccat si iustaz
cām defendat. **S**icut. n. ostēdit peritia medi
ci si ifirmitatē desperatā sanat: ita ēt ostēdit
peritia aduocati si iustā causam defendere
posset: s̄z medic⁹ laudat si ifirmitatē d̄spatā

sanet. q̄ etiā aduocat⁹ nō peccat s̄z magl laudat
dand⁹ ē si iustā cām defendat. **S**A quoli
bet pctō licet desistere. s̄z aduocat⁹ punif si
cām suaz pdiderit: ut h̄r. 2. q. 3. ḡ aduocatus
nō peccat iustā cām defendendo si eā d̄fēdē
dā suscepit. **S**A. **M**aius v̄r eē pctm̄ si iusti
cia v̄tat ad iustā cām defendēdā: pura pdu
cendo falsos testes: uel allegando falsas le
ges q̄z iustā cām defendendo: qz b̄ ē pctm̄
in forma: illud i mā: s̄z vidēt aduocato licere
talibus astutys vti: sic militi lz ex insidijs pu
gnare. ḡ v̄r q̄ aduocat⁹ nō peccat si iustam
cām defendat. **S**A. **S**z ē q̄ d̄r 2º palipo. iº.
Impio p̄bes auxiliū. z idcirco irā d̄ni mere
baris. s̄z aduocat⁹ defendēs cām iustaz im
pio p̄bet auxiliū. ḡ peccādo irā d̄ni meretur.
Ro dō q̄ illicitū ē alicui cooperari ad ma
lū faciendū: siue cōsulendo siue adiuuando
siue qualificūqz cōsentiendo: qz d̄filiās z co
adiuās qdāmō ē faciēs. **E**t ap̄s d̄c̄ **R**o.
p̄. q̄ digni sūt morte nō solū q̄ faciūt pctm̄. s̄z
ēt q̄ cōsentiūt facientib⁹. vñ z s̄ d̄ctum ē q̄
oēs tales ad restitutionē tenent. **M**āifestū
ē at̄ q̄ aduocat⁹ z auxiliū z cōsiliū p̄stat ei
cui⁹ cāe p̄ocinat. vñ si sciēt iustā cām d̄c̄
dit absqz dubio graui⁹ peccat: z ad restitutō
nē tenet ei⁹ dāni qd̄ s̄ iusticiā p̄ ei⁹ auxiliū
altera ps̄currit. **S**i at̄ ignorat iustā cām
defendit putans eē iustaz excusat s̄m modū
q̄ i grantia excusari pōt. **A**d primū q̄ dō q̄
medic⁹ accipiēs i cura ifirmitatē desperatā
nulli facit iuriā. **A**duocat⁹ at̄ suscipiēs cām
iustā: iuste ledit eū s̄ quē iuste p̄ociniūz
p̄stat. z iō nō ē siml̄ rō: q̄z n̄. n. laudabil̄ vi
deat̄ q̄tū ad peritiā artis: tñ peccat q̄tuz ad
iusticiā voluntatis q̄ abutit arte ad maluz
Ad secūdū dō q̄ aduocat⁹ si in p̄cipio cre
didit cām iustā eē z postea i processu appa
reat eā eē iniustā: nō d̄z eā prodē: ut. l. aliam
partē iunet ul̄ secreta sue cāe alteri p̄t reue
let: pōt tñ z d̄z cām deserere: uel eū cui⁹ cām
agit ad cedendū iducere siue ad cōponēduz
siue aduersary dāno. **A**d t̄tiū dō q̄ sicut s̄
dictū ē militi vel duci exercit⁹ licet in bello
iusto ex ifidijs agere ea q̄ facere d̄z prudēter
occultando: nō at̄ falsitatē fraudulēter faciē
do: qz etiā hosti fidē seruare oportet: sicut
Tulli⁹ d̄c̄ i p̄ de officijs. vñ z aduocato de
fendenti cām iustā licet prudēter occultare
ea q̄b⁹ ipediri posset processus ei⁹: nō at̄ licz
ei aliq̄ falsitate vti.

Ad tertium sic pro
ditur. Videēt q̄ aduocat⁹ nō peccat si iustaz
cām defendat. Sicut. n. ostēdit peritia medi
ci si ifirmitatē desperatā sanat: ita ēt ostēdit
peritia aduocati si iustā causam defendere
posset: s̄z medic⁹ laudat si ifirmitatē d̄spatā
sanet. q̄ etiā aduocat⁹ nō peccat s̄z magl laudat
dand⁹ ē si iustā cām defendat. SA quoli
bet pctō licet desistere. s̄z aduocat⁹ punif si
cām suaz pdiderit: ut h̄r. 2. q. 3. ḡ aduocatus
nō peccat iustā cām defendendo si eā d̄fēdē
dā suscepit. SA. Maius v̄r eē pctm̄ si iusti
cia v̄tat ad iustā cām defendēdā: pura pdu
cendo falsos testes: uel allegando falsas le
ges q̄z iustā cām defendendo: qz b̄ ē pctm̄
in forma: illud i mā: s̄z vidēt aduocato licere
talibus astutys vti: sic militi lz ex insidijs pu
gnare. ḡ v̄r q̄ aduocat⁹ nō peccat si iustam
cām defendat. SA. Sz ē q̄ d̄r 2º palipo. iº.
Impio p̄bes auxiliū. z idcirco irā d̄ni mere
baris. s̄z aduocat⁹ defendēs cām iustaz im
pio p̄bet auxiliū. ḡ peccādo irā d̄ni meretur.
Ro dō q̄ illicitū ē alicui cooperari ad ma
lū faciendū: siue cōsulendo siue adiuuando
siue qualificūqz cōsentiendo: qz d̄filiās z co
adiuās qdāmō ē faciēs. Et ap̄s d̄c̄ Ro.
p̄. q̄ digni sūt morte nō solū q̄ faciūt pctm̄. s̄z
ēt q̄ cōsentiūt facientib⁹. vñ z s̄ d̄ctum ē q̄
oēs tales ad restitutionē tenent. Māifestū
ē at̄ q̄ aduocat⁹ z auxiliū z cōsiliū p̄stat ei
cui⁹ cāe p̄ocinat. vñ si sciēt iustā cām d̄c̄
dit absqz dubio graui⁹ peccat: z ad restitutō
nē tenet ei⁹ dāni qd̄ s̄ iusticiā p̄ ei⁹ auxiliū
altera ps̄currit. Si at̄ ignorat iustā cām
defendit putans eē iustaz excusat s̄m modū
q̄ i grantia excusari pōt. Ad primū q̄ dō q̄
medic⁹ accipiēs i cura ifirmitatē desperatā
nulli facit iuriā. Aduocat⁹ at̄ suscipiēs cām
iustā: iuste ledit eū s̄ quē iuste p̄ociniūz
p̄stat. z iō nō ē siml̄ rō: q̄z n̄. n. laudabil̄ vi
deat̄ q̄tū ad peritiā artis: tñ peccat q̄tuz ad
iusticiā voluntatis q̄ abutit arte ad maluz
Ad secūdū dō q̄ aduocat⁹ si in p̄cipio cre
didit cām iustā eē z postea i processu appa
reat eā eē iniustā: nō d̄z eā prodē: ut. l. aliam
partē iunet ul̄ secreta sue cāe alteri p̄t reue
let: pōt tñ z d̄z cām deserere: uel eū cui⁹ cām
agit ad cedendū iducere siue ad cōponēduz
siue aduersary dāno. Ad t̄tiū dō q̄ sicut s̄
dictū ē militi vel duci exercit⁹ licet in bello
iusto ex ifidijs agere ea q̄ facere d̄z prudēter
occultando: nō at̄ falsitatē fraudulēter faciē
do: qz etiā hosti fidē seruare oportet: sicut
Tulli⁹ d̄c̄ i p̄ de officijs. vñ z aduocato de
fendenti cām iustā licet prudēter occultare
ea q̄b⁹ ipediri posset processus ei⁹: nō at̄ licz
ei aliq̄ falsitate vti.

Ad quartum sic pro

cedit. **V**ides q̄ aduocato non liceat p̄ suo
 p̄rocinio pecuniā accipere. **O**pa. n. mie n̄ sūt
 iuitu hūane remunerationis faciendā: s̄ il
 lud Luc. i. 4. **C**ū facis prandiu aut cenā: no
 li vocare amicos tuos neq̄ vicinos diuites:
 ne forte ipsi te reuītēt et fiat ibi tributio. s̄ p̄
 stare patrociniū cāe alicui⁹ p̄inet ad opera
 mie vt dictū ē. ḡ nō licet aduocato accipere
 tributioē pecunie pro patrociniō p̄elito
Spiuale nō ē p̄tali cōmutandū. sed
 p̄rocinii p̄stitū videt̄ eē q̄ddā spiuale cui⁹ sit
 vsus scie iuris. ḡ nō licet aduocato pro p̄ro
 cinio p̄stito pecuniā accipere. **S**ic ad iu
 diciū cōcurrit p̄sona aduocati: ita etiā p̄sōa
 iudicis et p̄sona testis. s̄ fm Aug. **A**d Ma
 cedoniū non debet iudex vendere iustū iudi
 ciū: nec testis verū testimoniū. ḡ nec aduoca
 tus poterit vendere iustū patrociniū. **S**z
 5 ē qd̄ Aug⁹ dic̄ ibidē. qd̄ aduocat⁹ licite vē
 dit iustū p̄rocinii et iuris perit⁹ verū cōsiliū.
R⁹ dō qd̄ ea que q̄ n̄ tenet alteri exhibe
 re iuste pōt pro eorū exhibitione recōpēsa
 tionē accipere. **M**anifestū ē at̄ qd̄ aduocat⁹ n̄
 sp̄ tenet p̄rocinii p̄stare: aut cōsiliū dar̄ cau
 sis aliorū. et iō si vendat suū p̄rocinii siue cō
 siliū nō agit i iusticiā. **E**t eadē rō est de me
 dico opē ferente ad sanandū. et de oib⁹ alijs
 h̄ modi p̄sonis: vū tñ moderate accipiāt cō
 siderata cōditiōne p̄sonarū et negotiorū et la
 borū et cōsuetudine patrie. **S**i at̄ p̄ improbita
 tē aliqd̄ imoderate extorqueāt: peccāt i iu
 sticiā. **U**n̄ Aug⁹ dic̄ ad Macedoniū. qd̄ ab
 his extorta p̄ imoderatā improbitatē sp̄eti so
 lēt: data p̄ tolerabilē cōsuetudinē nō solēt.
Alā primū ḡ dō qd̄ n̄ sp̄ q̄ hō pōt misericor
 diter facere: tenetur facere grati: alioquin
 nulli liceret aliquā rē vēdē: qz quālibz rez pōt
 hō misericordit̄ ipendē. s̄ qn̄ eā misicordit̄
 ipēdit nō humanā s̄ diuinā remuneratōez
 q̄rere d̄z. **E**t sicut aduocat⁹ qn̄ cāe pauperū
 misericordit̄ p̄rocinat: nō d̄z itendere remu
 nationē humanā: s̄ diuinā: nō tñ sp̄ tene
 tur grati patrociniū ipendē. **A**d scōm dō
 qd̄ et si scia iuris sit q̄ddā spiuale: tamen vsus
 ei⁹ sit ope corpali. et iō p̄ ei⁹ recōpensatione
 licet pecuniā accipere. aliogn̄ nulli artificii lice
 ret de arte sua lucrari. **A**d teriū dicēdū
 qd̄ iudex et testes cōes sūt vtriq̄ parti: qz iu
 dex tenet iustā sniaz dare. et testis tenet verū

testimoniū dicē. **I**usticia at̄ et veritas nō de
 clināt i vnā ptē magi q̄ i aliā. et iō iudicib⁹
 de publico sūt stipēdia laboris statuta. et te
 stes accipiūt nō q̄si p̄ciū testimony: s̄ quasi
 stipēdiū laboris expēsas: ul̄ ab vtraq̄ parte
 vl̄ ab ea a qua iducūt: qz nemo militat stipē
 dy suis vnq̄: ut d̄r. i. **A**d Cor. 9. s̄ aduoca
 tus alterā ptē tñ defendit. et iō licite pōt p̄
 ciū accipere: a parte quā adiuuat.

O **E**inde **C**onside
 randū ē de iurys h̄bozū q̄
 iferunt extra iudiciū. **E**t
 p̄ de contumelia. 2º de d̄trac
 tiōe. 3º de susurratiōe. 4º
 de maledictione. **C**irca primū q̄rūt quat
 tuor. p̄ qd̄ sit cōtumelia. 2º vtr̄ ois contume
 lia sit pct̄n̄ mortale. 3º vtr̄ oporteat contume
 liosos rep̄mē. 4º de origine contumelie.

Ad primū sic proce

dit. **V**ides qd̄ contumelia n̄ cōsistat i v̄bis. Cō
 tumelia. n. ipoztat q̄ddā nocumētū p̄rimo
 illatū cū p̄tineat ad iusticiā. s̄ h̄ba nullū no
 cumentū vident̄ iferre p̄rio nec i reb⁹ nec i
 p̄sona. ḡ cōtumelia nō cōsistit i verbis. **C**on
 tumelia videt̄ ad quandā debonozatio
 nē p̄tinē. s̄ magi alijs pōt ibonozari seu vi
 tupari factis q̄ v̄bis. ḡ videt̄ qd̄ cōtumelia n̄
 cōsistat in h̄bis s̄ magis i factis. **D**ebono
 ratio q̄ sit i h̄bis veri⁹ d̄r cōiuitiū uel ipropiū
 sed cōtumelia v̄r differre a conuitio et ab i
 p̄perio. ḡ contumelia non cōsistit i v̄bis
Sed 5. **N**ihil auditu percipit nisi h̄bus.
 s̄ cōtumelia auditu percipit: s̄ illud Jere. 20.
Auditū cōtumelias i circuitu. ḡ cōtumelia
 ē i h̄bis. **R**⁹ dō qd̄ contumelia ipoztat d̄bo
 nozationē alicui⁹. qd̄ qdē cōtingit dupliciter
Aū. n. honoz aliquā excellentiā cōsequatur.
 vno⁹ alijs aliū debonozat cū p̄inat eū excel
 lētia prop̄ quā hēbat honozē. qd̄ qdēz sit p̄
 pct̄a factorū de qb⁹ s̄ dictū ē. **A**lio⁹ cū alijs
 id qd̄ ē i honozē alicui⁹ deducit i noticiam
 ei⁹ et aliorū. et h̄ prope p̄tinet ad contumeliaz
 qd̄ qdē sit p̄ aliqua signa. **S**z sic Aug⁹ dic̄ in
 2º de doc. xpiana. oīa signa verbis cōparata.
 paucissima sūt. **V**erba. n. inter hoīes obtinu
 erūt p̄cipatū significando q̄cūq̄z aīo accipi
 untur. et iō contumelia p̄pe loquēdo i v̄bis cō
 sistit. **U**n̄ Jfido. dic̄ i liº etymologiaz qd̄ con
 meliosus dic̄ alijs quia velox est et tumet

verb iurie: tñ qz etiã p facta aliq̄ siḡt aliqd
q̄ in hoc qd̄ siḡnt hñt vim verboꝝ significan-
tiũ ide e q̄ cõtumelia extẽso noie etiã i facti
dicif. **Uñ** Ro. p̄ sup̄ illud: cõtumeliosos su
perbos. dic̄ glo. q̄ cõtumeliosi sũt q̄ dictis l
facti cõtumelias z turpia iferũt. **Ad** primũ ḡ
vob̄ q̄ verba fm̄ sui essẽtiã. i. inq̄tũ sũt qdam
soni audibiles nullũ nocumentũ alteri infe-
rũt nisi forte grauãdo auditũ: puta cũ aliqs
nimis alte loq̄tur. Inq̄tũ hõ sũt signa rep̄-
sentantia aliqd̄ i noticia alioꝝ: sic pñt dõna
multa inferre. inter q̄ vnũ e q̄ hõ dõnificaf
q̄tũ ad detrimentũ honoris sui: vel reuerẽ-
tie sibi ab alijs exhibende. z iõ maior est cõ-
tumelia si aliqs alicui d̄fectũ suũ dicat corã
multis: z tñ si sibi soli dicat põt eẽ cõtumelia
inq̄tũ ipse q̄ loq̄t iniuste d̄ reuerẽtiã audie-
tis agit. **Ad** secũdũ vob̄ q̄ itantuz aliqs ali-
quẽ factis debonorat inquãtũ illa facta vel
faciunt vel siḡnt illõ qd̄ eẽ hõnorẽ alicuius
quozũ primũ nõ p̄tinet ad contumeliaz sed
ad aias iniusticie sp̄es: de qbus s̄ dictuz e. se-
cũ dũ vero p̄tinet ad cõtumeliã inq̄tũ facta
hñt vim vboꝝ i significando. **Ad** etiũ vob̄
q̄ cõuitiũ z ipropriũ cõsistũt i verbis sic z
cõtumelia: qz p̄ oia h̄ representaf aliqs d̄fectũ
alicui? i detrimentũ honoris ipsius. **H**õ mõi
ãt defectus e triplex. s. d̄fectũ culpe q̄ sp̄ntaf
p̄ verba cõtumeliosa z defectũ gnãlit culpe z
pene q̄ resp̄ntaf p̄ cõuitiũ: qz cõuitiũ cõsuevit
dicĩ nõ solũ aie: s̄ et corporis. **Uñ** si quis ali-
cui iuriose dicat eũ eẽ cecũ. cõuitiũ quidez
dicif: s̄ nõ cõtumeliã. **Si** q̄s at̄ dicat alteri q̄
sit fur: nõ solũ cõuitiũ sed et cõtumeliã i fert
qñqz vero resp̄ntaf aliqs alicui defectũ mino-
ratiois siue indigentie q̄ etiã derogat honori
m̄ti q̄cũqz excellentia. z h̄ fit p̄ vbu ipropy
qd̄ pp̄rie e qñ aliqs iuriose alteri ad memo-
ria reducit auxiliũ qd̄ contulit ei necessitatem
patientis. **Uñ** dicif Eccl. 20. Exigua dabit et
multa iproperabit: qñqz tñ vnũ istozũ p̄ alio
ponitur.

Ad secunduz sic pro

cedif. **V**idẽt q̄ cõtumelia vel cõuitiũ nõ fit
pctm̄ mortale. **N**ullũ. n. pctz mortale e actũ
alicuius vtutis. s̄ cõuitiari e actũ alicui? vtu-
tis. s. eutropelie ad quã p̄tinet hñ cõuitiari
fm̄ phm̄ i 4° ethicorũ. ḡ cõuitiũ siue cõtume-
lia nõ e pctm̄ mortale. **S**. Pctm̄ mortale
ñ iuenit i viris pfectis: ḡ tñ iuitia uel contu-

melias aliqñ dicunt: sicut patz de aplo q ad
Gal. 5°. dixit. **D** i sensati galathe. Et oñs dicẽ
Luc. vlt. **D** stulti z tardi corde ad credẽdũ
ḡ cõuitiũ siue cõtumelia nõ e pctm̄ mortale.
S. Quis illud qd̄ e pctm̄ veniale ex gnẽ
possit fieri mortale: nõ tñ pctm̄ qd̄ e ex gnẽ
mortale põt eẽ veniale ut s̄ habitũ e. si ḡ cõ-
uitiũ vel cõtumelia eẽt pctm̄ mortale ex gnẽ
suo sequerẽt q̄ sp̄ eẽt pctz mortale: qd̄ vide-
tur eẽ falsũ: ut pz i eo q̄ leuit z ex surreptiõẽ
vel ex leui ira dicif aliqd̄ verbũ contumeli-
osũ. nõ ḡ contumelia l cõuitiũ ex gener suo
e pctm̄ mortale. **S** 3. Nihil meret penã
etnã inferni nisi pctm̄ mortale. s̄ cõuitiũ v̄l
cõtumelia meret penã inferni. s̄ illud Mat. 5.
Qui dixerit fratri suo fatue re? erit gebẽ-
ne ignis. ḡ cõuitiũ vel cõtumelia e peccatũ
mortale. **S**. vob̄ q̄ sicut s̄ dictũ e. verba in-
q̄tũ sũt soni qdã nõ sũt i nocumentũ alioꝝ
s̄ inq̄tũ significãt aliqd̄: q̄ gdes significatio
ex interiori affectu p̄cedit. z iõ i pctis vboꝝ
maxime considerandũ vidẽt ex q̄ affectu ali-
qs verba profert. **C**ũ ḡ cõuitiũ seu cõtumelia
de sui rõne ipozet quãdã debonoratiõẽ: si
intentio proferentis ad h̄ ferat ut aliqs per
verba q̄ profert honore alteri? auferat. h̄ p̄-
prie z p̄ se e dicẽ cõuitiũ vel contumeliã. z h̄
e pctm̄ mortale nõ min? q̄ furtũ vel rapia: ñ
ñ. hõ min? amat suũ honore q̄ re possessã
Si vob̄ aliqs vbu cõuitiũ vel cõtumelie alteri
dixerit: nõ tñ aio debonorãdi s̄ forte prop̄
correctionẽ vel prop̄ aliqd̄ hõ mõi: non dicẽ
cõuitiũ vel contumeliã forãlit z p̄ se. s̄ p̄ ac-
cidẽs z malit. inq̄tũ. s. of id qd̄ põt eẽ iuriiũ
vel cõtumelia. vñ h̄ põt eẽ qñqz pctm̄ veniale
qñqz at absqz oĩ pctõ: i q̄ tñ necia e discretõ
ut moderate hõ talib? vbis vtatur: qz põt ei
se ita graue cõuitiũ q̄ per icautelã prolatiũ
aufertet honore ei? s̄ quẽ pferret. z tñc pot
fer hõ peccare mortalic: etiã si nõ itenderet
debonoratiõẽ alteri? : sic etiã si aliqs icau-
te aliũ ex ludo pcutiẽs ḡuit ledat: culpa ñ ca-
ret. **Ad** primũ ḡ dicendũ q̄ ad eutropeluz
p̄tinet dicere aliqd̄ leue cõuitiũ: nõ ad dõ-
noratiõẽ vel ad cõtristatiõẽ ei? i quẽ of.
s̄ magis cã delectatiõis z ioci. z h̄ põt esse
sine pctõ si debite circumstantie obfuent: si
vob̄ aliqs ñ reformidet cõtristaf eũ i quẽ pferet
hõ mõi iocosũ iuriiũ dõmedo alyis risuz ex-
citer. h̄ e vitiosũ ut ibidẽ of. **Ad** secũdũ
dicendũ q̄ sicut licitũ e aliqũ verberare v̄l

in rebus dānificare cā discipline: ita ē t cā discipline pōt aliq̄s alci quē debet corrigere verou aliq̄d cōmōsū dicere. t h̄ mō dñs discipulos vocavit stultos. t ap̄ls galathas in senatos. tñ sicut Aug⁹ dīc i lib⁹ de sermone dñi i mōte. raro t ex magna necitate obiurgationes sūt adhibende i qb⁹ non ut nobis s; ut dño seruiat istemus. ¶ Ad tertiu dō q̄ p̄ cū p̄ctm conuirtit vel cōtumelie ex aio dī centis dependeat: pōt cōringere q̄ sit p̄ctm veniale si sit leue cōuitiū nō multū boiem d̄ honestans t p̄ferat ex aliq̄ animi leuitate l̄ ex leui ira absq; firmo p̄posito aliq̄e d̄ honestadi. puta cū aliq̄s itē dit aliq̄e p̄b⁹ mōi verbū leuē cōrristare.

Ad tertiu sic proce

dit. Videt q̄ aliq̄s nō debeat cōtumelias si bi illatas sustinere. Qui. n. sustinet cōtumeliā sibi illatā: audaciā nutrit cōuitiātis. s; h̄ n̄ ē facien dū. ḡ hō nō d; sustinē cōtumeliā sibi illatā: s; magis cōuitiāti rīdere. ¶ T. Dō d; plus se diligere q̄ aliū. s; aliq̄s nō d; sustinere q̄ alteri cōuitiū iseratur. Un̄ d̄ p̄. 26°. Qui iponit stulto silētū iras mitigat. ḡ etiaz aliq̄s nō deb; sustinē cōtumelias illatas sibi. ¶ P. Nō licet alicui vindicare seip̄m: s; illud d̄ tibi. vindictā t ego retribuā: s; aliq̄s nō resistendo cōtumelie se vindicat: s; illō Criso. Si vindicare vis sile t fūesta ei d̄di sibi plagā. ḡ aliq̄s nō debet silēdio sustinē r̄ vba cōtumeliosa: s; magis rīder. ¶ S. D̄ ē qd̄ d̄ i ps. Qui ingrebant mala mibi locuti sūt vāntes. Et p̄ ea subdit: Ego at̄ tāq; surdus n̄ audiebā t sic mut⁹ nō ap̄iens os suū. ¶ B. dō q̄ sic patientia necia ē in his q̄ cōtra nos sūt: ita ē t in his q̄ nos dicūt. Precepta at̄ patientie i his q̄ nos sūt sūt i p̄paratione ai bñda. sicut Aug⁹ i lib⁹ de sermōe dñi i mōte exponit illud p̄ceptuz dñi. Si qs̄ percussit te i vna maxilla p̄be ei t aliā vt. s. hō sit paratus h̄ facere si op⁹ fuerit: nō tñ semp̄ teneat̄ face actu. q; nec ipse dñs h̄ fecit: s; cū susceptisset alapa dixit. qd̄ me cedis: ut h̄c̄ Joh. 18°. Et id̄ etiā circa vba cōtumeliosa q̄ nos dicūt ē id̄ itelligendū: tenēur. n. h̄re animū paratū ad cōtumelias tolerandas si expediēs fuerit. Quisq; tñ oz ut cōtumeliā illatā repellam⁹ maxie p̄p̄ duo. p̄ qd̄e prop̄ bonū ei⁹ q̄ cōtumeliā isert: ut videlicet eius audacia reprimat̄. t de cetero talia nō attēret

fm̄ illud p̄. 26°. R. n̄de stulto iux̄ stulticiā suā ne sibi sapiēs videat̄. Alio⁹ p̄p̄ bonum multoz q̄rū p̄fect⁹ ipedit⁹ p̄p̄ cōtūelias nō bis illatas. vñ d̄reg⁹ dīc sup̄ Ezech. omel. 9. Di q̄rū vita i exēplo imitationis ē posita de b̄t si p̄it detrahentiū sibi vba d̄p̄escē ne eorū p̄dicatoez nō audiāt q̄ audire poterāt: et ita in p̄auis morib⁹ remanētes bñ viuē cōtē nāt. ¶ Ad primuz ḡ dō q̄ audaciā cōuitiātis cōtūeliosi v; aliq̄s moderate resp̄met. s. p̄pter officiū caritatis: nō p̄p̄ cupiditas p̄uati honozis. vñ d̄ p̄. 26°. Ne respōdeas stulto iuxta stulticiā suā ne ei silis efficiar. Ad scdm̄ dō q̄ in h̄ q̄ aliq̄s alienas cōtūelias re p̄mit: nō ita timeat cupiditas p̄uati honozis sic cū aliq̄s repelit cōtumelias p̄pas. magl̄ at̄ vñ h̄ p̄ouenire ex caritatis affectu. ¶ Ad tertiu dō q̄ si aliq̄s hoc aio taceret ut tacendo cōtumeliātē ad iracūdiā puocaret. h̄ p̄tineret ad vindictā: s; si aliq̄s taceat volēs dare locū ire h̄ ē laudabile. vñ d̄ Eccl. 8°. Nō litiges cū bōie linguato: t nō struas i igez illius ligna.

Ad quartum sic pro

cedit. Videt q̄ cōtumelia nō oriat̄ ex ira: q; d̄ p̄. 1. Ubi sup̄bia ibi cōtumelia. s; ira ē vitū distinctū a sup̄bia. ḡ cōtumelia non oriat̄ ex ira. ¶ P. p̄. 20. d̄. Des stulti miscēt cōtumelias. s; stulticia ē vitū oppositū sapie vt s̄ habitū e: ira at̄ opponit̄ mansuetudini. ḡ cōtumelia nō oriat̄ ex ira. ¶ P. Nullū p̄ctm diminiuit ex sua cā. s; p̄ctm cōtumelie diminiuit si ex ira p̄ferat. ḡui. n. peccat q̄ ex odio cōtumeliā isert q̄ ex ira. ḡ cōtumelia non oriat̄ ex ira. ¶ S. D̄ ē qd̄ greg⁹. 31. moral. dicit q̄ ex ira oriūt̄ cōtumelie. ¶ B. dicenduz q̄ cū vñ p̄ct; possit ex d̄f̄s oriiri: ex illo tñ d̄r̄ principali⁹ h̄re originē: ex q̄ frequenti⁹ p̄cedere cōsuevit p̄p̄ p̄p̄nquitatē ad finē ip̄s. Cōtumelia at̄ magnā h; p̄p̄nquitatē ad finē ire q̄ ē vindicta. nulla. n. vindicta est ira to magis i p̄optu q̄ iserre cōtumeliā alteri. t id̄ cōtumelia maxie oriūt̄ ex ira. ¶ Ad p̄mū ḡ dō q̄ cōtumelia nō ordinat̄ ad finē sup̄bie q̄ ē celsitudo. t id̄ nō directe cōtumelia oriūt̄ ex sup̄bia: dispōit tñ sup̄bia ad cōtumeliā in q̄tū illi q̄ se sup̄iores estimant facili⁹ alios contēnūt: t iurias eis irrogant. facili⁹. n. irascūt: utpote reputantes idignū q̄ qd̄ eorū volūtate agit. ¶ Ad scdm̄ dicenduz

¶ fm p̄m in 7° ethicozū: ira nō p̄fecte au-
dit rōnē. z sic irat^o patit̄ rōnis defectū in q̄
conuenit cū stulticia. z p̄p̄ hoc ex stulticia
ozit̄ contumelia s̄z affinitatem quā h̄z cū ira.
¶ Ad t̄tū dō q̄ fm p̄m i 2° rhetorice irat^o
itendit manifestā offēlā: qd nō curat odiēs
z iō cōtumelia q̄ ipoztat manifestā iuriam
magis pertinet ad irā q̄ ad odiū.

Deinde de
Drandū ē d̄ detractōne. ¶ Et
circa hoc q̄runt̄ q̄tuoz. 1° p̄
qd̄ sit detractio. 2° vtrū sit
p̄ctm̄ mortale. 3° de cōpa
ratōe ei^o ad alia p̄ctā. 4° vtrū peccet aliq̄
audiēdo detractōne.

Ad primū sic proce-

dit̄. ¶ Videl̄ q̄ detractio nō sit deniḡtio alie
ne fame p̄ occulta v̄ba ut a q̄busdā diffinit̄.
Occultū. n. z manifestū sūt circūst̄tie non
constituentes sp̄z p̄cti. accidit. n. p̄ctō q̄ a
multis sciaf̄ uel a paucis. s̄z illud qd̄ nō cōsti-
tuit sp̄m̄ p̄cti nō p̄inet ad rōnē ip̄s^o: nec d̄
bet poni i ei^o diffinitōe. q̄ ad rōnez d̄tractō-
nis non p̄inet q̄ fiat per occulta v̄ba. ¶ 1°.
Ad rōnē fame pertinet publica noticia. si q̄
p̄ detractōne denigret̄ fama alicui^o: nō po-
terit̄ h̄ fieri p̄ verba occulta: s̄z p̄ v̄ba in mani-
festo dicta. ¶ 2°. Ille detrahit qui aliqd̄ sub-
trahit vel diminuit de eo qd̄ ē. s̄z q̄nq̄ deni-
grat̄ fama alicui^o etiā si nihil subtrahat a vi-
tate: puta cū aliq̄s vera crimia alicui^o pandit
q̄ nō ois deniḡtio fame ē detractō. ¶ 3°. s̄z
ē qd̄ d̄r̄ ecclias̄tes. x^o. Si mordeat serpens in
silentio nihil eo min^o h̄z q̄ occulte detrah̄t.
q̄ occulte mordere famā alicui^o est detrahē
¶ 4°. dō q̄ facto aliq̄s nocet alteri dupl̄r.
Manifeste quidē sic in rapina vel q̄cūq̄ vi-
olentia illata. Occulte at̄ sicut i furto z vo-
lōsa p̄cussioe. Ita ē v̄bo aliq̄s dupl̄r aliq̄e
ledit. ¶ 1°. i manifesto. z h̄ sit p̄ contumeliaz:
ut s̄ dictū ē. Alio^o occulte. z h̄ sit p̄ detractō-
nē. ¶ 2°. h̄ at̄ q̄ aliq̄s manifeste v̄ba s̄ aliū p̄-
fert videt̄ eū parū p̄dere. vñ ex h̄ ipso d̄ho
noz̄at. z iō cōtumelia detrimentū affert. ho-
noz̄i ei^o i quē p̄fert̄: s̄z q̄ v̄ba s̄ aliq̄e p̄fert
i occulto videt̄ eū vereri magl̄ q̄ p̄uipendē.
vñ n̄ directe ifert̄ detrimentū honoz̄i s̄z fame
q̄tū h̄ mōi h̄ba occulte p̄ferens q̄tū i ipso
ē eos q̄ audiūt facit malā opinionē h̄re d̄ eo

¶ quē loq̄t̄. h̄. n. intēdere videt̄. z ad h̄ cona-
tur detrahēs ut ei^o verb̄ credat̄. ¶ 3°. p̄ q̄ d̄
tractio differt a cōtumelia dupl̄cī. ¶ 1°. ¶ Uno^o
q̄tū ad modū p̄ponēdi h̄ba: qz. s̄. cōtumelio-
sus māifeste s̄ aliq̄e loq̄t̄: detractor aut̄ oc-
culte. Alio^o q̄tū ad finē itentū: siue q̄tūz ad
nocumentū illatū: qz. s̄. cōtumeliosus dero-
gat honoz̄i: detractor fame. ¶ Ad p̄mū q̄ dō
q̄ i volūtarijs cōmutationib^o ad q̄s reducū-
tur oīa nocumēta p̄rio illata v̄bo vel facto
d̄r̄ificat rōnem p̄cti occultū z manifestū: qz
alia ē rō i volūtarijs p̄ violētā z p̄ ignorātia:
ut s̄ dictū ē. ¶ Ad secūduz dicendūz q̄ v̄ba
detractōis dicūt̄ occulta nō simpliciter: s̄z p̄
parationē ad eū de q̄ dicūt̄: qz eo abite z ig-
rante dicunt̄. s̄z cōtumeliosus i facie s̄ boi-
nē loq̄t̄. vñ si aliq̄s de alio male loq̄t̄ coram
multis eo abite detractio ē: si at̄ eo solo pre-
sente contumelia ē: q̄uis etiāz si vni soli aliq̄s
d̄ absente malū dicat: corūpit famā ei^o nō
i toto: s̄z in parte. ¶ Ad t̄tū dō q̄ aliq̄s dici-
tur detrahē nō qz diminuat de vitate: sed qz
diminuit famā ei^o: qd̄ qd̄ sit q̄nq̄z directe.
q̄nq̄z idirecte. Directe qd̄ez q̄dupl̄cī. vno^o
q̄n̄ salū iponit alteri. 2° q̄n̄ p̄ctm̄ adauget su-
is v̄bis. 3° q̄n̄ occultū reuelat. 4° q̄n̄ id qd̄ est
bonū dicit mala itētiōe factū. Indirecte at̄
uel negando bonum alterius uel maliciose
f̄t̄icēdo: uel minuēdo.

Ad secundūz sic pro-

cedit̄. ¶ Videl̄ q̄ d̄tractio n̄ sit p̄ctm̄ mortale
Null^o. n. act^o v̄tutis ē p̄ctm̄ mortale. s̄z reue-
lare p̄ctm̄ occultū qd̄ sicut dicit̄ ē ad d̄tra-
ctōne p̄inet. ē act^o virtutis vel caritatis dū
aliq̄s fr̄is p̄ctm̄ denūciat ei^o emendationē i-
tendēs: uel etiā ē act^o iusticie dū aliq̄s fr̄ez
accusat. q̄ detractō nō ē p̄ctm̄ mortale. ¶ 1°.
¶ Sup̄ illud p̄. 24°. Cū detractoribus ne cō-
miscaris. dicit glo. Hoc sp̄aliē v̄itō p̄clit̄
totū gen^o h̄ūanū. s̄z nulluz p̄ctm̄ mortale in
toto h̄ūano genere inuenit̄: qz multi abstinet̄
q̄ p̄ctō mortali: p̄ctā at̄ venialia sūt q̄ i hoib^o
inueniūt̄. q̄ detractio ē p̄ctm̄ veniale. ¶ 2°.
¶ Aug^o i omel. de igne purgatorio: inter p̄ctā
minuta ponit q̄n̄ cū oī facilitate uel temeri-
tate maledicim^o: qd̄ p̄inet ad detractōne.
q̄ detractio ē p̄ctm̄ veniale. ¶ Sed s̄ est qd̄
addit̄ ut dicit glo. ne leue p̄tē. p̄p̄ h̄ q̄
sistit i verbis. ¶ 3°. dō q̄ sicut s̄ dictum est

peccata verb oꝝ maꝝie sũt ex intẽtiõẽ dicz
 ris diiudicanda. detractio autẽ fm suã rõne
 ordinaẽ ad denigrandũ famã alicui. vñ ille
 p se loquẽdo detrahit q ad b de aliq oblog
 tur eo abire ut ei fama denigret. auferre at
 alicui famaz valde gũe est: qz inẽ res tpales
 videt fama eẽ p̃ciosior: p cui defectũ ipedit
 hõ a multis bñ agendis: pp̃t qd d̃r **Eccl. 41.**
Curã habe de bono noie. b. n. magis pmãe/
 bir tibi q̃ mille thesauri magni ⁊ p̃ciosi. ⁊ iõ
 detractio p se loquẽdo eẽ pctm̃ mortale. **Cõ**
tingit tñ qñqz q̃ aliq̃s dicẽ aliq̃ verba p q̃ di
minuit fama alicui: nõ h̃ intendẽs s̃ aliqd
aliud. h̃ at nõ eẽ detrahẽre p se ⁊ formalit̃ lo
quẽdo: s̃ solũ m̃alit̃ ⁊ q̃si p accidẽs. ⁊ sigdẽ
q̃ba p q̃ fama alteri? diminiuit pferat aliq̃s
pp̃t aliqd bonũ uel necũz debitis circũ stã
tys obseruatis nõ eẽ pctm̃: nec põt dici õtra
ctio. Si at pferat ex ai leuitate uel pp̃t caz
aliquã nõ necessariã: nõ eẽ pctm̃ mortale: ni
si forte ṽbũ qd d̃r sit adõ gũe q̃ notabilẽ fa
mã alicui? ledat. ⁊ p̃cipue i his q̃ p̃tinet ad
honestatẽ vite: qz h̃ ex ipso gner̃ ṽboz h̃z rõ
nẽ pcti mortalis. ⁊ tenet aliq̃s ad restitutio
nẽ fame: sic ad restitutõẽz cuiuslibz rei sub
tracte eo mõ qd dictum est cũ de restitutõẽ
agere. Ad primuz g̃ dõ q̃ reuelare pctz
occultũ alicui? pp̃t ei? emendationem õnũ
ciando: uel prop̃t bonũ iusticie publice ac
cusando: nõ eẽ detrahẽre ut dictũ eẽ. Ad se
cidũ dõ q̃ glo. illa non dicit q̃ detractio in
toro genẽ humano inueniãt: s̃z addit pene: tũ
qz stultoz isinitus est numer?: ⁊ pauci sũt q
abulant p viã salutis. tũ eẽ qz pauci vel nul
li sũt q nõ aliqñ ex ai leuitate aliqd dicunt:
vñ i aliq vel leuit̃ alterius fama minorãt: qz
ut d̃r Jaco. 3. Siqu i ṽbo nõ offendit hic e
pfec? vir. Ad tñũ dõ q̃ Aug? loq̃t i casu
illo q̃ aliq̃s dicẽ aliqd leue malũ de alio. nõ ex
intentione nocẽdi: s̃z ex af leuitate: uel ex la
psu lingue.

Ad tertius sic proce
 dif. **Uidef q̃ detractio sit gũ? oib? pctis q̃**
 i proximũ õmittũt. **Quia sup illud ps: p eo**
 ut me diligere detrahebãt mihi. dicit glo.
Uñ nocet in mẽbris detrahẽtes xpo: qz ani
mas creditõzũ itersiciũt: q̃z q ei? carnẽ mox
resurrecturã pmerũt. Ex q̃ videt q̃ detrac
tio sit gũ? pctm̃ q̃z homicidiũ: q̃to graui? e
occidere aiaz q̃z occidẽ corp?. s̃z homicidiũ

eẽ graui? inter cetera pctã q̃ i primũ õmittũt
 g̃ detractio eẽ simplicĩ inter oia gũior. **S.**
Detractio videt eẽ gũ? pctm̃ q̃z cõtumelia
qz cõtumeliã põt hõ repellẽ: nõ autẽ detrac
tionẽ latentẽ. s̃z cõtumelia videt eẽ mai? pec
catũ q̃z adulteriũ. p h̃ q̃ adulteriũ vnit duos
i vnã carnẽ. cõtumelia at vnitos i multa di
uidit. g̃ detractio eẽ mai? pctm̃ q̃z adulteriũ
qd tñ inter alia pctã q̃ sũt i primũ magnam
gũitãtẽ h̃z. S. Cõtumelia õrit ex ira. õtra
ctio at ex inuidia ut p̃z p̃ Gregl. 3. moral. sed
inuidia eẽ mai? pctm̃ q̃z ira. g̃ ⁊ detractio eẽ ma
ius pctm̃ q̃z cõtumelia: ⁊ sic idẽ qd pus. S.
Tanto aliqd pctz eẽ graui? quãto iduẽ gra
uiore õfectũ. sed detractio iducit gũissimũ
õfectũ. s̃. excecationẽ mentis. Sic. n. Greg?
Quid aliud detrahẽtes faciũt nisi q̃ i pulue
rẽ sufflant. ⁊ i oculos suos trã excitant. ⁊ vñ
plus detractõis sufflant: ide min? hitatis vi
deant. g̃ detractio eẽ gũissimũ pctm̃ inẽ ea q̃
cõmittũt i primũ. S. 3. Graui? e pecca
re facto q̃z ṽbo. s̃z detractio eẽ pctz ṽbi: adul
teriũ at ⁊ hõicidiũ ⁊ furtũ sũt pctã i factis. g̃
detractio nõ eẽ gũ? ceteris pctis q̃ sũt i primũ
S. dicendum q̃ pctã q̃ cõmittũt i primũ
sũt pensanda p se qd fm nocumẽta q̃ p̃cio
iferũt: qz ex h̃ h̃nt rõnẽ culpe. tãto autẽ e ma
ius nocumẽtũ q̃to mai? bonũ demit. Cũ at
fit triplex bonũ hõis. s̃. bonũ aie bonuz coz
pis ⁊ bonũ exteriorũ rez. Bonũ aie qd e ma
ximũ nõ põt alicui ab alio tolli nisi occasiõa
lit̃ puta p malã persuasiõẽ q̃ necessitatẽ
nõ infer. S̃z alia duo bona. s̃. cozpis ⁊ extĩ
õz rez pñt ab alio violẽt auferri: s̃z qz bonũ
cozpis p̃minet bono extĩõzũ rez: grauiora
sũt pctã qbus ifert nocumẽtũ cozpi q̃z ea q
bus ifert nocumẽtũ extĩõzũ rez. vñ inẽ ce
tera pctã q̃ cõmittũt i primũ hõicidiũ gũ
us e p qd tollit vita primũ iã actu extĩõ. õse
quẽter at adulteriũ qd e õ debitũ ordinẽ ge
neratõis humane per quã e introitus ad vi
tã. cõsequẽter at sũt exteriora bona inter q̃
fama p̃minet diuitijs: eo q̃ ppingoz e spi
ritualib? bonis. Cũ d̃r p̃. 22. Meli? e no
men bonũ q̃z diuitie multe. ⁊ iõ detractõ s̃z
suũ gen? e mai? pctm̃ q̃z furtũ: min? tñ q̃z ho
mici diũ uel adulteriũ: põt tñ eẽ aliũ ordo
prop̃t circũstãtias aggrauantes l̃ diminiẽtes
Per accũs at gũitas pcti atẽdĩf ex pte pec
cantis q̃ graui? peccat si ex deliberatõẽ pec
cet q̃z si peccet ex iũfirmitate ul? cautela: ⁊ s̃z

B pectā locutionis habent aliquā leuitatem
in q̄stū de facili ex lapsu lingue pueniūt absq̄
magna p̄meditatione. ¶ Ad primū ḡ dicē
dū q̄ illi q̄ detrahūt x̄po ipediētes fidez mē
brorū ip̄h̄. derogāt diuinitati ei⁹ cui fides i
uitif. vñ n̄ ē simplex detractio: s̄z blaffemia.
¶ Ad secūdū dō q̄ graui⁹ pctm̄ ē contumelia
q̄z detractio i q̄stū h̄z maiorē contēptū p̄xi
mi: sicut et rapina ē graui⁹ pctm̄ q̄z furtū ut
s̄ dicitū ē. contumelia at̄ nō est graui⁹ pctm̄ q̄z
adulteriū. nō. n. grauitas adulty p̄fat̄ ex cō
iunctione corporū. s̄z ex deordinatōe gn̄tō
nis humane. cōtumeliosus at̄ nō sufficiēnt̄
causat̄ iūmicitā i alio: s̄z occasiōalit̄ tātū di
uidit v̄nitos i q̄stū. s̄z p̄ mala alteri⁹ pro
mit alios q̄stū i se ē ab ei⁹ amicitia sepat. s̄z
ad h̄ p̄ ei⁹ verba nō cogāt. sic ḡ et detractor
occasiōalit̄ ē h̄cidida: i q̄stū. s̄z p̄ sua v̄ba dat
alteri occasiōē ut p̄ximū odiat l̄ cōtēnat
propter qd̄ i epla Clementi d̄r. detractores
eē h̄cididas. s̄z occasiōalit̄: qz q̄ odit fratres
suū h̄cidida ē: ut d̄r. i. Job. 3. ¶ Ad tertiu⁹ dō
q̄ ira q̄rit i manifesto vidictā i ferre ut p̄hs
dicit i 2° rhetorice. iō detractō q̄ ē i occulto
nō ē filia ire sicut cōtumelia: s̄z magis iuidie
q̄ nitif̄ q̄litēq̄z minuere gloriā p̄ximi: nec
tū sequit̄ prop̄ h̄ q̄ detractio sit grauior q̄z
contumelia: qz ex minori vitio p̄t oziri mai⁹ pec
catū: sicut ex ira nascitur h̄ciditū et blaffe
mia. origo. n. pctōzū attēditur s̄z iclinatōez
ad finē qd̄ ē ex pte ouerfōis: ḡuitas at̄ pcti
magl attenditur ex pte auerfōis. ¶ Ad quar
tū dō q̄ qz hō letat̄ i snia orl sui: ut d̄r. p̄. 15.
ide ē q̄ ille q̄ d̄trahit i cipit magl amar̄ et cre
dē qd̄ dicit̄: et p̄ oīs p̄ximū magl odire. et sic
magl r̄ceder̄ a cogitōe v̄itat̄. Iste effect⁹ p̄t
seḡ et ex alijs pctis q̄ p̄tinēt ad odiū p̄ximi.

Ad quartū sic proce
dit. Videt̄ q̄ audiens q̄ tolerat detrabentē
nō ḡuit peccet. Nō. n. alijs magl tenet̄ alii
q̄z sibi ip̄s. s̄z laudabile ē si patiēter hō suos
d̄tractores toleret. Dic̄. n. Greg⁹ sup̄ Ezech.
omel. 9. Linguas detrabentiu⁹ sicut n̄ro stu
dio nō debem⁹ excitare ne ipsi peāt: ita p̄ suā
malitiā excitatas debem⁹ eq̄nimif̄ tolerare
ut nob̄ meritū crescat. ḡ nō peccat alijs si d̄
tractionib⁹ aliorū nō resistat. ¶ B. Eccl. 4.
d̄r. Nō cōtradicas verbo veritatis yllō mo
do. s̄z q̄z alijs detrabit verbo veritatis di
cedo ut s̄ dicitū ē. ḡ v̄ q̄ nō sp̄ teneat̄ hō de

tractoribus resistere. ¶ B. Nullus d̄z ipedi
re id qd̄ ē i vtilitatē aliorū. sed detractio fre
quent̄ ē i vtilitatē aliorū s̄ q̄s detrahif. dic̄
.n. Pius papa. Nonnunq̄ detractio aduer
sus bonos cōcitaf. ut q̄s vel domestica adu
latio uel aliorū fauor i altū extulerat. detrac
tio humiliet. ḡ alijs nō d̄z detractores ipedi
re. S̄z s̄ ē qd̄ Jero. dic̄. Caue ne linguam
aut aures habeas p̄urientes aut alijs d̄tra
has aut alios audias detrabentes. ¶ B. dō
q̄ fm̄ aplm̄ ad Ro. p̄. digni sūt morte non
solū q̄ pctā faciūt: s̄z etiā qui facientib⁹ pec
cata consentiunt. Ad qd̄ cōtingit duplicif
Uno directe: q̄n. s̄z q̄s iducit aliū ad pctm̄ v̄l
ei placet pctm̄. Alio idirecte. s̄z q̄n non resi
stet cū resistere possit. et h̄ cōtingit q̄z non
qz pctm̄ placeat. s̄z p̄t aliq̄e humanum ti
morē. Dicendū ē ḡ q̄ si alijs detractōes au
diat absq̄ resistētia: videt̄ detractori cōsen
tire. vñ sit particeps pcti ei⁹. et si qd̄ iducat
eū ad detrabendū: l̄ saltē placeat ei detractō
p̄t odiū ei⁹ cui detrabit: nō minus peccat
q̄z d̄trahēt et q̄z magl. vñ Ber. dic̄. Detrahē
aut detrabentē audire qd̄ horū dānabilius
sit nō facile dixerim. Si vero non placeat ei
pctm̄: s̄z ex tim̄ ore vel negligentia uel etiam
verecundia qd̄ā omittat repellere detraben
tē: peccat qd̄ē: s̄z multo min⁹ q̄z detrabēs. et
plerūq̄z venialif. Quisq̄ et h̄ p̄t eē pctz mor
tale: vel p̄t h̄ q̄ alicui ex officio icūbit d̄tra
hētē corrigē: ut p̄t aliq̄d piculū qd̄ audies
nouit oīs: uel p̄t radice q̄ timor human⁹
q̄z p̄t eē pctm̄ mortale ut s̄ habitum est.
¶ Ad primū ḡ dō q̄ detractioes suas null⁹
audit: qz mala q̄ dicunt̄ de aliq̄ eo audiente
nō sunt detractioes. p̄prie loquēdo: s̄z cō
tumelie ut dicitū ē. p̄nt tñ ad noticiā alicui⁹
detractioes s̄ ipsū facte aliorū reuelatōib⁹
peruenire. et tūc sui arbitry est detrimentuz
sue fame pati: nisi h̄ vergat in piculū aliorū
ut s̄ dicitū ē. et iō in h̄ p̄t cōmendari ei⁹ pa
tientia q̄ patient̄ detractōes sustinet: nō at̄
ē sui arbitry q̄ patiat̄ d̄trimētū fame alii⁹.
et iō i culpā ei vertif si nō resistit cū possit re
sistere eadē rōne q̄ tenet̄ alijs subleuare aſi
nū alteri⁹ iacētē s̄b onē ut p̄cipif Deut. 22.
¶ Ad scdm̄ dō q̄ nō sp̄ alijs debet resistē
detractori arguendo eū de falsitate. et maxi
me si sciat verū eē qd̄ dicit̄: s̄z debet euz v̄bis
redarguē de h̄ q̄ peccat fri d̄trabendo l̄ sal
tē ondes q̄ ei detractio displiceat p̄ tristitiā

faciei: qz ut dicitur ps. 25. Ventus aglo dissipat pluuias: z facies tristes linguā detrahentes. Ad tertium dicitur qd utilitas q ex detractioe puenit: nō ē ex lictione detrahētis: s; ex di ordinatione q ex qlibet malo elicit bonuz. z iō nihilominus ē detractorib; resistendū: si cut z raptorib; vel oppssorib; alioz: qzuis ex h oppssis uel spoliatis p patientiā merituz crescat.

Deinde conside
Rādū ē de susurratioe. Et circa hoc querunt duo p vtrū susurratio sit peccatuz distinctū a detractōe. 2° quod hor; sit graui?

Ad primuz sic proce
dif. Videl qd susurratio nō sit peccatū disti ctū a detractōe. Dic. n. fido. i. li^o et bimolo giar. Susurro de sono locutōis appellatur qz nō i facie alicui; s; i aure loq; detrahēdo s; loq de altero detrahendo ad detractōem p̄inet. g susurratio nō ē pctm̄ distinctū a d' tratione. **S.** Leuit. 19. dicit. Nō eris crimi nator nec susurro in pplis. s; criminatoz idē v̄r eē qd detractor: g et susurratio a detrac tione nō differt. **S.** Eccl. 28. dicit. Susurro z bilinguis maledict; erit. s; bilinguis vide tur idē eē qd detractor: qz detractorū ē du plici lingua loq. alie. s. in absentia. z aliter in p̄ntia. g susurro idē ē qd detractor. **S.** 3° ē qd **R.** o. p̄ sup illud: susurrōes detractores dicit glo. Susurrōes inf̄ amicos discordi am seminātes. detractores q alioz bona ne gant vel minuūt. **R.** dicendum q susurro z detractor in mā cōueniūt. z et i fofa siue i modo loquēdi: qz vterq; malū occulte de p ximo dicit: p̄p̄ quā similitudinē interdū vnū p alio ponit. **Uñ** Eccl. 5. sup illud. Nō appel leris susurro. dicit glo. i. detractor. Differūt at i fine: qz detractor intēdit denigrare famaz pximi. vñ illa mala de pximo p̄cipue p̄fert ex qbus pxim; infamari possit: uel saltē di minu: ei fama. susurro autē intendit amicitia separare ut p̄z glo. inductā. **A** p̄ illud qd dicit ps. 26. Susurrone subtrahit iurgia congescunt. z iō susurro talia mala p̄fert d̄ pxio q p̄it 3 ipsū cōmouere aium audientis: s; illud Eccl. 28. Vir peccator turbabit amicos. z i medio pacē h̄ntiū imittit inimicitiam. **Ad**

primuz g dicit qd susurrō i q̄tū dicit maluz de alio dicit detrabere. In h̄ tñ differt a detrac toze: qz nō intendit simpliciter malū dicere. s; q̄qd sit illud qd possit aium vni; p̄turbare 3 aliu: c̄t si sit simpliciter bonū. z tñ apprens malū i q̄tū displicet ei cui dicit. **A**d secū dū dicit qd criminatoz deffert a susurrone z a detractore: qz criminatoz ē q publice crimi na alyis imponit uel accusando uel conuiti ando: qd nō p̄inet ad detractore z susurro nez. **A**d tñ dicit qd bilinguis p̄p̄ie dicitur susurro. Cū. n. amicitia sit inter duos: nitif susurro ex vtraq; pte amicitia rūpere. z ido duab; linguis v̄r ad duos. vni dicens ma lum de alio: p̄p̄ qd dicit Eccl. 28. Susurro z bilinguis maledictus ē. **E**t subdit. Multos .n. turbauit pacē h̄ntes.

Ad secunduz sic pro
cedit. Videl qd detractio sit ḡui; pctm̄ q̄ su surratio. **P**ctā. n. oris cōstitūt in h̄ q aligs maledicit. s; detractor dicit de pxio ea q̄ sit mala simplicit̄: qz ex talib; oris infamia uel diuinuit fama. susurro at nō curat dicit ni si mala apparentia q̄. s. displicēt audienti. **g** ḡui; pctm̄ est detractio q̄ susurratio. **S.** Quicūq; aufert alicui samā: aufert ei nō so lū vnū amicu: s; multos: qz intellectus vni; cuiusq; refugit amicitia infamiū psonarum. **Uñ** 3 quedā dicit 2° palipo. 19. P̄is q oderūt dñm amicitia iungeris. susurratio at aufert vnū solū amicu. **g** ḡui; pctm̄ ē detractio q̄ susurratio. **S.** Jaco. 4. dicit. Qui detrahit f̄ri suo detrahit legi. z p̄ns deo q ē legisla tor. z sic pctm̄ detractōis v̄r eē pctm̄ i deuz qd ē ḡuissimū ut s̄ habitū ē. peccatū autē su surratiois est pximū. ḡ pctm̄ detractōis est ḡui; q̄ pctm̄ susurratiois. **S.** 3° ē qd dicit Eccl. 5. denotatio pessima super bilinguez. susurratori autē odiū inimicitia z contumelia. **R.** dicit qd sicut s̄ dictū est. peccatum i pri mū tanto ē graui; quāto p̄ ipsū nocumētuz pxio inferi. nocumētū at tanto maius ē quāto mai; ē bonū qd tollit. In cetera dō extiora bona p̄mict amicus: q. sine amicis nullus viuere p̄t: ut p̄z p̄ p̄m̄ in 8° et h̄icoz. **Uñ** dicit Eccl. 6. Amico fideli nulla ē com paratio: qz z oprima fama q̄ p detractōnem tollit ad h̄ maxime necia ē ut h̄ idone; ad amicitia habeat. z iō susurratio ē mai; pctz q̄ detractio z q̄ contumelia: qz amic; ē melior

Bº dº qd irrifio nõ fit nifi de aliquo malo uel defectu. malũ at fi fit magnũ non pro lu do accipit: fz feriofe. vñ fi i ludũ vel rifum. Et taf ex q irrifiois uel illufionis nomẽ sumit Bº e qz accipit ut paruũ. **P**ºr autez aliquod malũ accipi ut paruũ duplici. **U**no fm fe. **A**lio rone pfone. **C**ũ aut aliqs alteri pfone malũ uel defectũ i ludũ vel rifuz ponit: quia fm fe paruũ malũ e ueniale z leue pctm fm fuũ genus. **L**ũ at accipit qd paruũ rone pfoe ficut defectº puerozũ z ftultozi: paruũ pãde rare folet: fic aliqũe illudere uel irridẽ est eũ oio parupendere z eũ tam vilẽ extimare ut de eius malo nõ fit curandũ: fed fit quafi pro ludo habendũ. z fic derifio est peccatuz mortale: qz contumelia que fimili ter est in manifesto: qz contumeliofus uide tur accipere malum alterius feriofe. illufioz autem in ludum. z ita uidetur effe maior cõ tẽptus z debonoratio. et fm hoc illufio est g ue peccatũ. et tanto grauĩ qzto maior reue rentia debetur perfone q illudif. vñ d gra uiffimũ est irridere deũ et ea q dei fũt: fz illd 3fa. 37. **C**ui exprobafti et quem blaftema lti. et super quem exaltafti uocem tuam. Et poftea fubdit. **A**d fanctũ ifrl. deinde fecun dũ locũ tenet irrifio parentũ: vñ dicit p. 30. **O**culum q fubannat patrem z defpiciit partũ matris iue: effodiant eũ corui de torrẽ tibus: et comedant eũ filij agle. dñde iufto riu derifio grauis e. qz honor est vtrius pmi um. **E**t i bº dº Job. 12. deridet iufti simplici tas. **Q**ue quide derifio valde nociua e: qz p b hoies a bñ agendo ipediũt: fz illd Hregl. **Q**ui i aliozi accibº exoziri bona refpiciunt. mox ea manu pefifere exprobatõnis eucl lüt. **A**d primũ gº dº qd ludº nõ iportat aliqd 3riũ caritati refpectu eiº cuz q ludif. potest tamẽ iportare aliqd 3trariũ caritati refpe ctu eiº de qludif ppi cõtẽptuz vt dictum e. **A**d fcdm dº qd ille q recidiuat i pctz de q penituit. et ille q fimulat: nõ exprefse deũ ir ridet. fz qd interpretatiue. i qzũ. s. ad moduz deridentis fe habet: nec tñ uenialit peccãdo aliqs fimpliter recidiuat uel fimlat fz difpo fitiue uel inipratiue. **A**d tertiu dº qd deri fio fm inã rone leuiº aliqd e qz detractio l cõ: umelia: qz nõ iportat cõtẽptũ fed luduz. qnqz tamẽ bz maiorem cõtẽptũ qz cõtu melia: ut s dictum est. et tunc est graue pec catũ

O **E**inde ofide rãduz e de maledictione. **E**t circa Bº qrunf qtuoz. **T**p vtrũ licite poffit aliqs male dicẽ hõĩ. **1º** vtz licite poffit aliqs maledicẽ irrõnali creature. **2º** vtz maledictio fit pctm mortale. **4º** de compa ratõe eiº ad alia pctã.

Ad primuz sic proce dif. **V**idetur qd nõ liceat maledicere aliquẽ. **N**õ e. n. licitũ pterire mãdatũ apli i q xps lo qbat: ut dñ. 2. **A**d Cor. 13. fz ipẽ pcepit Ro. 12. **B**ndicite et nolite maledicere. gñ lz ali quẽ maledicere. **S**. **D**es tenet deũ bñdicere: fm illud daniel. 3. **B**ndicite filij hoĩum dño. fz nõ põt ex ore eodẽ pcedẽ bñdictõ dei et maledictio hõis ut pbat Jaco. 3. gñ nulli lz aliqũe maledicere. **S**. **I**lle q aliqũe ma ledicit vñ optare malũ eiº culpe uel pene: qz maledictio uidet eẽ iprecatio qdã. lz nõ licz defiderare malum alterius. qñimo ozare oz pro oibus ut liberent a malo. gñ nulli lz ma ledicere. **S**. **D**iabolus per obftinatõez ma xime fubiectº e malicie. fz nõ licet. alicui ma ledicere diabolũ fic nec feipfũ. dicit. n. **E**ccl. 21. **C**ũ maledicit ipiº diabolũ. maledicit ipẽ aiãm fuã. gñ mltõ minº lz maledicere hõiez. **S**. **N**ueri. 23. **S**up illud **Q**uõ maledicaz cui nõ maledixit dñs. dicit glo. **N**õ põt eẽ u fta maledicẽdi cã vbi peccãtis igraf affectº: fz hõ nõ põt fcire affectũ alitº hõis: nec et vtz fit maledictº a deo. gñ nulli licz aliqũe hõiem maledicere. **S**. **3º** e qd deut. 27. dñ. **M**ale dicitº q nõ pmanet i fmonibº legis hº. **D**elife us et pueris fibi illudẽtibº maledixit: ut hñ 4. **R**eg. 2. **B**º dº qd maledicere idem e qd malũ dicere. dicit at tripliciter fe habz ad id qd dñ. **U**noº p modũ enũciatõis: ficur aliqd exprimit mõ idicatiuo. et fic maledice re nib. aliud e qz malũ alteriº referre: qd p tinet ad detractõnẽ. vñ qñz maledici detra ctõez dicit. **A**lioº dicere fe bz ad id qd dicitur p modũ cãe. et Bº qdẽ p et pncipaliter cõ petit deo q oia fuo vbo fecit: fm illud ps. oĩ xit et facta fũt. **C**õfequẽter at cõpetit hõibº q vbo fuo alios mouet p ipiũ ad aliqd faciẽ dũ. et ad Bº inftituta fũt vba iperatiui modi. **3º** mõ ipfũ dicere fe bz ad id qd dicit quafi expfio qdaz affectº defiderãtis id qd verbo

expmif. 2 ad b instituta sunt vba optatiui
moi. **P**remiffio g primo mo maledictiois
g e p simplicē enūciatōem mali: cōsiderāduz
ē de alijs duob. **U**bi scire oportet q facer
aliquid 2 velle illud. se cōsequi i bonitate 2
malicia ut ex s̄ dicitis p. **U**n̄ i istis duobus
mōis q malū d̄ p modū i perātis l̄ p modū
optātis. eadē rōne ē aliqd licitū 2 illicitū
Si. n. aliq̄s i peret uel optet malū alteri^o i q̄
tū ē malū q̄ ipsū malū itendēs: sic maledicē
vtrōq̄ mō erit illicitū. 2 b̄ ē maledicere per
se loquēdo. **S**i āt aliq̄s i peret uel optet ma
lum alteri^o sub rōne boni: sic ē licitū: nec erit
maledictio p se loquēdo: s̄ p accūs: qz p̄nci
palis intentio dicētis nō fert̄ ad malū. s̄ ad
bonū. **C**ōtingit āt malū aliqd̄ dici imperādo
uel optādo sub rōne duplicis boni. **Q**uāqz
dē sub rōne iusti. 2 sic iudex licite maledicit
illuz cui p̄cipit iustā penā i ferri. 2 sic etiā ec
clesia maledicit anathematizādo: sicut 2 p
phete in scripturis q̄qz i p̄ccāt̄ mala pctō
ribus q̄s i for: mātēs volūtātē suā dīne iusti
cie: s̄ be i p̄ccatōes possint ēt p modū p̄nū
ciatōis itelligi. **Q**uāqz vō d̄ aliqd̄ malū sub
rōne vtilis: puta cū aliq̄s optat aliq̄ē pecca
torē pati aliq̄ā egritudinez aut aliqd̄ i pedi
mentū: uel vt ipse melior efficiat: ul̄ ut saltē
ab aliōz nocumento cesset. **A**d p̄mūz g
vō q̄ ap̄s p̄hibet maledicere p se loquēdo
cū intentione mali. **E**t s̄ i f̄ dicendū ad scdm
Ad tertiū vō q̄ optare alicui malū sub rōne
boni: non cōtrariat̄ affectui q̄ q̄s simplicit̄ ali
cui optat bonū: s̄ magis b̄ cōformitatē ad ip
sū. **A**d q̄rtū vō q̄ i diabolo est considera
re nām 2 culpā. natura q̄dem ei^o bona est et
a deo: nec eā maledicere s̄ culpa aut ei^o est
maledicenda: s̄m illud Job. 3°. **M**aledicant
ei q̄ maledicūt diei. cū autē pctōz maledicit
diabolū p̄p̄ culpā: seipsū simili rōne iudicat
maledictōe dignū. 2 s̄m b̄ d̄ maledicē aīaz
suā. **A**d q̄ntū vō q̄ affect^o peccātis 2 si in
se nō videat̄. p̄t̄ tñ p̄cipi ex aliq̄ manifesto
pctō p q̄ pena ē i f̄ igenda. **S**ilic̄ etiā q̄uis
sciri nō possit quē deus maledicat s̄ i finalez
reprobatōem: p̄t̄ tñ sciri q̄s sit maledictus
a deo s̄m reatum p̄ntis culpe.

Ad secunduz sic pro
cedit. **V**idēt q̄ n̄ liceat creaturā irrōalē ma
ledicere. **M**aledictō. n. p̄cipue vidēt eē lici
ta in q̄tū respicit penā: s̄ creatura irrōalīs

nō ē susceptiua nec culpe nec pene. ḡ eā ma
ledicē nō s̄. **S**. In creatura irrōalī n̄ i
uenit nisi nā quā de^o fecit. hāc āt maledicē
nō licet etiā i diabolo ut dictū ē. ḡ creaturā
irrōalē nullo modo licet maledicere. **P**.
Creatura irrōalī aut ē permanēs sicut cor
pora: aut ē transiens sicut t̄pa: s̄ sicut Greg^o
dic̄ i 4° moral. **O**ciōsū ē maledicere si exiit
vitiōsū vō si existeret. ḡ nullo modo licet ma
ledicere creature irrōalī. **S**. **S** est quod
d̄ns maledixit ficulne: ut h̄r Math. 21°. **E**t
Job maledixit diei suo: ut h̄r Job. 3°. **R**.
vō q̄ benedictio ul̄ maledictio p̄p̄ ad illā
rē p̄tinet cui p̄t aliqd̄ b̄i vel male cōtinger̄
. s̄ rōnalī creature. creaturis āt irrōalib^o bo
nū uel malū d̄ cōtingere in ordie ad creatu
rā rōnalē p̄pter quā sūt. **O**rdināf āt ad eaz
multiplicif. **U**no q̄dē mō p̄ modū subuētio
nis in q̄tū. s̄ ex creaturis irrōalib^o subuenit
hūane necirati. 2 b̄ mō d̄ns hōi dicit Gen. 3°
Maledicta fra i ope tuo: ut. s̄ p̄ ei^o sterilita
tem hō puniret. **E**t ita etiā intelligif qd̄ h̄r
Deut. 28°. **B**enedicta hozrea tua. **E**t infra.
Maledēz hozreū tuuz. **S**ic ēt David male
dixit montes gelboe s̄m Greg. expositiōē
Alio^o creatura irrōalīs ordināf ad rōnalē
p̄ modū significatōis. 2 sic d̄ns maledixit si
culneā i significatōem iudee. 3° mō ordināf
creatura irrōalīs ad rōnalē p̄ modū tinē
tis. s̄ t̄pis vel loci. 2 sic maledixit Job diei na
tūritatis sue p̄p̄ culpā originalē quā nascē
do cōtraxit 2 p̄p̄t sequentes penalitates.
2 p̄p̄t b̄ etiā p̄t intelligi David maledixit
se montibus gelboe: ut legis 2° Regl. p̄. s̄. p̄o
pter cedē ppli q̄ i eis cōtigerat. **M**aledicē āt
reb^o irrōalib^o i q̄tū sūt creature dei ē pctm
blasphemie. **M**aledicē āt eis s̄m se cōsideratis
ē ociosū 2 vanū. 2 p̄ d̄ns illicitū. **E**t p̄ b̄ patz
respōsio ad oba.

Ad tertiuz sic proce
dit. **V**idēt q̄ maledicere nō sit pctz morta
le. **A**ug. n. in omel. de igne purgatorio nūe
rat maledictionē int̄ leuīa pctā. h̄ āt sūt vēia
lia. ḡ maledictio nō ē pctm mortale. s̄ venia
le. **P**. **E**a q̄ ex leui motu mētis procedūt
nō vident̄ eē pctā mortalia. s̄ interdū male
dictio ex leui motu procedit. ḡ maledictō n̄
ē pctz mortale. **P**. **S**raui^o ē malefacere q̄
maledicere. s̄ malefacē n̄ sp̄ ē pctm mortale
ḡ multo minus maledicere. **S**ed s̄ Nihil

excludit a regno di nisi pctm mortale. sz ma ledictio excludit a regno dei : fm illud. i. ad cor. 6. Neq; maledici neq; rapaces regnu dei possidebunt. g maledictio est peccatuz mortale ¶ Be° dō q maledictio de qua nūc loquimur ē p quā nūc pnūciat malum cō tra aliqū vel iper ad o uel optādo. velle aut uel iperio mouere ad malū alteri° fm se rpu gnat caritati q diligim° pximū volētes bo nū iph°. z ita fm suū gen° ē pctm mortale. z tāto graui° qto psonā cui maledicim° ma gis amare z reuereri tenemur. Un dicit Le uis. 20. Qui maledixit pfi suo z marri mor te moriat. Contingit tñ verbū maledictōis plati eē pctm ve male: nel ptopē paruitatez mali qd gs alteri maledicēdo iprecat: ul' ēt ptopē affectū ei' q profert maledictōis vba dū ex leui motu ul' ex ludo aut surreptiōe aliq' talia verba profert: qz pctā h'boz maxie ex affectu pensat ut s dictuz ē. Et p h' p' res ponsio ad oba.

Ad quartum sic pro

cedit. ¶ Vides q maledictio sit gūi° pctm qz d'tractio. Maledictio. n. videt eē blasfemia qdā: vt p id qd d' i canonica Jude. q cū Michael archangel° cū diabolo disputans altercaret de Moyfi coepe: nō ē ausus iudi ciū i ferre blasfemie. z accipit blasfemia pro maledictōe fm glo. blasfemia at ē gūi° pec catū qz detractō. g maledictio ē gūior detra ctōne. ¶ P. Domicidiū ē detractōe gūi° ut s dictū ē. sz maledic° ē par pctō bōicidy. Di cit. n. Ariso. sup Math. Qu dixeris maledic ei z domū euerte z oīa p'ire fac. nihil ab ho micida differt. g maledictio ē grauior qz de tractō. ¶ S. Causa peminet signo. sz ille qui maledicit causat malū suo iperio. ille at q d' trahit solū sigt malū iā ex'is. gūius g peccat maledic° qz detractor. ¶ S. 3. d' q detractō nō pōt bñ fieri. maledictio aut fit bñ z male: ut ex dictis p'z g grauior est d'tractō qz male dictio. ¶ Be° dō q sicut in primo habitum ē. duplex ē malū. s. culpe z pene. malum aut culpe pei° ē ut ibidē oñsū ē. vnde dicere ma lū culpe pei° est qz dicere malū pene dūmō fit idē modus dicendi. ad otumeliosū g z su furrōnē z detractorē z etiā derisorē pertinet dicere malū culpe: sz ad maledicentēz prout nūc loqmur p'inet dicē malū pene nō aut malū culpe nisi forte sub rōne pene: nō tñ ē

idē modus dicendi. nam ad p'dicta qtuor vi tia p'inet dicere malū culpe solū enūciādo p maledictionē vo dicē malū pene: vel cau sando vel p modū ipery uel optando. ipa at enūciatio culpe peccatū ē i qstū aliq' nociu mentū ex h' proximo i ferat. gūi° aut ē nociu mentū i ferre qz nocumentū desiderare cete ris pib°. Un detractio fm cōez rōnē gūius peccatū ē qz maledictio simplex desideriuz exprimes. maledictō vo q fit p modū impy cū beat rōnē cāe: pōt eē detractiōe grauior si mai° nocumentū i ferat qz sit denūctio sa me vel leuior si min°. z h' qdē accipiēda sē sz ea q p se p'inet ad rōnē hoz vitiozū. p'it aut z alia p acciōs p'iderari q p'dicta vitia v' au gent vel minuūt. ¶ Ad p'mū g dō q maledi ctio creature i qstū creatura ē redūdat i deū z sic p acciōs h'z rōnē blasfemie: nō aut si ma ledicat creatura p culpā z eadē rō ē d' d'rac tione. ¶ Ad secūduz dicēduz qz sicut dictū ē. maledic° vno° icludit desideriu mali. vñ si ille q maledicit velit malū occisionis alteri° de siderio: nō differt ab homicida: differt tñ i qstū actus exterior aliq' aduict voluntati. ¶ Ad t'riū dō q rō illa procedit de maledic tione fm q iportat iperū.

¶ Deinde cōside

Randū ē de pctis q sūt circa volūtarias cōmutaciones. Et p de fraudulentia q cō mittit i eptionib' z vēditō nibus. 2° de vsura q fit i mutuis. Circa ali as. n. cōmutaciones volūtarias nō itenitur aliq' spēs pcti q distinguat a rapina l' furto. ¶ Circa p'mū querit qtuor. ¶ 1° p de iniusta venditōe ex pte pcy s. vtrū liceat aliq' ven dere plus qz valeat. 2° de iniusta venditōe ex pte rei vendite. 3° vtrū venditor teneat dicere vitū rei vendite. 4° vtrū licituz sit ali qd negociādo pl' vēdere qz eptū sit.

Ad primuz sic proce

dit. ¶ Vides q aliqs licite possit vēdere rē pl' qz valeat. Justū. n. i cōmutatōibus humane vite fm leges ciuiles determinat: sz sz eas lici tū ē eptoz z venditorz ut se inuicē decipiāt qd qdē sit i qstū venditor plus vendit rez qz valeat. eptoz aut min° qz valeat. q licitū est q aliqs vendat rē pl' qz valeat. ¶ S. Illud qd ē oib' cōe videt eē nāle z non eē pctm.

sz sicut Aug^o refert. i. 3. de tri. dictū cuiusdā
mimi fuit ab oibus acceptū. Vili vult emē
z care vendere. Cui ēt cōsonat qd d^r p^o. 20.
Malū ē malū ē dic ois emptor z cū recessē
rit gloriat. g licitū ē aliqd cari^o vendē z vili^o
emere qz valeat. ¶ **N**on videt eē illicitū
si ex cōnētiōe agat id qd fieri debet ex debi
to honestatis. sz fm phz i 9° ethicozū. in ami
citiā vtilis recōpensatio fieri debet fm vtili
tatē quā cōsecut^o ē ille q beneficiū suscepit
q qdē qnqz excedit valorē rei date. sicut con
tingit cū aliqs multū re aliqua indiget. k ad
piculū emittandū. uel ad aliqd cōmodū cōse
quēdū g licet i cōtractu emptiōis z venditio
nis aliqd dare p maiori p̄cio qz valeat. Sz
5 ē qd d^r **M**at^o. 7. **D**ia qd cūqz vultis vt fa
ciat vob hoies. z vos facite illis. sz null^o vult
sibi rē vendi cari^o qz valeat. g nullus dz alte
ri vendere rē cari^o qz valeat. ¶ **R**o d^r q frau
dē adhibere ad b q aliqd plus iusto p̄cio
vendat: oio p̄ctm ē i qstū aliqs decepti p̄ri
mū i dānū ip̄si. vnde z **T**ulli^o dic i u^o d^r off.
Aollēdū ē igit i reb^o obhendis oē mendaciū
nō licitatorē venditor: nec q contra se licite
tur: emptor apponet. Si at fraus deficit tūc
de emptiōe z venditiōe dupliciē log pos
sumus. **U**no^o fm se z scdm b emptio z ven
ditio videt eē introducta p cōi vtilitate vtri
usqz. dū. s. vnus idiget re alteri^o z eo^o: sic p̄z
p phz i p̄ polit. **D**o at p cōi vtilitate iductū
ē nō dz eē magis i gūamē vni^o qz alterius. z
iō dz sz equalitate rei inter eos cōtract^o isti
tui. q̄ntitas at rei q̄i vsū hōis venit: mensura
tur fm p̄ciū datū ad qd ē inuentū nūmisma
vt d^r i 5° ethicozū. Et iō si uel p̄cium excedat
q̄ntitatē valoris rei: uel eo^o res excedat p̄ciūz
tollet iusticie equalitas. z iō cari^o vendē aut
vili^o emere rē qz valeat ē fm se iniustū z illi
citū. **A**lio^o possum^o log de emptiōe z vendi
tione scdm q p accūs cedit in vtilitatē vni
us z detrimētū alteri^o. puta cū aliqs multū
idiget h̄re rē aliquā. z ali^o ledit si ea careat z
i tali casu iustū p̄ciū erit ut nō solū respicia
tur ad rē q vendit: sz ad dānūz qd venditor
ex venditiōe icurrit. z sic licite poterit aliqd
vendi plusqz valeat fm se: q̄ntis nō vendat
plusqz valeat h̄ri. Si ho aliqs multū iuuef
ex re alteri^o quā accipit. ille vō q vēdidit nō
dānificat^o carendo re illa: nō debet eā supue
dere: qz vtilitas q̄ alteri accrescit non est ex
venditiōe: sz ex cōditiōe emētis. nullus

at dz vēdē alteri qd nō ē suū: licet possit ei vē
dē dānū qd patit. ille tū q ex re alteri^o accep
ta multū iuuat pōt p̄pā ipōte aliqd vēdēri
superogare: qd p̄tinet ad ei^o honestatē. **A**d
p̄imū g dō qz sicut s̄ dictū ē: lex hūana po
pulo dat i q̄ sunt multi a virtute deficientes
nō at dat solū virtuosif. et iō lex humana nō
potuit phibere q̄qd ē 5 virtutē: sz ei sufficē
ut phibeat ea q̄ destruit hōiūz cōiunctū. alia
vō h̄eat q̄n licita: nō qz ea approbet: sz qz ea
nō punit. sic g hz quasi licitū penā nō iducēt
si absqz fraude vēditōz rē suā supueat aut
emptor vili^o emat nisi sit nimis excessus: qz
tūc etiā lex humana cogit ad restituendum
puta si aliqs sit deceptus vltra dimidiā iusti
p̄ciū quātitatē. Sz lex diuina nihil ipunitū
relinquit qd sit v̄tuti d̄riū. **U**n fm diuā legē
illicitū reputat si i emptiōe et venditiōe nō
sit eq̄litas iusticie obseruata. et tenet ille q
plus hz: recōpensare ei q dānificat^o ē si sit no
tabile dānū: qd ideo dico: qz iustū p̄ciū q̄n
nō ē p̄ctalit^o determinatū. sz magis i quada
z extimatōe cōsistit: ita q̄ modica additiō l
minutio nō videt tollet equalitatē iusticie
Ad secūdū dō qz sicut Aug^o ibidem dicit
Mim^o ille vel seipsū intueno ul^o alios ex
periendo vili velle emere et care vēdere oib^o
id credidit eē cōe. sz quoniā reuera vitiū ē.
pōt gqz adipisci h^o mōi iusticiā qua huic re
h̄stat et vicat. Et pōit exēplū d̄ qdā q̄ modi
cū p̄ciū de qdā libro prop̄ i grantiā postulā
ti iustū p̄ciū dedit. **U**n p̄z q̄ illud cōe deside
riū nō ē nāe: sz vity. et iō cōe ē multis q p la
tā viā viciozū icēdūt. **A**d tertiū dō qz i iu
sticia cōmutatiua cōsiderat p̄ncipal^o equali
tas rei: sz i amicitia vtil^o cōsiderat eq̄litas vti
litas. et iō recōpensatio fieri dz scōz vtilitatē
p̄ceptā. i emptiōe vero sz equalitatē rei.

Ad secunduz sic pro
cedit. **V**idēt qz vēditio nō reddat iusta et
illicita prop̄ defectū rei vendite. **M**inuf. n.
cetera sūt p̄fada i re qz rei sp̄s substāialis
sz prop̄ defectū sp̄i sbal^o nō v̄ reddi vēdi
tio rei illicita: puta si aliqs vendat argentuz:
aut aurū alchimicū pro vō: qd ē utile ad oēi
humanos vsus ad q̄s necituz ē argētū et anz
puta ad vasa et ad alia h^o mōi. g multo min^o
erit illicita venditiō si sit defect^o i alijs. ¶ **D**
Defect^o ex pte rei q̄ ē fm quātitatē marime
videt iusticie d̄riari q̄ i equalitate consistit.

quāritat at p mensurā cogscif. mensura aut
 rez q̄ in vsū hoīum veniūt: nō sūt defmiare:
 sed alicubi maiores alicubi miores : ut pz p
 phm in 5° et bicorū. q̄ nō pōt euitari defect^o
 ex pte rei vendite. z ita videt q̄ ex h̄ veditō
 nō reddat illicita. ¶ Ad defectū rei veditō
 te p̄inet si ei cōueniens q̄litas deest: s; ad q̄
 litatē rei cogscendā regrit magna scia que
 plerisq; venditorib^o deest. q̄ nō reddat veditō
 tio illicita prop̄ rei defectū. ¶ S; 5° ē qd̄ Am
 b^o dicit i li^o de offi. Regla iusticie manifesta
 ē q̄ a vero nō declinare virtū deceat bonū:
 nec dāno iniusto afficē quēq; nec aliqd̄ do
 lo āncetere rei sue. ¶ R^o dō q̄ circa rē q̄ vē
 dit̄ duplex defectus cōsiderari pōt. Un^o qd̄
 fm̄ specie rei. z hūc qd̄ defectū si venditor
 cogscat i re quā vendit. fraudē cōmittit i uē
 ditione. vñ venditō illicita reddat. Et h̄ ē qd̄
 dicit̄ 5° quosdā Jsa. p. Argentū tuū versū est
 i scoriā. vinū tuū mixtū ē aq̄. qd̄. n. permixtū
 ē patif̄ defectū q̄tū ad spēm. Ali^o aut̄ defe
 ctus ē fm̄ quāritatē q̄ p mensurā cognoscif
 z iō sigs scient̄ utat̄ deficiētī mensura i ven
 dendo fraudē cōmittit: z ē illicita veditō. vñ
 dē Deut^o. 25° Nō habebis i sacculo dīsa pō
 dera mai^o z min^o: nec erit i domo tua modi
 us maior z minor. Et p^o ea subdit̄. Abomi
 natur. n. dñs eū q̄ facit h̄. z aduersat̄ oēs in
 iusticiā. 3° defect^o ē ex parte q̄litas: puta si
 aliqd̄ alal ifirmū vendat q̄tū sanum. qd̄ sigs
 sciet̄ fecerit fraudē cōmittit i venditōe. vñ ē
 illicita veditō. Et i oib^o talib^o n̄ solū aliqs
 peccat iustā veditōnē faciēdo: s; et ad vsti
 tutionē tenet. Si vō eo iqrante aliqs p̄dic
 torū defectū i re vedita fuerit. venditor q̄
 dē nō peccat: qz facit iustū mālī: nō tñ eius
 opatio ē iusta: ut ex s̄ dictis pz. tenet tam̄
 cū ad ei^o noticiā puenerit dānū recōp̄sare
 ēptori. Et qd̄ dicit̄ ē de veditore: et̄ intelligē
 dū ē ex pte ēptoris: Corigit. n. qñz veditore
 creder̄ suā rē eē min^o p̄ciosā q̄tū ad speciē.
 sicut si aliqs vendat aurum loco auricalci. z
 ēptor si id cogscat iuste emit z ad restituro
 nē tenet. Et eadē rō ē de defectu q̄litas z
 q̄tū. ¶ Ad primū q̄ dō q̄ aurū z a rgen
 tū nō solū cara sūt pp̄ vtilitatez vasoz que
 ex eis fabricat̄ aut alioz h^o mōi: s; et pp̄ di
 gnitate z puritate i be ipsoz. z iō si aurū v̄
 argentū ab alchimicis factū veram speciez
 nō habeat auri z argenti: est fraudulenta et
 iusta venditō. presertim cū sint aliq̄ vtilita

tes auri z argenti. nel fm̄ nālē opatōez ip̄o
 rū q̄ nō cōueniūt auro p alchimā sophisti
 cato sic q̄ h; prop̄tatē letificādi. z 5° q̄sdā i
 firmitates medicinalit̄ iuuat. frequētī etiā
 pōt poni i opatōe. z diuti^o in sua puritate p
 manet aurū vuz q̄ aurū sophisticatū. Si at̄
 p alchimā fieret aurū verū: nō eēt illicitum
 ipsū pro vero vēdere: qz nihil prohibz artem
 vti^o aliqb^o nālīb^o cāis ad producendū nāles
 z veros effect^o: sicut Aug^o dicit̄ i 3° de tri. d̄ his
 q̄ arte demonū sūt. ¶ Ad scōm dō q̄ men
 suras rerū venalīū necē ē in dīsis locis esse
 dīsas prop̄ dīsitatē copie z inopie rez: quia
 vbi res magis abūdāt cōsuetuerūt eē maiores
 mensure. In vnoq; tamen loco ad rectores
 ciuitatis p̄inet defmiare que sint iuste mē
 sure rez venalīū. pensatis cōditionib^o loco
 rū z rez. z iō has mensuras publica aucto
 ritate vel cōsuetudie iustituta p̄ire n̄ s; . ¶ Ad
 tū dō q̄ sicut Aug^o dicit̄ i xi^o. de ciuita. dei.
 Preciū rerū venalīū nō cōsiderat̄ fm̄ q̄dūz
 nāe cū qñz pluris vēdat vn^o equ^o q̄ vn^o f
 uis. s; cōsiderat̄ fm̄ q̄ res i vsū hoīs ueniūt.
 z iō non o; q̄ venditor uel emptor cogscat
 ocellas rei uēdite q̄litas: s; illas solū p̄ q̄s
 reddat humanis usib^o apta. puta q̄ equ^o sit
 fortis z bñ currat. z filiē in ceteris. Das aut̄
 q̄litas de facili uenditor z ēptor cogscere
 possunt.

Ad tertius sic proce

dit. Videt q̄ uēditor nō teneat dicē uitiuz
 rei uendite. Cū. n. uēditor emptorē ad emē
 dū nō cogat uidetur ei^o iudicio rē quā uēdit
 supponere: s; ad eūdē p̄tiet iudiciū z cogni
 tio rei. n̄ q̄ uidetur iputādū uēditori si ēptor
 i suo iudicio decipitur p̄cipitāl̄ emēdo abs; z
 diligētī iqrōne d̄ cōditionib^o rei. ¶ S; Stul
 tum uidetur q̄ aliqs id faciat. vñ ei^o opatio
 ipediatur: s; si aliqs uitia rei uēdende idicet
 ipedit suā uēditionē. Ut. n. Tullī i lib^o de
 offi. iducit quēdā dicētē. Quid tā absurdū
 q̄ si dñi iustu ita p̄co p̄diceret domū pestilē
 tē uēdo. q̄ uēditor nō tenetur dicē uitia rei
 uēdi. e. ¶ Magis neciuz ē hōi ut cogscat
 uia uirtutū q̄ ut cogscat uitia rerū q̄ uēdūt.
 3° hō nō tenet̄ cullibz cōsiliū dare z vitatez
 dicef̄ d̄ his q̄ p̄tinet̄ ad v̄tutē: q̄uis nulli de
 beat dicef̄ falsitatē. q̄ multo min^o tenet̄ uē
 ditor uitia rei uēdite dicef̄ q̄i q̄siliū dādo em
 ptori. ¶ Si aliqs teneat dicef̄ d̄ s; si uēdite

B nō ē nisi ut mīntat de p̄cio. s; q̄nq; dimitt
ere de p̄cio ēt absq; vitio rei vendite prop̄
aliquid aliud: puta si venditor deferēs triticū
ad locū ubi ē carissima frumētū si sciat mltos
posse venīre q; deferant: qd̄ si sciretur ab em̄
tibus min⁹ p̄ciū darent. h' mōi autē non opz
dicere venditorē vt videt. ḡ paritate nec
vitiū rei vendite. **S; 3° ē qd̄ Amb^o.** dicit i li^o
de offi. In octib⁹ vitiā eozū q; veniūt prodū
iubent: aut nisi intinauerit venditor q̄uis i
ius emptoris transferit doli actione vacuā
tur. **R^o** dicendū q; dare alicui occasione
piculū vel dāni sp̄ ē illicitū: q̄uis non sit ne
cessariū q; hō alteri sp̄ det auxiliū vel cōsilū
prinēs ad ei⁹ q̄lēcūq; prouocatiōē. s; h' so
lum ē necium i aliq; casu detrimato: puta cū
ali⁹ ei⁹ cure subdat: uel cū n̄ pōt ei p̄ aliū s̄b
ueniri. Venditor at̄ q; rez vendēdā propōit.
ex h' ipso dat emptori dāni vel piculū occasi
onem q; rem vitiosā ei offert si ex eius vi
tio dāni vel periculū icurrere possit. dāni
qdem h' prop̄ h' mōi vitiū res q; vendenda
pponit minoris sit p̄ciū. ipse vō pp̄ h' mōi
vitiū nihil de p̄cio subtrahat. periculū autē si
prop̄ h' mōi vitiū vsus rei reddat ipedit⁹
vel noxi⁹: puta si aliq; alicui vendat equum
claudicantē p̄ veloci vel ruinosa domū pro
firma: vel cibū corruptū siue venenosū p̄ bo
no. Unde si h' mōi vitiā sūt occulta z ipse n̄
detegat. erit illicita z dolosa venditio. et te
nef venditor ad dāni recōpensationē. Si vō
vitiū sit manifestū: puta si equ⁹ sit monocul⁹
vel cū vsus rei z si nō cōpetat venditori pōt
tū eē cōueniens alijs. z si ipse pp̄ h' mōi vi
tiū subtrahat q̄tū oz de p̄cio: nō tenet ad
manifestandū vitiū rei: q; forte prop̄ h' mo
di vitiū emptor veller plus subtrahi de p̄cio
q̄ eēt subtrahendū. vñ pōt licite venditor in
dēnitati sue cōsulere vitiū rei reticēdo. **Ad**
primū ḡ dō q; iudiciū nō pōt fieri nisi d̄ re
manifesta: vnusq; q; n. iudicat s̄m q; cogno
scit ut d̄r in p̄ ethicorū. vñ si vitiā rei que vē
denda proponit sint occulta: nisi p̄ venditorē
manifestet non sufficienter cōmittit empto
ri iudiciū: secus at̄ esset si essent vitiā maīse
sta. **Ad** secūdū dō q; nō oportet q; aliq; p̄
p̄conē vitiū rei vendite pronunciet: q; si p̄di
ceret vitiū extirerent emptores ab emendo
vñ ignoraret alias conditiōes rei i q̄tū ē bo
na z utilis: s; singularit̄ ē dicēdū vitiū rei ei
q; ad emendū accedit q; pōt simul oēs dō

nes ad inticē cōparare bōas z malas: nihil
.n. prohibet rē i aliq; vitiosa: i multal alijs vi
lem eē. **Ad** tertū dō q; q̄uis bō n̄ teneat
simplicit̄ oī bōi dicere veritatē de his q; per
tinet ad vtutes: teneat tñ in casu illo d̄bis di
cē veritatē q̄i ex ei⁹ facto alii piculū imine
ret i detrimētū vtutis nisi diceret veritatē
z sic ē i proposito. **Ad** quartū dō q; vitiū
rei facit rē i p̄nti eē minoris valoris q̄ videat
s; i cāu p̄missō i futūz res expectat eē minor
valoris p̄ supuētū negociatorū q; ab emētū
i ḡrat. vñ venditor q; vedit rē s̄m p̄ciū qd̄ iue
nit nō vñ i iusticia facere si qd̄ futurū ē non
exponat: si tñ exponēt vel de p̄cio subtrabe
ret abūdatōris eēt vtutis: q̄uis ad h' n̄ vīda
tur teneri ex iusticie debito.

Ad quartum sic pro

cedit. **Unde** q; nō liceat negociando aliqd
cari⁹ vēdere q; emere. **Dicit. n. Criso^o** super
Matth. 21°. Quicūq; rē cōparat ut itegram
z imutatā vendēdo lucret ille ē mercator q;
de tēplo dei eycit. **Et** idē dicit **Cassiodor^o** in
illud ps. **Qm̄** nō cogui litteraturaz: uel ne
gociationē. s̄m aliā s̄ram. Quid iquit ē aliō
negociatio nisi vitiū cōparare z cari⁹ velle vi
strabes. **Et** subdit. **Negociatores** tales oīs
eiecit de tēplo: s; null⁹ eycit de tēplo nisi p̄
pter aliqd̄ pctm̄. ḡ talis negociatio ē pctm̄.

¶ Contra iusticia ē q; aliq; rē cari⁹ ven
dat q; valeat. uel vili⁹ emat: ut ex dictis appa
ret: s; ille q; negociādo rē cari⁹ vedit q; eme
rit. necesse est q; vel vili⁹ emerit q; valeat:
uel cari⁹ uēdat. ḡ hoc sine pctō fieri nō pōt

¶ **Zero^o** dicit. **Negociatozē** clericū: ex iope
diuite: ex i ḡbili gloriozū q̄i q̄dā pestēz fuge
nō autē negociatio clerici in d̄ceda eē in d̄
tur nisi prop̄ pctm̄. ḡ negociādo aliqd̄ uili⁹
emere z cari⁹ uendere ē pctz. **S; 3° est** qd̄
Aug^o dicit sup̄ illud ps. **Quoniā** n̄ cogui lite
raturaz. **Negociator** autē acgrendi pro dā
no blaffemat. pro p̄cijs rez metis z peierat.
s; h' vitiā hōis non sūt artis q; sine bis uirys
agi pōt. ḡ negociari s̄m se nō ē illicitū. **¶**
dō q; ad negociatores prinēt cōmutatiōni
bus rerū isitēs. **Ut** at̄ p̄hs dicit i p̄ polit. du
plex ē rerū cōmutatio. **Una** qdem quasi nāl
z necia p̄ quā. s. sit cōmutatio rei ad rez: uel
rerū z denariozū prop̄ neciatē uite. z talis
cōmutatio nō prope ptinet ad negociatores
s; magl ad iconomicos l̄ politicos q; habet

pecunia mutuata ē fm se iustus: qz vendit id qd n̄ ē . p qd manifeste iēq̄litas cōstituit q̄ iusticie cōtrariat̄. Ad cui⁹ euidētia sciēdū ē qz qdā res sūt q̄rū vsus ē ipsarū rez cōsūptō sicut vinū cōsumim⁹ eo vtēdo ad potū. z triticū cōsumim⁹ eo vtēdo ad cibū. Vñ i tali bus nō d̄z seorsū cōputari vsus rei a re ipsa. s̄z cuiusqz cōcedit vsus: ex B ipō cōcedit res z prop̄ hoc i talib⁹ p mutuū trāssert̄ domini um. Sigs ḡ seorsū vellet v̄dere vinū. z vel let seorsū v̄dere vsū vini v̄deret eaz rē bis vel venderet id qd nō ē. vñ manifeste p iū sticia peccaret. z sili rōne iusticia cōmittit ḡ mutat vinū aut triticū petēs sibi duas re cōpensatōes. vñā qdē restitutionē eq̄lis rei aliā vō p̄ciū vsus: qd vsura dicit̄. Quedā vō sūt q̄rū vsus nō ē ipsa rei cōsumptio: sic vsus domus ē ibabitatio: nō at dissipatio. z iō in talib⁹ seorsū p̄t v̄trūqz cōcedi: puta cū aliqs tradit alteri dominiū dom⁹: resuato sibi vsū ad aliqd̄ ips vel eo cū qs cōcedit alicui vsū dom⁹ resuato sibi ei⁹ dominiū z p̄p̄ B li cite p̄t hō accipe p̄ciū p vsu dom⁹ z p̄t hō petere domū accōmodatā: sicut p̄z i cōductō ne z locatiōe dom⁹. Pecunia at̄ fm p̄m i s̄: ethicoz. z i p̄ polit. p̄ncipali ē iuenta ad cōmutatōes faciendas. z ita p̄p̄i z p̄ncipal pecunia vsus ē ipsi⁹ cōsūptio siue distra ctio scdm̄ qz i cōmutationes expendit̄. z p̄ p̄ter B fm se ē licitū p vsu pecunie mutuate accipe p̄ciū: qd d̄r vsura. z sicut alia iniuste acq̄sita tenet hō restituere: ita pecunia quaz p vsurā accepit. Ad primū ḡ d̄ qz vsura ibi metaphorice accipit̄ p̄ supercellētia bo norū spūaliū quā exigit de⁹ volēs ut i bonis acceptis ab eo sp̄p̄ficiam⁹: qd ē ad vtilitatez n̄ram: nō ei⁹. Ad secūdū d̄ qz iudeis phi bitū fuit accipe vsurā in fratrib⁹ suis. s̄. iudeis p qd datur intelligi qz accipe vsuraz a q̄cūqz hoīe ē simplicit̄ malū. debem⁹. n. oēz hoīez h̄re q̄n̄ primū z fratre: p̄cipue i statu euā gelij ad qd oēs vocāf. vñ i ps absolute dicit̄ Qui pecuniā suā nō dedit ad vsurā. Et Eze ch. 18. Qui vsurā nō accepit. Qz autem ab extraneis vsurā acciperēt n̄ fuit eis cōcessū q̄i licitū: s̄z p̄missū ad mai⁹ malū vitandū ne .s̄. a iudeis deū colentibus vsuras acciperēt p̄p̄ auaricia cui d̄diti erāt: ut h̄r̄ Jsa. 56. Qz at̄ i p̄miū p̄mittit̄: fenerab̄ gentib⁹ mult̄ z c̄. fenus ibi large accipit̄ p̄ mutuo: sic z Eccl. 29. d̄r. Multi nō cā negtie fenerati sūt. i. nō

mutuauerūt. p̄mittit̄ ḡ i p̄miū iudeis abun dantia diuitiarū ex q̄ cōtigit qz alijs mutua re possint. Ad tertiu d̄ qz leges hūane di mittūt aliq̄ pctā ipunita p̄p̄ cōditiones bo minū ip̄sectorū: in q̄b⁹ multe vtilitates impe dirēt si oia pctā districte p̄biberēt penis ad hibitis. z iō vsuras lex hūana cōcessit non q̄si extimans eas eē fm iusticia: s̄z ne ip̄dirent vtilitates multozū. Vñ in ipso iure ciuili d̄r qz res q̄ vsu cōsumit̄ neqz rōe nāli neqz ciuili recipiūt vsufructū: z qz senar⁹ nō fecit eaz rerum vsufructū. nec. n. poterat: s̄z quasi vsu fructū constituit cōcedēs. s̄. vsuras. Et p̄hs naturali rōne ducus dicit̄ in p̄ polit. qz vsu raria acquisitio pecuniarum ē maxime pre ter nām. Ad q̄rtum dicendū qz dare mu tuū nō sp̄ tenet hō. z iō q̄rtū ad h̄ ponit̄ inē vsilia: s̄z qz hō lucrū de mutuo nō q̄rat h̄ ca dit sub rōne p̄cepti. p̄t t̄n̄ dici cōsiliū p̄ opa tionē ad dicta p̄hariseozū qz putabāt vsurā aliquā esse licitam: sicut z dilectio iūmicoz ē cōsiliū: vel loq̄tur ibi nō de spe vsurary lu cri: s̄z de spe q̄ ponit̄ i hoīe. nō. n. d̄bem⁹ mu tuū dar̄ l̄ q̄dūcūqz bonum facē p̄ sp̄e hoīs. s̄z p̄p̄ sp̄em dei. Ad q̄ntū d̄ qz ille qui mu tuare nō tenet. recōpensatōem p̄t acciper̄ ei⁹ qd fecit. s̄z nō apli⁹ debet exigere. recōp̄e saf̄ aut̄ sibi fm eq̄litate iusticie si tantum ei reddat̄ quantū mutuauit. vñ si aplius exi gat p̄ vsufructu rei q̄ aliū vsū nō habz nisi cō iūptionē s̄be: exigit p̄ciū ei⁹ qd nō ē. z ita ē iūsta exactio. Ad sextū d̄ qz vsus p̄ncipa lis vasozū argenteozū nō ē ipse eozum cōsū ptio. z iō vsus eozū p̄t vendi licite seruato dominio rei. vsus at̄ p̄ncipalis pecunie ar gentee ē distractō pecunie icōmutatōes. vñ nō licet ei⁹ vsū vendere cui⁹ B qz aliqs ve lit eius restitutionē qd mutuo dedit. Scien dū t̄n̄ qz sc̄dari⁹ vsus argenteozū vasozū possz eē cōmutatio. z talē vsū eozū nō licet v̄dere z siliē p̄t eē aliqs sc̄dari⁹ vsus pecunie ar gentee. n̄puta si qs cōsideret pecuniaz signa tā ad ostētationē vel ad ponēdū loco pigri. z talē vsū pecunie licite hō vendē p̄t. Ad septimū dicēdū qz ille qz dat vsurā n̄ simpli citer volūtarie dat: s̄z cū qdā necitate i q̄rtū idiget acciper̄ pecuniā mutuo quā ille qz ha bet nō vult sine vsura mutuate.

Ad secundū sic pro
cedit. Vñ qz aliqs possit p̄ pecuniā mutuata

aliquā aliā cōmoditatē expetere. vnusq; n. licite pōt sue indēnitati cōsulere. s; qñz dānū aliq; parit ex b; q; pecuniam mutuatur. g; licitū ē ei s; pecuniam mutuata aliqd aliud p; dā no expetere l; etiā exigere. ¶ **Unusq; te** nef ex qdā debito honestatis aliqd recōpē sare ei q; sibi grām fecit: vt dī in 5° ethicoz; s; ille q; alicui i nccitate cōstituto pecuniam mutuā grās facit. vñ z grātū actō ei dbeť. g; ille q; recipit tenef nāli debito aliqd recōpē sare. s; nō videt eē illicitū obligare se ad ali qd ad qd q; ex nāli iure tenef. g; nō videtur eē illicitū si aliq; pecuniam alteri mutuans i obligationē deducat aliquā recōpensatōez

¶ **Sicut ē qdā mun^o a manu: ita est qd** dam mun^o a lingua z ab obsego: ut dicit glo. 3^a 33^a. **Brūs** q; excutit man^o suas ab oī mū nere: s; licet accipere seruitiū vel etiā laudez ab eo cui q; pecuniam mutuauit. g; p; rōne licet qdēq; aliud munus accipere. ¶ **Ea** dem videt eē pparato dati ad datū z mutuati ad mutuatū: s; licet pecuniam accipere p; alia pecunia data. g; licet accipere recōpensatōem alteri^o mutui p; pecunia mutuata. ¶ **Da** gis a se pecuniam aliēat q; eā mutuādo dominiū transfert q; q; eā mercatori vel artificii cōmittit. s; lz lucrū accipere d; pecunia cōmissa mercatori vel artificii. g; lz etiā lucrū accipere de pecunia mutuata. ¶ **Pro** pecunia mutuata pōt hō pign^o accipere cui^o vsus poss; p;cio aliq; vendi: sicut cū ipignozat ager l; dom^o q; inhabitat. g; lz aliqd lucz hēre d; pecunia mutuata. ¶ **cōtingit** qñz q; aliq; cari^o vendat res suas rōne mutui: aut vili^o emit qd ē alteri^o: vel etiam pro dilatione p;ciū auget: vl; pro acceleratione diminuit in qb^o omnibus videt aliq; recōpensatio fieri qñi pro mutuo pecunie. b; at nō manifeste apparet illicitūz. g; licitū ē aliq; cōmodū de pecunia mutuata expetere vel etiā exigere. **S; 3° ē qd** Ezech. 18°. dī iter alia q; ad virū iustū regrunt: si vsurā z supabūdantiā nō acceperit. ¶ **Br^o** dō q; fm plm i 4° ethicoz;. oē illud pro pecunia hētur cui^o p;ciū pōt pecunia mēsurari. **Et** iō sicut si aliq; p; pecunia mutuata vel q; cū q; alia re q; ex ipso vsu cōsumitur. pecuniam accipit ex pacto tacito vel expresse. peccat d; iusticiā vt dictū ē: ita etiā q; cūq; ex pacto tacito vl; expresse qdēq; aliqd accipit cui^o p;ciū pecunia mēsurari pōt: sile p;ctū icurrit. **Si** vō accipiat aliqd h^o mōi nō qñi exigens :

nec qñi ex aliqua obligatiōe tacita vel expresse sed sicut gratuitum donum: nō peccat: q; ēt atēq; pecuniam mutuasset: licito poterat ali qd donū gratis accipere: nec peioris conditio nis efficit p; b; qd mutuauit. **Recōpensatio** nē vō eoz; q; pecunia nō mensurant; lz p; mutuo exigere: puta beniuolentiā z amorē ei^o q; mutuauit: vel aliqd h^o mōi. **Ad** primū g; videndū q; ille q; mutuū dat: pōt abiq; pctō in pactū deducere cūz eo q; mutuū accipit recōpensationē dāni p; qd subtrahit sibi aliqd qd debet hēre. b; n. nō ē vendere vsū pecunie: s; dānū vitare. z pōt eē q; accipiēs mutuū maius dānū euitet q; dans icurret. vñ accipiēs mutuū cū sua vtilitate dānū alteri^o recōpensat. recōpensationē hō dāni qd considerat i b; q; de pecunia nō lucrat: nō pōt in pactū deducere: q; nō d; vendere id qd nōdū h; z pōt ipediri multipliciter in habendo. ¶ **Ad** scōm dicēdū q; recōpensatio alicui^o beneficij dupliciter fieri pōt. **Uno** qdē mō ex debito iusticie ad qd aliq; ex certo pacto obligari pōt. z b; debitū attendit fm quantitatem beneficij qd q; accepit. z iō ille q; accepit mutuū pecunie l; cuiuscūq; filis rei cui^o vsus ē ei^o cōsumptio: nō tenef ad plus recōpensandū q; mutuo accepit. vñ i iusticiā ē si ad pl^o reddendū obliget. **Alio^o** tenef aliq; ad recōpensandū bñficiū ex debito amicitie: in quo magis cōsiderat affect^o ex quo aliq; beneficiū cōtulit q; etiā qñtitas eius qd fecit. z tali debito nō cōpetit civilis obligatio p; quā inducit qdā nccitas vt nō spōtanea recōpensatio fiat. ¶ **Ad** tertiu^o dō q; si aliq; ex pecunia mutuata expetet vel exigat qñi p; obligatōez pacti taciti vel expressi recōpensationē muneris ab obsequio vel a lingua. perinde ē ac si expeteret vel exigeret mun^o a manu: quia vtrūq; pecunia extimari pōt ut p; in his qui locant opas suas quas manu vl; lingua exercent. **Si** vero mun^o ab obsequio l; lingua nō qñi ex obligatiōe rei exhibet: s; ex beniuolentiā q; sub extimatione pecunie nō cadit: licet b; accipere z exigere et expetere. **Ad** qrtū dō q; pecunia nō pōt vēdi pro pecunia apiori q; sit qñtitas pecunie mutuate que restituēda ē: nec ibi aliqd ē exigendū aut expetedū nisi beniuolentie affectus q; sub extimatione pecunie nō cadit. ex q; pōt procedere spōtanea mutuatio. repugnat aut ei obligatio ad mutuū faciēdū i; p; stez: q; etiā talis obligatio

Pecunia extimari possit. et ideo licet simul mutuati unum. aliquid aliud mutuū recipere. non autem licet eum obligare ad mutuū in posterū faciendū. **¶** Ad quātū dō q̄ ille qui mutat pecuniā am trāfert dominū pecunie in eū cui mutuatur. unde ille cui pecunia mutatur: sub suo p̄culo tenet eā et tenet restituē itegre. vñ n̄ dō aplius exigere ille q̄ mutuauit: sed ille q̄ cōmittit pecuniā suā uel mercatori uel artifici per modū societatis cuiusdā: n̄ trāfert dominū pecunie sue in illū: s̄ remanet ei: ita q̄ cū periculo ipsi mercator: de ea negociatur uel artifex opatur. et ideo sic licite pōt partē lucri inde puenire: expetere tāq̄ d̄ re sua. **¶** Ad sextū dō q̄ si quis p̄ pecuniā sibi mutuata obliget rez aliq̄: cui vsus p̄cio extimari pōt: debet vsū illi rei ille q̄ mutuauit cōputare in restitutionē ei: qd̄ mutuauit aliq̄n si vsū illi rei q̄si gratis sibi superaddi velit. idem est ac si pecuniā acciperet p̄ mutuo: qd̄ est vsurarium nisi forte eēt talis res cui vsus sine p̄cio soleat cōcedi inter amicos: sic pater de libro accomodato. **¶** Ad septimū dō q̄ si aliquis carius velit vendere res suas q̄ sit iustū p̄ciū: ut de pecunia soluenda ep̄rorez expectet: manifeste vsura cōmittit: q̄ huiusmōi expectatō p̄cy soluēdi h̄z rōnē mutui. vñ q̄qd̄ vltra iustū p̄ciū p̄ h̄mōi expectatione exigat ē q̄i p̄ciū mutui: qd̄ p̄tinet ad rōnē vsure. **¶** Si tē si q̄s ep̄to velit rē emē vili q̄ sit iustū p̄ciū em eo q̄ pecuniā an̄ soluit q̄ possit ei res tradi: est p̄ctū vsure: q̄ etiā ista anticipatio solutōis pecunie h̄z mutui rōnē. cū qd̄ d̄z p̄ciū ē qd̄ diminiuit de iusto p̄cio rei empte. **¶** Si vero aliquis d̄ iusto p̄cio velit diminuire ut pecuniā p̄t̄ habeat: non peccat p̄ctō vsure.

Ad tertium sic proceditur.

Unde d̄ q̄ q̄qd̄ de pecuniā vsuraria aliquis lucratus fuerit reddē teneat. **¶** Dic. n. ap̄ls ad Ro. xi. **¶** Si radix scā. et rami. ḡeadē rōe si radix infecta: et rami. s̄ radix fuit vsuraria: ḡ et q̄qd̄ ex ea acq̄sitū ē: vsurariū. ḡ tenet ad restitutionē illi. **¶** Sic d̄ extra d̄ vsu. in illa decre. **¶** Cum tu sic asseris: possessioes q̄ d̄ vsuris sūt cōparate debēt vēdi et ipsarū p̄cia his a q̄b̄ sūt extorta restitui. ḡ eadē rōe q̄qd̄ aliud ex pecunia vsuraria acq̄sitū debet restitui. **¶** Illud qd̄ aliquis emit de pecunia vsuraria: debet sibi ratione pecunie quā

dedit. nō ḡ h̄z maius ius in re quā accipit: q̄ in pecunia quā dedit. s̄ pecuniā vsurariaz tenebat restituē. ḡ et illud qd̄ ex ea acq̄ritur tenet restituere. **¶** 35. Quilibet pōt licite tenere id qd̄ l̄time acq̄sitū: s̄ id qd̄ acq̄ritur p̄ pecuniā vsurariā interdū legitime acq̄rit. ḡ licite pōt teneri. **¶** B̄ d̄ q̄ sicut d̄ dictū est: res qd̄ sūt quarū vsus ē ipsa eaz cōsumptio q̄ nō h̄nt vsufructū s̄m iura. et ideo si talia fuerit p̄ vsurā extorta. puta denarij: triticū: vinum: aut aliqd̄ h̄mōi. nō tenetur hō ad r̄stituēdū nisi id qd̄ accepit: q̄ id qd̄ de tali re ē acq̄sitū: non est fructus h̄mōi rei: sed h̄iane induitrie nisi forte p̄ detētionē talis rei alē sit dā nificat̄ amittēdo aliqd̄ de bonis suis. tūc. n. tenetur ad recōpensationē nocuenti. **¶** Quēdā vero res sūt q̄rū vsus nō ē earū cōsumptio et talia h̄nt vsufructus: sicut domus et ager et alia h̄mōi: et ideo si quis domū alteri vel agrū p̄ vsurā extorsisset: nō solū tenetur restituere domū uel agrū s̄ et fructus inde perceptos: q̄ sūt fructus rez quarū alii ē d̄ns. et ideo ei debetur. **¶** Ad primū ḡ dō q̄ radix nō solū h̄z rōnē materie sic pecunia vsuraria: s̄ habet etiā aliquā rōnē cause actiue iqt̄ admistrat nutrimentū. et ideo nō ē s̄c̄. **¶** Ad secundū dō q̄ possessioes q̄ d̄ vsur̄ sūt cōparate non sūt eorū quorū sūt vsure: s̄ illorū q̄ eas emerūt: sūt t̄ obligate illis a q̄b̄ fuerit vsure accepte: sic et alia bona vsurarij. et ideo nō p̄cipitur q̄ assignēt ille possessioes his a q̄b̄ fuerūt accepte vsure: q̄ forte pl̄ valēt q̄ vsure quas d̄ d̄t. s̄ p̄cipitur q̄ vedātur possessiones et earū p̄cia restituāt. s̄. s̄m quantitatē vsure accepte. **¶** Ad t̄tū dō q̄ illud qd̄ acq̄rit d̄ pecuniā vsuraria debet qd̄ acq̄ritū: nō p̄t̄ pecuniā vsurariā datā: sic p̄t̄ cāz instrumētale: s̄ p̄t̄ suā idustriā sic p̄t̄ eam p̄ncipalē. et ideo pl̄ iuris h̄z in re acq̄sita de pecunia vsuraria q̄ in ipsa pecuniā vsuraria.

Ad quartum sic proceditur.

Unde d̄ q̄ nō liceat pecuniā accipere morte sub vsura. **¶** Dic. n. ap̄ls Ro. p̄ digni s̄ morte nō solū q̄ faciūt p̄ctā: s̄ etiā qui cōsentiūt faciētib̄: s̄ ille q̄ accipit pecuniā mutuo sub vsuris: cōsentit vsurario in suo p̄ctō. et p̄bet ei occasione peccādi. ḡ etiā ipse peccat. **¶** Pro n̄llo cōmodo tpali d̄ aliquis alii q̄ cūq̄ occasione p̄bet peccādi. hoc enī p̄tinet ad rōnē scādali actiui qd̄ sp̄ est p̄ctō

ad iusticia. n. p̄inet eq̄litate constitutere i his que s̄nt ad altez. ut ex s̄ dictis p̄: eiusdē aut ē constitutere aliquid r̄stitutū s̄servare i his que s̄nt ad altez. cōstituit aut̄ q̄s eq̄litate iusticie faciēdo bonū. i. reddendo alteri qd̄ ei debet. cons̄nat aut̄ equalitate iusticie iam s̄stitute declinādo a malo. i. nullū nocumētū primo inferēdo. Ad primū q̄ d̄ q̄ bonū r̄ malū hic accipiūt sub q̄dā sp̄ali rōne p̄ quā appropriant iusticie: iō r̄ h̄ duo ponūt partes iusticie s̄m aliq̄ā p̄p̄iā rōem boni r̄ mali. nō aut̄ alicui⁹ alterius s̄tutis moralis: q̄ alie v̄tutes morales s̄stūt circa passiōes i q̄b⁹ bonū facē ē venire ad mediū: qd̄ ē de c̄liare ab extremis q̄i a malis: r̄ sic i idē redit q̄tū ad alias v̄tutes facere bonū r̄ declinare a malo: s̄ iusticia s̄stitit circa opatōes r̄ ref̄exteriorē: in q̄b⁹ aliud ē facere eq̄litatez et aliud ē factā nō corūpere. Ad secūndū d̄ q̄ declinare a malo s̄m q̄ ponit p̄s iusticie nō ipoztat negatōem purā qd̄ ē nō facere malū. h̄. n. n̄ meret̄ palmā s̄z solū uitatē p̄nā: importat aut̄ s̄mōi uolūtatis repudiantis malū: vt ip̄m nomē declinatōis oñdit: et hoc ē meritoziū: p̄cipue q̄n̄ aliq̄s ip̄tignat ut malū faciat et resistit. Ad tertium d̄ q̄ facere bonū ē act⁹ p̄pletinus iusticie et q̄n̄ p̄s p̄ncipalis ei⁹. declinare āt a malo ē act⁹ ip̄fectior et s̄daria p̄s ei⁹: et iō ē q̄i p̄s malis: s̄m qua non pōt eē p̄s formalis p̄pletiva.

Ad secunduz sic procedit.

Videat q̄ trāsgressio nō sit sp̄ale p̄ctm̄. Nulla. n. sp̄s ponit̄ in diffinitōe generis sed trāsgressio ponit̄ in cōi diffinitōe p̄cti. Dic. n. Amb⁹ q̄ p̄ctm̄ ē trāsgressio legi dīne q̄ trāsgressio nō ē sp̄s p̄cti. ¶ S. Nulla species excedit suū gen⁹: s̄z trāsgressio excedit p̄ctm̄: q̄ p̄ctm̄ ē dictū v̄l factū v̄l s̄cupitū s̄ legē dei: vt p̄z p̄ Aug. 22 s̄ Faustū. trāsgressio ēt ē s̄ nām v̄l s̄suetudinē. q̄ trāsgressio n̄ est sp̄s p̄cti. ¶ S. Nulla sp̄s cōtiner sub se oēs p̄tes i quas diuidit̄ gen⁹: s̄z p̄ctm̄ trāsgressionis se extendit ad oīa vitia capitalia: et ēt ad p̄ctā cordis ozi et operi. q̄ trāsgressio nō ē sp̄ale p̄ctm̄. ¶ S. ztra ē. q̄z opponit̄ sp̄ali v̄tuti. i. iusticie. ¶ R. dicēdū q̄ nomē trāsgressiōis a corp̄alib⁹ motib⁹ ad morales act⁹ derivatū ē. D̄r aut̄ aliq̄s s̄m corp̄alē motū trāsgredi ex eo q̄ gradū trāo terminum sibi p̄fixū. terminus autēz p̄figit̄ hōi ut ultra

nō transeat i moralib⁹ p̄ p̄ceptū negatiuū. et iō trāsgressio. p̄p̄e d̄r ex eo q̄ aliq̄s agit ali qd̄ s̄ p̄ceptū negatiuū: qd̄ qd̄ māl̄r pōt esse cōe oib⁹ sp̄eb⁹ p̄ctōz: q̄z p̄ quālibet sp̄em peccati mortal̄ hō trāsḡdit aliq̄d p̄ceptū dīnū. Sed si accipit̄ formalr. s̄. s̄m h̄ac sp̄alē rōez qd̄ ē facere s̄ p̄ceptū negatiuū sic est sp̄ale p̄ctm̄ dupl̄. Uno gdem modo s̄z q̄ opponitur ad genera p̄ctōz opposita alijs v̄tutib⁹. Sic. n. ad p̄p̄iā rādem iusticie legalis pertinet attēdere debitū p̄cepti: ita ad p̄p̄iā rādem trāsgressiōis p̄inet attēdere cōtēptuz p̄cepti. Alio s̄m q̄ distinguit̄ ab omissione q̄ s̄iat p̄cepto affirmatiuo. Ad p̄mū q̄ d̄ q̄ sicut iusticia legalis ē oīs v̄tus subiecto et q̄i māl̄r: ita ēt iusticia legalis ē māl̄r omne p̄ctm̄. et h̄ mō p̄ctm̄ diffinit̄ Amb⁹. s̄m. s̄. rōem iniusticie legalis. Ad scdm̄ dicēdū q̄ inclinatio nāe p̄inet ad p̄cepta legis nālis. s̄suetudo ēt honesta hēt vim p̄cepti: ga vt Aug⁹ dicit̄ in epistola de ieiunio sabbati. Nos p̄p̄i dei p̄ lege h̄ndus ē. et iō tā p̄ctm̄ q̄ trāsgressio pōt eē s̄ s̄suetudinē honestā et s̄ inclinādem nālem. Ad tertū d̄ q̄ oēs enumerate sp̄es p̄ctōz p̄nt h̄re trāsgressiōē: nō s̄m p̄p̄as rōnes: s̄z quādā sp̄alē rōez vt dictū ē. p̄ctm̄ aut̄ omissionis oīno a trāsgressiōe distinguit̄.

Ad tertium sic procedit.

Vt q̄ ommissio nō sit sp̄ale p̄ctm̄. Dē. n. p̄ctm̄ aut̄ ē originale aut̄ actuale: s̄z ommissio nō ē originale p̄ctm̄: q̄z non h̄bit p̄origines: nec ē actuale: q̄z pōt eē absq̄ oī actu: vt s̄ habituz cū de p̄ctis in cōi ageret. q̄ ommissio n̄ ē sp̄ale p̄ctm̄. ¶ S. Dē p̄ctm̄ ē voluntariū. s̄z ommissio q̄n̄z nō ē voluntaria s̄z n̄ccia: puta cū mulier corrupta ē q̄ v̄ginitatē v̄nit: vel cūz aliq̄s amittit̄ rē quā restituere tenet: vel cū sacerdos tenet celebrare r̄ hēt aliq̄d ipedi mētū. q̄ ommissio nō sp̄ est p̄ctm̄. ¶ S. Cullibet sp̄ali p̄ctō ē determinare aliq̄d t̄ps q̄nt̄cipit eē: s̄z hoc nō ē determinare in omissione: quia q̄nt̄cipit non facit similit̄ se habet. nec t̄n̄ semper peccat. q̄ ommissio non ē speciale p̄ctm̄. ¶ S. Dē p̄ctm̄ sp̄ale sp̄ali v̄tuti opponit̄: sed nō ē dare aliquā sp̄alem v̄tutem cui ommissio opponat̄: tū q̄z bonū cuiuslibet v̄tutis omitti pōt: tū q̄z iusticia cui sp̄ali v̄tutetur opponi semp̄ regit̄ aliq̄nē actū etiā in declinatōe a malo: vt dictū ē. ommissio aut̄

pteē absq̄ or̄ actu. ḡ omissio n̄ ē sp̄ale pctm̄
 ¶ S̄ 5 ē qd̄ d̄r̄ Jaco. 4.º. Scienti bonum z
 nō faciēti pctm̄ ē illi. ¶ R̄ dicendū q̄ omis-
 sio ipor̄tat p̄rmissionē boni. non aut̄ cuius-
 cunq̄: s̄z boni debiti. bonū aut̄ sub rōne de-
 biti p̄tinet. p̄p̄e ad iusticiā: ad legalē q̄dem si
 debiti accipiat̄ in ordine ad legem diuināz
 v̄l hūanā. ad sp̄alē aut̄ iusticiā s̄m q̄ debiti
 cōsiderat̄ i ordine ad primū. ¶ Vñ eo mō q̄ iu-
 sticia ē sp̄alis v̄tus v̄t s̄ bitū ē. z omissio est
 sp̄ale pctm̄ distinctū a pctis q̄ opponunt̄ ali-
 is v̄tutib⁹. eo v̄o mō quo facere bonū cui op-
 ponit̄ omissio ē quedā sp̄alis ps̄ iusticie di-
 stincta a declinatōe mali cui opponit̄ trans-
 gressio: ēt omissio a transgressione distiguit̄
 ¶ Ad primū ḡ dicendū q̄ omissio n̄ ē pec-
 catū originale s̄z actuale: nō qz̄ h̄z aliquem
 actū sibi eēntialē. s̄z s̄m q̄ negatio act⁹ redu-
 cit̄ ad gen⁹ act⁹. z s̄m h̄ nō agere accipit̄ ut
 agere qd̄dā: sicut s̄ dictū ē. ¶ Ad secundū
 v̄o q̄ omissio sicut dictū ē nō ē nisi boni de-
 biti ad qd̄ aliq̄s tenet̄. nullus aut̄ tenet̄ ad im-
 possibile: vñ nullus si nō facit id qd̄ facē nō
 p̄t̄ peccat̄ omissiōe. mulier ḡ corrupta q̄
 v̄ginitatē vouit: nō omittit̄ v̄ginitatē nō ha-
 bēdo: s̄z nō penitēdo de pctō p̄terito: v̄l non
 faciēdo qd̄ p̄t̄ ad votū adimplēdū p̄tinē-
 tie obfuantia: sacerdos ēt uō tenet̄ dicē mis-
 sam nisi supposita debita oportunitate: q̄ si
 desit nō omittit̄. z s̄m aliq̄s tenet̄ ad restitu-
 tōem supposita facultate: quā si nec h̄z nec
 b̄re p̄t̄: nō omittit̄ dūmodo faciat qd̄ p̄t̄.
 ¶ Et idē dicēdū ē in alijs. ¶ Ad tertius v̄o q̄
 sicut pctm̄ transgressionis opponit̄ p̄ceptis
 negatiuis q̄ p̄tinet ad declinandū a malo:
 ita pctm̄ omissiōis opponit̄ p̄ceptis affirma-
 tiuis q̄ p̄tinet ad faciēdū bonum. p̄cepta aut̄
 affirmatiua nō obligant ad sp̄s̄ ad t̄ps̄ de-
 minati: z p̄ illo t̄pe pctm̄ omissiōis incipit̄
 eē. p̄t̄ t̄n̄ cōtingere q̄ aliq̄s tūc sit ipotēs ad
 faciēdum qd̄ opz̄: qd̄ qd̄ ē sit p̄ter ei⁹ culpā
 nō omittit̄ qd̄ v̄z v̄t dictū ē. ¶ Si v̄o sit p̄p̄t̄ ei⁹
 culpā p̄cedētē: puta si aliq̄s de sero se inebri-
 auerit: z nō p̄t̄ surgere ad matuzinas: v̄t v̄z:
 dicūt qd̄ q̄ tunc incipit̄ pctm̄ omissiōis q̄n̄
 aliq̄s se applicat ad actū illicitū z incōpossi-
 bilē cū illo actu ad quē tenet̄: s̄z nō v̄r̄ v̄z
 qz̄ dato q̄ excitaret̄ p̄ violētiā z iret ad ma-
 tutinas: nō omitteret. vñ p̄z q̄ p̄cedēs inebri-
 atio nō fuit omissio s̄z omissiōis cā. ¶ Vnde
 dicēdum est q̄ omissio incipit̄ ei imputari ad

culpā q̄n̄ fuit t̄ps̄ operādi: t̄n̄ p̄p̄t̄ cām p̄cedē-
 tē ex qua omissio sequēs reddit̄ volūtaria:
 ¶ Ad q̄rtū v̄o q̄ omissio directe opponit̄
 iusticie: v̄t dictū ē: nō. n. ē omissio boni alic⁹
 v̄tutis nisi sub rōne debiti qd̄ p̄tinet ad iusti-
 ciā. plus aut̄ regrit̄ ad actū v̄tutis meritoriu⁹
 q̄ ad demeritorium culpe: qz̄ bonum est ex
 integra cā. malū aut̄ ex singularib⁹ defectib⁹
 z iō ad iusticie meritū regrit̄ actus: non aut̄
 ad omissiōem.

Ad quartum sic pro

cedif. ¶ Vides q̄ pctm̄ omissiōis sit ḡuis q̄
 pctm̄ transgressionis. Delictū. n. videt̄ idē
 eē qd̄ derelictū: z sic p̄ p̄sequit̄ v̄r̄ idē eē omis-
 sioni: s̄z delictū ē graui⁹ q̄ pctm̄ transgressio-
 nis: qz̄ maiori expiātōe indigebat: v̄t p̄z Le-
 uiti. 5.º. ḡ pctm̄ omissiōis ē graui⁹ q̄ pctm̄
 transgressiōis. ¶ P̄. Maiori bono mai⁹ ma-
 lū opponit̄: v̄t p̄z p̄ p̄b̄m in 8.º ethi. s̄z facē bo-
 nū cui opponit̄ omissio est nobilioz ps̄ iusti-
 cie q̄ declinare a malo: cui opponit̄ trās gres-
 sio: v̄t ex s̄ dictis p̄z. ḡ omissio est ḡui⁹ pctm̄
 q̄ transgressio. ¶ P̄. Peccatū transgressio-
 nis p̄t̄ eē z veniale z mortale. sed pctm̄ omis-
 sionis v̄r̄ eē sp̄ mortale: qz̄ opponit̄ p̄cepto
 affirmatiuo. ḡ omissio v̄r̄ eē ḡui⁹ pctm̄ q̄ sic
 trās gressio. ¶ P̄. Maior pena ē pena dāni-
 : s̄. carentia visionis diuine q̄ debet̄ pctō omis-
 sionis q̄ pena sensus q̄ debet̄ pctō trās gres-
 sionis: v̄t p̄z p̄ L. b̄. sup. Math. sed pena p̄-
 portional culpe. ḡ graui⁹ ē pctm̄ omissiōis
 q̄ transgressionis. ¶ Sed 5.º ē q̄ facilius est
 abstinē a malo faciēdo q̄ imple bonū. ḡ ḡui⁹
 peccat q̄ nō abstinēt a malo faciēdo qd̄ est
 trās gredi: q̄ q̄ nō implet bonū: qd̄ ē omittere.
 ¶ R̄. v̄o q̄ pctm̄ intātū ē ḡue iquātū a v̄tute
 distat. v̄tetas aut̄ ē max̄ia distātia: v̄t v̄r̄ i. io.
 metaphysi. ¶ Vñ d̄iū magis distat a suo v̄zio
 q̄ simplex ei⁹ negatio: sicut nigr⁹ plus distat
 ab albo q̄ simplex nō albi: d̄. n. nigrū ē non
 albi: s̄z nō ouertit̄. ¶ Manifestū ē aut̄ q̄ trās
 gressio d̄iat̄ actū v̄tutis: omissio aut̄ ipor̄-
 tat negatōem ipsius: puta pctm̄ omissiōis
 ē si q̄s d̄bitā reuerētiā parētib⁹ nō exhibeat:
 pctm̄ aut̄ trās gressiōis si contumeliā v̄l quam-
 cūq̄ iniuriā eis inferat. ¶ Vñ manifestū ē q̄
 simplex z absolute loquēdo transgressio est
 ḡui⁹ pctm̄ q̄ omissio: s̄z aliq̄ omissio possit̄ ef-
 se ḡui⁹z aliq̄ trās gressione. ¶ Ad primū ḡ
 v̄o q̄ delictū cōiter sumptum s̄ḡt quācunq̄

omissionē. qñz tñ stricte accipitur p eo q omittit aliqd de his q ptinet ad deu: vl qñ sciēter z qñ cū qdā pceptu dereliquit hō id qd facē d3. z sic h3 quādā gñtatē rōne cō maior ex pīatōe icogit. ¶ Ad secundū dō q ei qd ē bonū facē: opponit z nō facere bonū qd ē omittēre: z facē malū: qd ē trāsgredi. h3 p mū dicit orōie: scē m hñe: qd ipozat maiorēz di stātā: z iō trāsgressio ē gñi p m. ¶ Ad tertiu3 dicēdū q ncut omīssio opponit pceptis affirmatiuis: ita trāsgressio opponit pceptis negatiuis: z iō vtrūq; si ppe accipiat ipozat rōez pcti mortalis. pōt at large dici trāsgressio v. omīssio ex eo q aliqd sit pter pcepta affirmatiua vel negatiua dīspōnēs ad oppositū ipoz. z sic vtrūq; large accipiēdo pōt eē peccatū veniale. ¶ Ad quartū dicēdū q pctō trāsgressiōis rñdet z pena dāni ppter auersionē a deo: z pena sētus p p iordinatā ouersionē ad bonū cōmutabile: sīlī ē omīssio nō solū debet pena dāni: sed et pena sētus: fm illud **Ma. h. 7.** **Q**uis arbor q non facit fructū bonū excidēt z in ignē mittēt. z **B** ppter radicē ex qua pcedit: h3 nō hēat ex necessitate actualē ouersionē ad aliqd bonum cōmutabile.

Quīdecōside
radū ē de ptibus potēiali
bus iusticie. i. de vtrūq; ei
ānexis. At circa h duo sūt
cōsiderāda. p qdē que vtu
tes iusticie ānectāf. 2° cōsiderādū ē de singu
lis vtrūq; iusticie ānexis.

Ad primum sic pro
cedit. Vt q incōueniēt assignētur vtrūq;
iusticie ānere. **T**ullius. n. enumerat sex. s. reli
gionē: pietatē: gñfam. vindicatōem: obseruan
tiā: veritatē. vindicatio aut videt spēs eē cō
mutatiue iusticie: fm quā illatis iniurijs vī
dicta repēdit: vt ex s dictis p3. nō g d3 poni
t i vtrūq; iusticie ānexas. ¶ **S.** **Macrob.**
sup **Sōnū Scipionis** ponit septē. s. innocē
tiā: amicitia: cōcordiā: pietatē: religionē: affe
ctū: humanitatē: quaz ples a **T**ullio p m
tunt. g vī iusticie ānexas. ¶ **S.** **A** qbusdā aly3 po
nūt qñq; ptes iusticie. s. obediētia respectu
superioris: disciplina respectu inferioris: egas
respectu eqūū: fides z vītas respectu oīum:

de qbus a **T**ullio non ponit nisi vītas. g vī
insufficiēter enumerasse vtrūq; iusticie āne
xas. ¶ **S.** **Andronic** peripateticus ponit no
uē ptes iusticie ānexas. s. liberalitatē: beni
gnitatē: vindicatiuā: eugnomosiam: eusebi
am: eucharistiā: scititatē: bonā cōmutatōem:
legi positiuā: ex qbus etiā **T**ullius manifeste
non ponit nisi vindicatiuā. g vī insufficientē
enumerasse. ¶ **S.** **Ar. i. 5°** ethi. pōit epiche
iā iusticie adiunctā: de qua i nulla pmissaz
assignatiō videt mentio esse facta. g iust
ficiēter sūt enumeratē vtrūq; iusticie āne
xe. ¶ **S.** **R.** dicēdū q in vtrūq; q adiungū
tur alicui pncipali vtrūq; duo sūt cōsiderāda.
p qdem q vtrūq; ille in aliq cum pncipa
li vtrūq; conueniāt. 2° q in aliq deficiat vt a p
fecta ratioe ipsi. **Q**uia vō iusticia ad alterē:
vt ex s dictis p3: oēs vtrūq; q ad alterē iunt:
pnt rōne conueniētie iusticie ānecti. rō vō i
usticie cōstitit i h q alī reddat qd ei debet fm
eqūitatē: vt ex s dictis p3. **D**uplīr g aliq vtrūq;
ad alterē existēs a rōe iusticie deficiat. **U**no
qdem mō in qtu deficiat a rōne. **Q**uis. **A**lio^o
inquātū deficiat a rōne debiti. **S**ut. n. qdam
vtrūq; q debiti qdē alteri reddūt: s3 nō pōt
sūt reddere eqūle. **A**t p qdē qd ab hoīe dō
reddit debiti ē: nō tñ pōt eē eqūle: vt. i. ta tū
hō ei reddat quātū d3: fm illud pial. **Q**uid
tribuā dño p oib3 q retribuit mihi. z fm h
adiungit iusticie religio q vt dicit **T**ullius si
pioris cuiusdā ē nāc quā diuinā vocat curā
q; cerimonā vel cultū affert. 2° parētib3 nō
pōt fm eqūitatē recōpensari qd eis debetur
vt p3 p p m in 8° ethi. z sic adiungit iusticie
pietas p quā vt **T**ullius dicit sanguine iun
ctis patrieq; beniuolis: officii z diligēs tri
buit cult3: non pōt eqūle p mū recōpensa
ri ab hoīe vtrūq; vt p3 p p m in 4° ethi. z sic
adiungit iusticie obsequia: p quā vt **T**ullius
dicit hoīes aliquā dignitate attēdētēs qdaz
cultu z honore dignant. **A** rōe vō debiti iu
sticie defectus pōt attēdi h3 q. ē duplex de
bitū. s. morale z legale. **U**nde z p m in 8°
ethi. fm hoc duplex iustū assiēt. **D**ebitū qdē
legale ē ad qd reddēdū aliq lege astringit
z tale debitū ppe attēdit iusticia q ē pncipa
lis vtrūq; **D**ebitū aut morale ē qd aliq debz
ex honestate vtrūq;. **A**t q; debitū necessitatem
importat: nō tale debitū h3 duplīcē g dūm.
Quoddam. n. est sic necessariū vt sine eo ho
nestas morum conseruari non possit. z hoc

de vtrūq; iusticie ānexas. s. liberalitatē: benignitatē: vindicatiuā: eugnomosiam: eusebiam: eucharistiā: scititatē: bonā cōmutatōem: legi positiuā: ex qbus etiā Tullius manifeste non ponit nisi vindicatiuā. g vī insufficientē enumerasse. ¶ S. Ar. i. 5° ethi. pōit epicheiā iusticie adiunctā: de qua i nulla pmissaz assignatiō videt mentio esse facta. g iusticiēter sūt enumeratē vtrūq; iusticie ānexas. ¶ S. R. dicēdū q in vtrūq; q adiungūtur alicui pncipali vtrūq; duo sūt cōsiderāda. p qdem q vtrūq; ille in aliq cum pncipali vtrūq; conueniāt. 2° q in aliq deficiat vt a perfecta ratioe ipsi. Quia vō iusticia ad alterē: vt ex s dictis p3: oēs vtrūq; q ad alterē iunt: pnt rōne conueniētie iusticie ānecti. rō vō iusticie cōstitit i h q alī reddat qd ei debet fm eqūitatē: vt ex s dictis p3. Duplīr g aliq vtrūq; ad alterē existēs a rōe iusticie deficiat. Uno qdem mō in qtu deficiat a rōne. Quis. Alio^o inquātū deficiat a rōne debiti. Sūt. n. qdam vtrūq; q debiti qdē alteri reddūt: s3 nō pōt sūt reddere eqūle. At p qdē qd ab hoīe dō reddit debiti ē: nō tñ pōt eē eqūle: vt. i. ta tū hō ei reddat quātū d3: fm illud pial. Quid tribuā dño p oib3 q retribuit mihi. z fm h adiungit iusticie religio q vt dicit Tullius si pioris cuiusdā ē nāc quā diuinā vocat curā q; cerimonā vel cultū affert. 2° parētib3 nō pōt fm eqūitatē recōpensari qd eis debetur vt p3 p p m in 8° ethi. z sic adiungit iusticie pietas p quā vt Tullius dicit sanguine iunctis patrieq; beniuolis: officii z diligēs tribuit cult3: non pōt eqūle p mū recōpensari ab hoīe vtrūq; vt p3 p p m in 4° ethi. z sic adiungit iusticie obsequia: p quā vt Tullius dicit hoīes aliquā dignitate attēdētēs qdaz cultu z honore dignant. A rōe vō debiti iusticie defectus pōt attēdi h3 q. ē duplex debitū. s. morale z legale. Unde z p m in 8° ethi. fm hoc duplex iustū assiēt. Debitū qdē legale ē ad qd reddēdū aliq lege astringit z tale debitū ppe attēdit iusticia q ē pncipalis vtrūq; Debitū aut morale ē qd aliq debz ex honestate vtrūq;. At q; debitū necessitatem importat: nō tale debitū h3 duplīcē g dūm. Quoddam. n. est sic necessariū vt sine eo honestas morum conseruari non possit. z hoc

habet plus de rōne debiti: et pōt' b' debitum
attēdi ex pte ipsi' debētis: et sic ad h' debituz
ptinet q' hō talē se exhibeat alteri in v'bis et
factis q'lis ē. et ita adiungit iusticie veritas:
p' quā vt Tullius dicit: imutata sūt ea q' sūt
aut factū aut futura sūt. Pōt' etiā attēdi ex
pte eius cui debet: put. s. aliqs recōpensat
alicui s'z ea q' fecit. Quōq' qdē in bonis: et sic
adiungit iusticie grā: in qua vt Tullius dicit:
amicitiar' et officioz alterius memoria remu-
nerādi volūtas p'tinet alteri'. Quōq' qdem in
malis: et sic adiungit iusticie vindicatio p' quā
vt Tullius dicit. vis aut iniuria et oio q'eqd ob-
scuz ē defendēdo aut vlciscēdo ppulsatur.
Aliud hō debitū ē necium: sic v'serēs ad ma-
iorē honestatē sine q' tñ honestas p'seruari
pōt. qd' qdē debitū attēdit liberalitas: affabi-
litas siue amicitia: aut alia huiusmodi: q' Tul-
lius p'termittit ī p'dicta enumeratōe: q'z p'az
hnt de rōe debiti. Ad p'mum g' dīcēdū q'
vindicta q' fit auctoritate publice p'tatis s'm
s'nam iudicis p'tinet ad iusticiā mutatiuaz
s'z vindicta quā qs facit p'po motu: non tñ s'
legē: vt quā qs a iudice regit p'tinet ad v'tu-
tē iusticie adiūctā. Ad secūdū vō q' Ma-
crobi' v' attēdisse ad duas p'tes itegrale ius-
ticie. s. declinare a malo: ad qd' p'tinet inno-
cētia: et facē bonū: ad qd' p'tinet sex alia: q' rū
duo vidē p'tinet ad eq'les. s. amicitia ī ext'io-
ri iuicū: et cōcordia interi'. duo vō ad sup'io-
res. s. pietas ad parentes et religio ad deum:
duo vō ad inferiores: s. affect' in q'ntū placent
bona eoz: et hūanitas p' quā subuicif eoz de-
secit'. Sic. n. Jsidoz' li. et h'mol. q' hūan'
v' aliqs q'z hēat circa boiem amorē et mise-
ratōis affectū. Cū humanitas dicta ē q' nos
inuiçes tuemur: et s'm hoc amicitia sumit' p'
ut ordinat exteriorē iuicū: sicut de ea p'hs
tractat in 4.º et h'i. Pōt' ēt amicitia sumi s'm
q' p'pe respicit affectū pur' de'minat' a p'ho
in 8.º et 9.º et h'i. et sic ad amicitia p'tinent tria
s. beniuolētia q' hic v' affect': et cōcordia et
bñficētia q' hic vocat' humanitas. h' at' Tul-
lius p'termittit: q'z p'az hnt de rōe debiti: vt vi-
ctū ē. Ad tertiu' vō q' obediētia includi-
tur in obf'uātia quā Tullius ponit. nā p'cel-
lentib' p'sonis debet et reuerētia honoris et
obediētia. fides aut' p' quā fiunt dicta iclu-
dit' in h'itate q'ntū ad obf'uātia p'missoz. veri-
tas at' in plus se habz: vt. i. patebit. disciplina
aut' nō debet ex debito necitatis: q'z inferior

ri nō ē aliqs obligat' inquātū ē inferior: pōt'
tñ aliqs sup'ior obligari vt inferiorib' p'uide
at: s'm illud Math. 24. Fidelis s'uus et pru-
dēs quem cōstituit dñs sup' familiā suā. et iō
a Tullio p'termittit. pōt' aut' cōtineri sub hu-
manitate quam Macrobi' ponit: egas vō
sub epicheia vel amicitia. Ad quartū vō
q' in illa enumeratōe ponūtur quedā p'tinē-
tia ad particularē iusticiā: quedā aut' ad le-
galem. ad particularem qdem bona cōmu-
tatio: de qua dicit q' ē h'itus ī cōmutatōib'
eq'litatē custodiēs. ad legalē at' iusticiā q'ntū
ad ea que cōiter sunt obf'uāda ponit legis
positiua que vt ipse dicit est scia cōmutatio
nū politicaz ad cōitatē relataz. q'ntū vō ad
ea que q'ntū particu. ariter agēda occurrunt
p'ter cōes leges ponit eugnomosia q' bona
gnomin: q' est in talibus directiua: vt s' h'itū
ē in tractatu de prudētia. et iō dicit de ea q'
ē uolūtaria iustificatio: q'z. s. ex p'po arbitrio
id qd' iustū est homo s'm eā seruat: nō s'm le-
gē scriptā. attribuitur aut' h' duo prudentie
s'm directōem iusticie: nō s'm executōem.
eusebia hō v' q' bon' cultus: vñ ē idē q' re-
ligio. iō de ea dicit q' ē scia dei famulatus.
et logē s'm modū q' Socrates dicebat oēs
h'utes eē scias. et ad idē reducit scitias: vt
postea dicit. eucharistia aut' est idē q' bona
grā: quā Tullius ponit: sicut et vindicatiua. be-
nignitas aut' v' eē idē cū affectu quē ponit
Macrobi'. Cū et Jsidoz' dicit in li. et h'mol.
q' benignus ē vir spōte ad bñ faciēdū para-
tus: et dulcis ad eloquū. Et ipse Andronic'
dicit q' benignitas ē h'itus volūtarie bñfa-
ctiuus. liberalitas at' v' ad humanitatē p'ti-
nere. Ad q'ntū vō q' epicheia non adiun-
git iusticie particulari sed legali. et v' eē idē
cū ea que dicta est eugnomosia.

Quinde rōde
randū ē de singulis p'tibus
p'dictaz v'tutū q'ntū ad p'ntez
intentōem p'tinet. Et p' cō-
siderandū est de religione.
2.º de pietate. 3.º de obseruātia. 4.º de grā.
5.º de vindicta. 6.º de veritate. 7.º de amici-
tia. 8.º de liberalitate. 9.º de epicheia. De
alijs aut' hic enumeratis s' dicitū est: partim
in tractatu de caritate. s. de cōcordia et alijs
huiusmodi partim in hoc tractatu de iusti-
cia sicut de bona cōmutatōe et innocentia.